EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2025 12 16
COM(2025) 783 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Reglamento, kuriuo nustatomas pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas, taikymo

Santrumpų sąrašas

PADKM	Pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas
BCP	Bendra centrinė platforma
KN kodas	Kombinuotosios nomenklatūros kodas
CO_2e	Anglies dioksido ekvivalentas
Šalių konferencija	(UNFCCC) Šalių konferencija
EEE	Europos ekonominė erdvė
Išmetamųjų teršalų faktorius	Išmetamųjų teršalų faktorius
ES ATLPS	ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema
ŠESD	Šiltnamio efektą sukeliančios dujos
Netiesioginių išlaidų kompensavimas	Netiesioginių išlaidų kompensavimas
Įtraukusis anglies dioksido mažinimo priemonių forumas	Įtraukusis anglies dioksido mažinimo priemonių forumas (EBPO pavyzdinė iniciatyva)
Mažiausiai išsivysčiusios šalys	Mažiausiai išsivysčiusios šalys
Stebėsena, ataskaitų teikimas ir tikrinimas	Stebėsena, ataskaitų teikimas ir tikrinimas
NKI	nacionalinė kompetentinga institucija
EEPS	Elektros energijos pirkimo sutartis
Savitasis būdingasis išmetamas ŠESD kiekis	Savitasis būdingasis išmetamas ŠESD kiekis
MVĮ	Mažoji ir vidutinė įmonė
UNFCCC	Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija
PPO	Pasaulio prekybos organizacija

Turinys

Santrumpų sąrašas 1
Santrauka 3
1. Įvadas 6
2. Esama padėtis. PADKM pereinamojo laikotarpio pabaigoje 8
2.1. PADKM, anglies dioksido apmokestinimas ir forumai 8
2.2. PADKM pereinamasis laikotarpis 14
3. Darbas su partneriais 24
3.1. Bendradarbiavimas su ES nepriklausančiomis šalimis 24
3.2. PADKM poveikis ES nepriklausančioms šalims 28
3.3. Palankesnių sąlygų trečiųjų šalių gamintojams įgyvendinti PADKM sudarymas ... 42
3.4. PADKM taikymas Europos ekonominėje erdvėje (EEE) 43
4. PADKM veiksmingumo ir efektyvumo didinimas 43
4.1. Įvadas 43
4.2. Tolesnių grandžių prekės 44
4.3. PADKM vengimas. Reikalavimų apėjimas ir kita praktika siekiant nepagrįstai sumažinti atsakomybę pagal PADKM 45
4.4. Elektros energija 46
4.4.1. Elektros energijos importas iš Vakarų Balkanų šalių ir Ukrainos 47
4.4.2. Elektros energijos importas iš Jungtinės Karalystės 48
4.5. Anglies dioksido nutekėjimo rizika 48
4.6. Anglies dioksido numatytosios kainos 49
4.7. Būdingojo netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo metodika 50
4.8. Nemokamų apyvartinių taršos leidimų paskirstymo koregavimas 51
4.9. Administracinių procesų supaprastinimas 52
5. Ateities perspektyva: PADKM taikymo srities išplėtimas ir užbaigimas. 2 etapas 52
5.1. Netiesiogiai išmetamas ŠESD kiekis 52
5.2. Vežant išmetamas ŠESD kiekis 56
5.3. PADKM taikymo srities išplėtimas įtraukiant kitus sektorius 57
5.3.1. Prekės pirmtakai 58
5.3.2. Papildomos prekės 59
5.3.3. Tolesnių grandžių prekės 63
6. Išvados ir tolesni veiksmai 64

Santrauka

Šioje ataskaitoje apžvelgiamas ES pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo (PADKM) taikymas pereinamuoju laikotarpiu nuo 2023 m. spalio 1 d. iki 2025 m. pabaigos. Joje vertinamas PADKM indėlis sprendžiant anglies dioksido nutekėjimo problemą ir skatinant pasaulinį anglies dioksido apmokestinimą, taip pat nagrinėjamas jo valdymas, administravimas, vykdymo užtikrinimas ir tarptautinis aspektas. Ataskaitoje taip pat išdėstytos įgyvendinimo veiksmų gairės ir papildomos priemonės, kurių reikia siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvią PADKM taikymo tvarką nuo 2026 m., t. y. pasibaigus pereinamajam laikotarpiui.

2023–2025 m., t. y. pereinamuoju laikotarpiu, įgyvendinant PADKM skatinta vykdyti iš viso pasaulio importuojamoms prekėms būdingo išmetamo ŠESD kiekio stebėseną ir teikti atitinkamas ataskaitas.

PADKM galutinio laikotarpio, prasidedančio 2026 m. sausio 1 d., perspektyva pradėjo skatinti į ES importuojamo būdingojo išmetamo ŠESD kiekio mažėjimą. Dėl savo struktūros, kuri apima faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymą iš PADKM finansinio koregavimo, jis taip pat paskatino anglies dioksido apmokestinimą. Tai visame pasaulyje paskatino stiprėjančią tendenciją taikyti patobulintas apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemas ir anglies dioksido mokesčius. PADKM taip pat suteikė išskirtinę galimybę visame pasaulyje surengti platesnes politines diskusijas dėl klimato politikos veiksmų.

Šiuo pereinamuoju laikotarpiu Komisija aktyviai dirbo, kad atitinkamuose daugiašaliuose forumuose, susijusiuose su anglies dioksido klubais ir panašiai mąstančių subjektų koalicijomis, būtų imtasi koordinuotų veiksmų dėl pasienio anglies dioksido priemonių. Ji taip pat bendradarbiavo su mūsų prekybos partneriais, tarptautinėmis organizacijomis (įskaitant PPO) ir tarptautiniais forumais, kad pristatytų ir paaiškintų PADKM tikslus, struktūrą ir įgyvendinimo ypatumus.

Šiuo metu 95 jurisdikcijose įgyvendinama apie 80 anglies dioksido apmokestinimo priemonių, kurių aprėptis 2025 m. sudarė apie 28 proc. visame pasaulyje išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio[1]. Siekdama atsižvelgti į anglies dioksido kainą, faktiškai sumokėtą PADKM sektoriuose pagal šias anglies dioksido apmokestinimo priemones, Komisija prašys suinteresuotųjų subjektų iki įgyvendinimo akto, kuriuo nustatomos anglies dioksido kainos atskaitymo taisyklės, priėmimo 2026 m. I ketv. pateikti apie jį atsiliepimus.

Visame pasaulyje kuriama vis daugiau savanoriškų anglies dioksido apmokestinimo sistemų. Tiek privačiajam, tiek viešajam sektoriams tai yra aiškus teigiamas ženklas, kad anglies dioksido apmokestinimas yra naudingas siekiant klimato srities tikslų. ES taip pat griežtina savo klimato politiką. 2025 m. liepos mėn. Komisija pasiūlė iš dalies pakeisti Europos klimato teisės aktą, kad būtų nustatytas 2040 m. ES klimato srities tikslas iki 2040 m. 90 proc. sumažinti ES grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, palyginti su 1990 m., kaip nustatyta 2024–2029 m. Komisijos politinėse gairėse. 2025 m. lapkričio mėn.

[1] World Bank Group: State and Trends of Carbon Pricing Dashboard („Anglies dioksido apmokestinimo rodiklių suvestinės būklė ir tendencijos“), žiūrėta 2025 m. lapkričio 3 d., https://carbonpricingdashboard.worldbank.org/compliance/instrument-detail.

valstybės narės Aplinkos taryboje susitarė dėl bendro požiūrio į teisiškai privalomą pagrindinį 2040 m. tikslą – 90 proc. (85 proc. – vidaus tikslas, iki 5 proc. – tarptautiniai anglies dioksido kreditai). 2025 m. gruodžio mėn. Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė ir Europos Parlamento atstovai pasiekė preliminarų susitarimą dėl tų tikslų. Nepaisant naujos priemonės įgyvendinimo sudėtingumo, ES per precedento neturintį trumpą laikotarpį sugebėjo sukurti funkcinę PADKM valdymo sistemą. Valstybės narės, Komisija ir suinteresuotieji subjektai pasinaudojo pereinamuoju laikotarpiu, kad surinktų duomenis ir patirtį, greitai padarytų išvadas ir įdiegtų mechanizmą, kuris ne tik veiktų, bet ir nuolat tobulėtų. PADKM supaprastinimo reglamentu – 2025 m. spalio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2025/2083, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2023/956, – sustiprintas dabartinis valdymas, o Komisijai suteiktas svarbesnis vaidmuo prižiūrint PADKM įgyvendinimą per centralizuotą PADKM registrą.

ES reguliariai bendradarbiauja su tarptautiniais partneriais ir suinteresuotaisiais subjektais, kurie yra suinteresuoti ES PADKM veikimu arba yra išreiškę susirūpinimą dėl jo struktūros ar praktinių įgyvendinimo aspektų. Ji taip pat aktyviai skatina ir finansuoja priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo projektus trečiosiose šalyse. Pasikliaudama PADKM pereinamuoju laikotarpiu įgyta patirtimi, Komisija toliau rems šalių pastangas mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, be kita ko, PADKM įgyvendinimo srityje, kaip nurodyta ES pasaulinėje klimato ir energetikos vizijoje, taip pat pasiūlyme dėl priemonės „Globali Europa“. Šioje ataskaitoje pateikti modeliavimo rezultatai rodo, kad PADKM poveikis mažiausiai išsivysčiusioms šalims, besivystančioms šalims ir kaimyninėms šalims yra palyginti nedidelis. Visų pirma iš modelio matyti, kad iki 2035 m. bendras mažiausiai išsivysčiusių šalių BVP pokytis (palyginti su scenarijumi, kuriame PADKM neįgyvendinamas) bus mažesnis nei 0,01 proc. Tačiau tikimasi, kad PADKM taikymas padės sumažinti pasaulinį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį.

PADKM bus įgyvendinamas palaipsniui per aštuonerių metų laikotarpį (nuo 2026 m. iki 2034 m.), kartu laipsniškai atsisakant nemokamų apyvartinių taršos leidimų pagal ES ATLPS. Taip PADKM prekių gamintojai ES ir už jos ribų turės daugiau laiko toliau mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, o trečiosios šalys – įdiegti anglies dioksido apmokestinimo sistemas.

Remdamasi pereinamuoju laikotarpiu įgyta patirtimi ir iš suinteresuotųjų subjektų gautais atsiliepimais, Komisija taip pat nusprendė ateinančiais metais PADKM stiprinti ir plėsti dviem etapais.

1 etapas (2026–2027 m.): 2025 m. pabaigoje pateikiami pasiūlymai dėl taikymo srities išplėtimo įtraukiant tolesnes grandis, PADKM stiprinamas taikant kovos su priemonių vengimu taisykles, pakeičiamos elektros energijai būdingo išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo taisyklės ir taikomas laikinas paramos mechanizmas, skirtas sektorių, kuriems būdinga didelė likutinė anglies dioksido nutekėjimo rizika, priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti, o 2026 m. priimamas įgyvendinimo aktas, kuriuo nustatomos trečiosiose valstybėse faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo taisyklės. Šiuo dokumentų rinkiniu siekiama, kad PADKM būtų veiksmingesnis mažinant anglies dioksido nutekėjimo tolesnėse grandyse riziką, stiprinant mechanizmo vykdymo užtikrinimą, atgrasant nuo vengimo

praktikos ir skatinant mažinti elektros tinklų priklausomybę nuo iškastinio kuro trečiosiose valstybėse.

2 etape numatoma pateikti ataskaitą (**2027 m.**), kurioje būtų įvertinti būdai dar labiau išplėsti taikymo sritį, i) įtraukiant netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, susijusį su tolesnių grandžių PADKM prekėmis (geležimi ir plienu, aliuminiu ir vandeniliu), ir ii) įtraukiant kitus sektorius.

1. Įvadas

Šios ataskaitos kontekstas ir tikslas

Į šią ataskaitą įtrauktoje analizėje apžvelgiamas PADKM įgyvendinimas pereinamuoju laikotarpiu, vertinamas jo indėlis sprendžiant anglies dioksido nutekėjimo problemą ir skatinant pasaulinį anglies dioksido apmokestinimą, taip pat nagrinėjamas jo valdymas, administravimas, vykdymo užtikrinimas ir tarptautinis aspektas. Ataskaitoje taip pat išdėstytos įgyvendinimo veiksmų gairės ir papildomos priemonės, kurių reikia siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvią galutinę PADKM taikymo tvarką nuo 2026 m.

Todėl ataskaitoje taip pat atsižvelgiama į PADKM reglamento[2] 30 straipsnio 2 dalies reikalavimus įvertinti atitinkamus su reglamentu susijusius aspektus, pavyzdžiui:

- reglamento taikymo srities išplėtimą, į ją įtraukiant i) tolesnių grandžių PADKM prekėms būdingą netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį (žr. 5.1 skyrių), ii) PADKM prekių vežimui ir transporto paslaugoms būdingą išmetamą ŠESD kiekį (žr. 5.2 skyrių), iii) papildomas prekes (žr. 5.3.2 skyrių) ir iv) kitas PADKM prekių žaliavines medžiagas (pirmtakus) (žr. 5.3.1 skyrių);
- atitinkamus kriterijus, taikytinus išplėtus taikymo sritį;
- kitoms galimoms PADKM prekėms būdingo išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo techninius reikalavimus;
- tarptautines diskusijas dėl klimato politikos veiksmų (žr. 2.1 ir 3.1 skyrius) ir PADKM poveikį besivystančioms šalims, visų pirma mažiausiai išsivysčiusioms šalims (žr. 3.2 skyrių);
- PADKM valdymą (žr. 2 skyrių);
- netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo metodiką (žr. 4.6 skyrių).

Pereinamuoju laikotarpiu buvo reikalaujama, kad importuotojai kas ketvirtį teiktų ataskaitas dėl ES rinkai pateiktoms PADKM prekėms būdingo išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, netaikant jokių finansinių įsipareigojimų. Tikslas buvo surinkti patikimus duomenis, patobulinti metodikas, stiprinti administracinius gebėjimus ir parengti galutinę PADKM sistemą.

Remdamiesi pereinamojo laikotarpio registre surinktais PADKM duomenimis, nustatėme, kad PADKM ataskaitų teikimo taisyklių laikymasis labai pagerėjo. 95 proc. visų importuotojų, kasmet importuojančių daugiau kaip 50 tonų PADKM prekių, 2025 m. III ketv. nurodė faktinį būdingąjį išmetamą ŠESD kiekį, o ne numatytąsias vertes.

Tai gerokai daugiau nei 2023 m. III ketv., kai PADKM pereinamojo laikotarpio taisyklės pradėjo galioti ir tik 11 proc. importuotojų ataskaitose pateikė faktinį išmetamą ŠESD kiekį. Net kalbant apie mažesnio kiekio importą, kuriam dabar jau taikoma išimtis (pagal Europos

[2] 2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/956, kuriuo nustatomas pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas; *OL L 130, 2023 5 16, p. 52,* ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/956/oj.

Parlamento ir Europos Vadovų Tarybos priimtą bendrąjį teisės aktą), daugiau kaip 50 proc. importuotojų ataskaitose pateikė faktinį būdingąjį išmetamą ŠESD kiekį.

Dabar atėjo laikas pereiti prie antrojo etapo, kad šis ŠESD kiekis būtų tinkamai patikrintas.

PADKM prisidėjo prie anglies dioksido apmokestinimo ir išmetamo ŠESD kiekio stebėsenos sistemų diegimo visame pasaulyje tendencijos. Nuo 2023 m. spalio 1 d., kai buvo pradėtas taikyti PADKM, visame pasaulyje veikiančių anglies dioksido apmokestinimo priemonių skaičius padidėjo iki 80 priemonių, įgyvendintų 95 jurisdikcijose, o jų aprėptis 2025 m. sudaro apie 28 proc. visame pasaulyje išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio[3]. Tai taip pat rodo, kad šalys į kovą su klimato kaita atsižvelgia rimčiau.

Be to, vis daugiau šalių pripažįsta, kad visose energijai imliose pramonės šakose kyla anglies dioksido nutekėjimo rizika, o kelios jurisdikcijos nagrinėja arba įgyvendina pasienio anglies dioksido priemones. Tai ir išsivysčiusios šalys (pvz., Australija, Jungtinė Karalystė, Kanada ir Taivanas), ir vidutinių pajamų šalys bei besivystančios šalys, pvz., Brazilija ir Turkija.

Šiam klausimui taip pat skirta keletas daugiašalių iniciatyvų. Atvira klimato srities koalicija, kurią Brazilija pasiūlė COP 30 klube, yra naujausia tokia iniciatyva po G7 klimato klubo ir EBPO Įtraukiojo anglies dioksido mažinimo priemonių forumo.

PADKM potencialas skatinti mažinti ES rinkai pateikiamų produktų išmetamą ŠESD kiekį bus visiškai išnaudotas tik tada, kai nuo 2026 m. mechanizmas bus pradėtas taikyti galutinai. Vis dėlto jau yra daug požymių, kad nuo PADKM įvedimo įmonės, kurių gamyba yra švaresnė, išlaikė arba pagerino savo padėtį rinkoje dar prieš pradedant jį taikyti, o kalbant apie daug anglies dioksido išskiriančius gamintojus, daugiau jų patiria spaudimą prisitaikyti[4]. Tokie rezultatai rodo, kad PADKM prisideda prie paskatų mažinti pramonės priklausomybę nuo iškastinio kuro ir didinti švaresnių veiklos vykdytojų konkurencingumą.

Remdamasi pereinamuoju laikotarpiu įgyta patirtimi, 2025 m. ES priėmė tikslinį supaprastinimo dokumentų rinkinį, kuriuo siekiama supaprastinti PADKM valdymą ir sumažinti administracinę naštą, kartu išsaugant aplinkosauginį naudingumą. Pagrindiniai jo elementai išvardyti toliau:

- 50 tonų *de minimis* riba, pagal kurią išimtis taikoma maždaug 90 proc. importuotojų, tačiau išlaikoma 99 proc. būdingojo išmetamo ŠESD kiekio aprėptis;

[3] World Bank Group: State and Trends of Carbon Pricing Dashboard („Anglies dioksido apmokestinimo rodiklių suvestinės būklė ir tendencijos“), žiūrėta 2025 m. lapkričio 3 d., https://carbonpricingdashboard.worldbank.org/compliance/instrument-detail.

[4] Neseniai atlikto Indijos plieno pramonės tyrimo, kuris yra viena iš pirmųjų PADKM poveikio *ex post* analizių ir į kurį įtraukti Indijos įmonių lygmens eksporto duomenys su patikimais ŠESD ir gamybos įverčiais, atskiriant didelio ir mažo ŠESD kiekio įmones, rezultatai „rodo, kad įmonės, kurių taršos ŠESD intensyvumas yra artimesnis ES vidurkiui arba už jį mažesnis, išlaikė stabilius prekybos kiekius, o jų kainos padidėjo maždaug 2–3 proc., o tai atitinka didesnį santykinį konkurencingumą pagal PADKM. Tačiau įmonių, kurių taršos ŠESD intensyvumas yra didelis, grynoji kaina sumažėjo maždaug 9 proc. Kartu šie rezultatai rodo ankstyvą rinkos rezultatų įgyvendinant PADKM diferencijavimą – mažiau ŠESD išmetantys eksportuotojai turi daugiau galimybių išlaikyti kainodarą, o daugiau ŠESD išmetančios įmonės susiduria su ankstyvais komercinio spaudimo ženklais.“ Šaltinis: ‘Early signs the EU Carbon Border Adjustment Mechanism is reshaping EU-India steel trade’ („Ankstyvi požymiai, kad ES pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas keičia ES ir Indijos prekybą plienu“), Gian Luca Vriz, Theodor Cojoianu, Carolyn Fischer, Luca Taschini.

- sklandesnis reikalavimų laikymasis pirmaisiais metais (įskaitant pakoreguotus reikalavimus dėl sertifikatų turėjimo);
- aiškesnis leidimų suteikimas ir atstovavimas ir
- sustiprinta muitinės ir PADKM duomenų integracija.

Tikimasi, kad visos šios priemonės labai sumažins su PADKM susijusią administracinę naštą ir supaprastins jo taikymą.

Nuo 2026 m. finansiniai įsipareigojimai pagal PADKM bus įvedami palaipsniui, lygiagrečiai ir proporcingai laipsniškam nemokamų apyvartinių taršos leidimų paskirstymo pagal ES ATLPS panaikinimui. Taip veiklos vykdytojams ir administracijoms bus užtikrintas nuspėjamas ir subalansuotas perėjimas. Pagal PADKM reglamentą Komisija ketina įgyvendinti mechanizmą **dviem etapais**.

1 etapas vykdomas 2026–2027 m., **2025 m. pabaigoje pateikiant pasiūlymus** dėl šių aspektų: taikymo srities išplėtimo įtraukiant tolesnes grandis, kovos su priemonių vengimu taisyklių, elektros energijai būdingo išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo taisyklių ir laikino sprendimo, kaip remti sektorius, kuriems būdingas anglies dioksido nutekėjimas, taip pat 2026 m. dėl įgyvendinimo akto, kuriuo nustatomos trečiosiose valstybėse faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo taisyklės.

2 etapas. 2027 m. Komisija apsvarstys galimybę išplėsti taikymo sritį, kad ji apimtų kitus tolesnių grandžių produktus ir kitus ATLPS sektorius, pavyzdžiui, cheminių medžiagų, netiesiogiai išmetamo ŠESD.

2. Esama padėtis. PADKM pereinamojo laikotarpio pabaigoje

Šiame skyriuje pabrėžiama, kaip PADKM gairės, diskusijos ir informavimo veikla sukūrė tarpusavio mokymosi dinamiką kartu su visuotiniu anglies dioksido apmokestinimo taikymu ir geresniu būdingojo išmetamo ŠESD kiekio matavimu. Jame taip pat pažymimas glaudesnis bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis, didesnis informuotumas apie anglies dioksido nutekėjimo riziką ir keliose jurisdikcijose parengti planai, skirti savo pasienio anglies dioksido priemonėms parengti.

2.1. PADKM, anglies dioksido apmokestinimas ir forumai

PADKM paskatino ir palengvino prekėms būdingo išmetamo ŠESD kiekio stebėseną ir atitinkamų ataskaitų teikimą visame pasaulyje, taip pat pradėjo skatinti mažinti į ES įvairiais kanalais importuojamą būdingąjį išmetamą ŠESD kiekį.

Pirma, siekiant palengvinti ataskaitų teikimo taisyklių laikymąsi, įgyvendinant PADKM pereinama nuo įrenginiais grindžiamos išmetamo ŠESD kiekio apskaitos sistemos (naudojamos ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (ES ATLPS)) prie produktų lygmens metodikos.

Pagal ES ATLPS išmetamas ŠESD kiekis stebimas ir tikrinamas įrenginio (paprastai įrenginio arba gamybos vietos) lygmeniu, daugiausia dėmesio skiriant bendram tiesiogiai jo teritorijoje išmetamam ŠESD kiekiui. Šis požiūris tinka vietos veiklos vykdytojams, kuriems taikoma ES

teisė, tačiau jis negali būti tiesiogiai taikomas importui, nes ES neturi jurisdikcijos dėl visumos, kurią sudaro pramonės įrenginys.

Todėl įgyvendinant PADKM reikėjo kitokios metodikos, pagal kurią būdingasis išmetamas ŠESD kiekis galėtų būti priskirtas konkrečioms ES rinkai pateikiamoms prekėms (pvz., tonai plieno, aliuminio ar cemento). Komisija parengė produktais grindžiamą išmetamo ŠESD kiekio apskaitos sistemą, kuri atspindi tarptautinę praktiką, pavyzdžiui, produktų anglies dioksido išmetimo rodiklio ir gyvavimo ciklo vertinimo metodikas, tačiau pritaiko ją, kad būtų užtikrintas lygiavertiškumas ES ATLPS gamybos būdams ir išmetamo ŠESD aprėpčiai. Užuot apskaičiavus viso gyvavimo ciklo poveikį (nuo žaliavų gavybos iki šalinimo), taikant PADKM metodą daugiausia dėmesio skiriama produkto išmetamam ŠESD kiekiui, susijusiam su energijos naudojimu ir pramoniniais procesais, iki to momento, kai produktas išvežamas iš gamybos įrenginio.

Kad tai būtų praktiška, PADKM metodikoje i) nustatomos aiškios kiekvieno produkto, kuriam taikomas PADKM, sistemos ribos pagal jo gamybos būdą (pvz., aukštakrosnėse gaminamas plienas, iš klinkerio gaminamas cementas), ii) nustatomi numatytieji išmetamųjų teršalų faktoriai, iii) leidžiama naudoti faktinius apskaičiuotus duomenis, kai vykdoma patikima stebėsena (kartu suteikiant galimybę naudoti numatytąsias vertes), ir iv) reikalaujama, kad trečioji šalis atliktų patikrinimą ir laikui bėgant būtų palaipsniui prisitaikoma prie ES ATLPS stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo standartų. Trumpai tariant, taikant šį PADKM ataskaitų teikimo metodą galima apskaičiuoti palyginamą, produktu grindžiamą anglies dioksido rodiklį. Taip sudaromos vienodos sąlygos ES ir užsienio PADKM prekių gamintojams, užtikrinamas būdingojo išmetamo ŠESD kiekio atsekamumas ir sukuriamas pagrindas galiausiai įvyksiančiai pasaulinei anglies dioksido apskaitos taisyklių konvergencijai.

Be to, siekdama padėti atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams laikytis PADKM, Komisija nuo 2023 m. vykdo informavimo ir komunikacijos kampanijas (žr. toliau).

Šios pastangos davė rezultatų PADKM reikalavimų laikymosi srityje – ataskaitose vis dažniau pateikiamas faktinis išmetamas ŠESD kiekis.

Pereinamojo laikotarpio pradžioje (2023 m. IV ketv. – 2024 m. II ketv.) beveik visi importuotojai ataskaitose pateikdavo numatytąsias vertes. Tik apie 8–11 proc. importuotojų nurodydavo faktines išmetamo ŠESD kiekio vertes. Likę 89–92 proc. importuotojų nurodydavo „kita“, t. y. numatytąsias vertes (arba „faktinių verčių nėra“)[5].

Vėliau, 2024 m. III ketv. pastebėjome pokytį. Importuotojų, ataskaitose pateikiančių faktines vertes, dalis padidėjo iki 46 proc. 2024 m. IV ketv. ji išliko 46 proc., 2025 m. I ketv. dar padidėjo iki 52 proc., o 2025 m. II ketv. – iki 53 proc. Kitaip tariant, mažiau nei per metus

[5] Naudoti numatytąsias vertes buvo leidžiama tik pirmuosius tris pereinamojo laikotarpio ketvirčius. Po to turėjo būti naudojamos faktinės vertės. Tais atvejais, kai deklarantai įrodė savo (nesėkmingas) pastangas gauti faktines savo prekių vertes, jie galėjo pasirinkti „faktinių verčių nėra“ – PADKM pereinamojo laikotarpio registre įdiegtą funkciją, skirtą šiam konkrečiam procesui palengvinti.

sistemoje pereita nuo dažniausiai numatytųjų verčių prie faktinių produktų lygmens skaičių deklaravimo maždaug pusėje visų įrašų.

Poveikis dar akivaizdesnis vertinant dideles siuntas (> 1 000 tonų). Tai prekiautojai ir grupės, kurie duomenis iš savo tiekėjų gali gauti lengviau. Jų faktinių verčių įtraukimo į ataskaitas lygis 2023 m. IV ketv. – 2024 m. II ketv. buvo žemas – 25–31 proc. Po to, nuo 2024 m. III ketv., jis padidėjo iki 90–93 proc. Taigi kuo didesnis importas, tuo labiau laikomasi faktinių verčių reikalavimo, taip visiškai laikantis PADKM tikslų.

Kitaip tariant, daugiausia teršalų išmetama tomis tonomis, apie kurias pranešama nurodant faktines vertes. Daugiau informacijos apie ataskaitų teikimo pokytį pradėjus taikyti PADKM pereinamojo laikotarpio registrą pateikta 1 diagramoje.

1 diagrama. Importo, apie kurį pranešama nurodant faktines ir kitas (numatytąsias) vertes PADKM pereinamuoju laikotarpiu, procentinė dalis pagal ketvirčius.

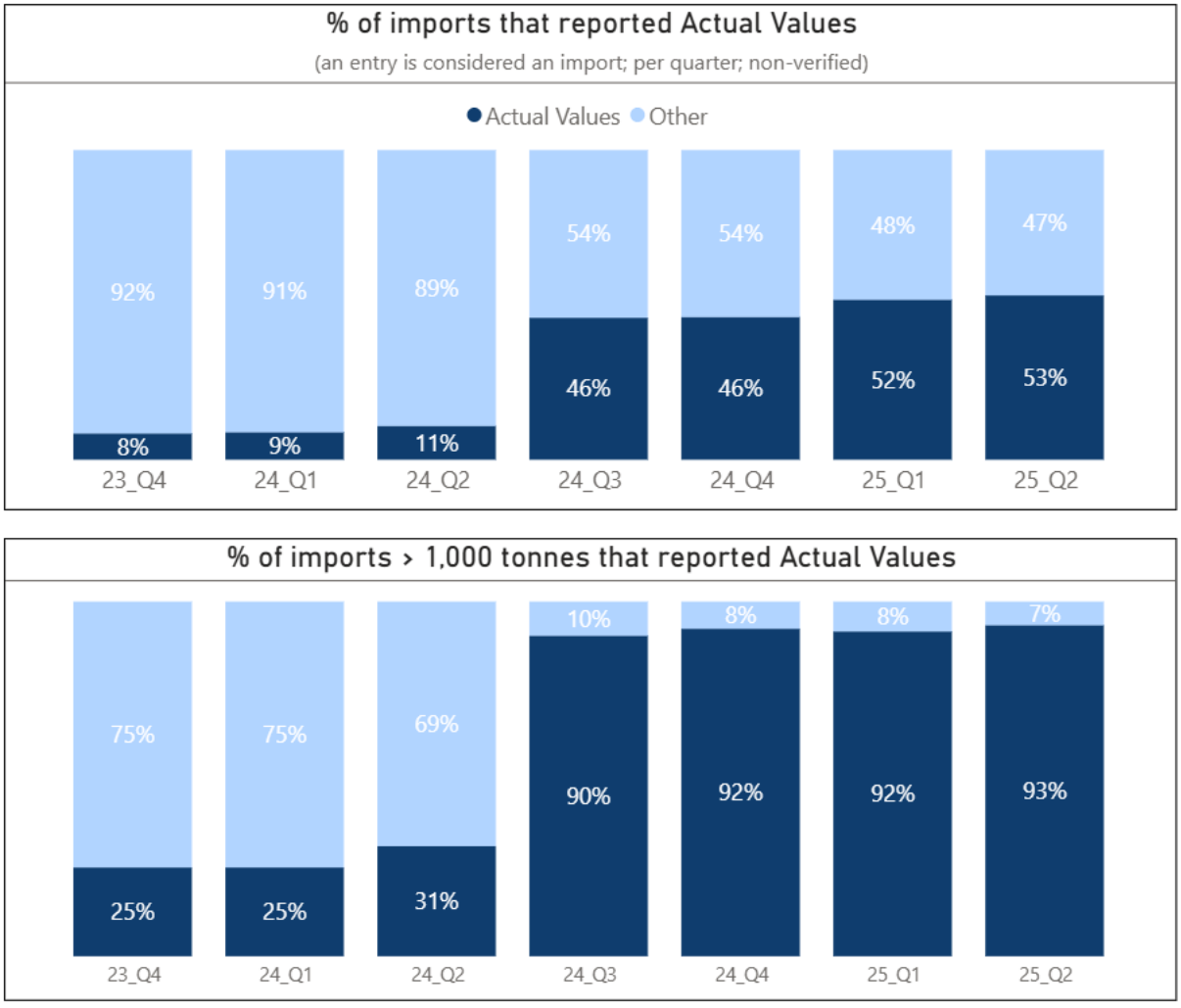

Preliminari analizė rodo, kad, remiantis statistiniais duomenimis, nuo 2023 m. IV ketv. iki 2025 m. II ketv. išskirtys galėjo sumažėti daugiau nei perpus. Galimos duomenų kokybės gerėjimo laikui bėgant priežastys yra šios:

1. ne ES gamintojas pateikia įrenginių duomenis, išmatuotus pagal PADKM įgyvendinimo taisykles (suderintas su ES ATLPS pobūdžio stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistema: veiklos duomenys + išmetamųjų teršalų faktoriai / proceso metu išsiskiriantis ŠESD kiekis);
2. gamintojas gali priskirti išmetamą ŠESD kiekį PADKM produktui (pvz., konkrečiam plieno produktui, cementui, aliuminiui) taikydamas PADKM produkto lygmens metodiką ir sistemos ribas;
3. yra dokumentų (gamybos duomenys, degalų / energijos sąnaudos, proceso metu išsiskiriantis ŠESD kiekis, skaičiavimo lapai), kuriuos importuotojas gali įkelti į PADKM registrą.

Todėl PADKM paskatino ir palengvino išmetamo ŠESD kiekio stebėseną visame pasaulyje, o tai yra pirmas būtinas žingsnis kuriant išmetamo ŠESD kiekio mažinimo priemones.

PADKM yra anglies dioksido apmokestinimo plėtros katalizatorius dėl savo struktūros ir taikomo faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo iš PADKM finansinio koregavimo. PADKM apima energijai imlių prekių gamybos išorinį poveikį aplinkai, kai jos patenka į ES bendrąją rinką. Finansinis įsipareigojimas įsigalioja nuo 2026 m. Nuo tada importuotojai turi pirkti PADKM sertifikatus, kurių vertė lygi atitinkamoms prekėms būdingam išmetamam ŠESD kiekiui. Taip užtikrinamas lygiavertiškumas ES ATLPS taikymo sričiai ir anglies dioksido kainai, atimant bet kokią kilmės šalyje faktiškai sumokėtą anglies dioksido kainą.

Pagal šią politiką atlyginama gamintojams, kurie gali išmatuoti ir sumažinti produktų lygmeniu išmetamą ŠESD kiekį. Tai suteikia vyriausybėms aiškią paskatą taikyti vidaus anglies dioksido apmokestinimą ir išlaikyti pajamas, o ne leisti jas susirinkti ES valstybėms narėms per bendrą centrinę platformą.

Nuo PADKM taikymo pradžios daugiau jurisdikcijų perėjo prie apmokestinimo ir stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo. Aprėptis visame pasaulyje padidėjo, o gamintojai nuo numatytųjų verčių pateikimo perėjo prie faktinio išmetamo ŠESD kiekio pateikimo. Taip trečiosioms šalims siunčiamas kainos signalas, kurio reikia, kad jos imtų taikyti anglies dioksido kainos priemones.

PADKM užtikrinamas importo ir ES gamybos išmetamo ŠESD kiekio sąnaudų lygiavertiškumas ir taip kovojama su anglies dioksido nutekėjimu ir skatinama importuoti švaresnius produktus. Mažiau taršioms prekėms reikės mažiau PADKM sertifikatų, todėl sumažės aplinkosaugos sąnaudos, o efektyvūs gamybos būdai (pvz., uždarosios lanko krosnys, naudojančios mažo anglies dioksido kiekio energiją plienui gaminti, mažai klinkerio turintis cementas, šiuolaikinis aliuminis) taps konkurencingesni. Laipsniškai atsisakant nemokamų apyvartinių taršos leidimų paskirstymo, šis pranašumas dar labiau sustiprės ir 2032 m. taps visavertis.

Neseniai patvirtinta švarios prekybos ir investicijų partnerystė su Pietų Afrika dar kartą įrodo ES skatinamą tendenciją, pagal kurią prekyba ir investicijos susiejamos su patikrinamais anglies dioksido išmetimo rodikliais, o kapitalas nukreipiamas į švaresnes ir konkurencingesnes tiekimo grandines.

PADKM suteikė išskirtinę galimybę visame pasaulyje skatinti didesnę politinę darną klimato politikos veiksmų srityje. Šiuo pereinamuoju laikotarpiu Komisija aktyviai dalyvavo atitinkamuose daugiašaliuose forumuose ir įvairiose panašiai mąstančių subjektų koalicijose, skirtuose koordinuotiems veiksmams dėl pasienio anglies dioksido priemonių, sprendžiant anglies dioksido nutekėjimo problemą ir užtikrinant anglies dioksido apskaitos sąveikumą.

Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) šalių konferencijose ES prekybos partnerės, kurios yra besivystančios šalys, išreiškė susirūpinimą dėl PADKM ir nurodė, kad dėl jo esama netikrumo, be kita ko, dėl jo galimo poveikio trečiosioms šalims ir dėl to, kad įgyvendinant PADKM besivystančių šalių produktams nėra taikoma išimtis arba jie nėra kitaip diferencijuojami jų naudai. Komisija aptarė šiuos ir kitus su PADKM susijusius klausimus su trečiųjų valstybių delegacijomis, verslo asociacijomis ir pilietinės visuomenės organizacijomis papildomuose renginiuose, dvišaliuose susitikimuose ir kitose derybose. Tos diskusijos padėjo geriau suprasti, kad PADKM – tai aplinkos apsaugos priemonė, kuria sprendžiama anglies dioksido nutekėjimo problema. Jose taip pat pabrėžta, kad Komisija yra atvira bendradarbiavimui su trečiosiomis šalimis ir konstruktyvios grįžtamosios informacijos integravimui į PADKM struktūrą.

2025 m. COP30 konferencijoje ES pakartojo, kad palankiai vertina nenutrūkstamą dialogą su pasauliniais partneriais siekiant stiprinti bendradarbiavimą politikos priemonių, skirtų kovai su klimato kaita, darant poveikį prekybai, įskaitant anglies dioksido nutekėjimo prevencijos priemones, srityje. Komisija prisidės prie „Global Mutirão“ mobilizavimo proceso, dėl kurio susitarė COP šalys ir kuris skirtas naujam dialogui UNFCCC pagalbiniuose organuose, dalyvaujant šalims ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams (įskaitant Tarptautinį prekybos centrą, Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferenciją ir Pasaulio prekybos organizaciją). Šio dialogo tikslas – apsvarstyti tarptautinio bendradarbiavimo prekybos srityje stiprinimo galimybes, iššūkius ir kliūtis. Jis, be kita ko, turėtų apimti priemones, kurių imtasi kovojant su klimato kaita, įskaitant tokias priemones kaip PADKM, kuriomis pasienyje koreguojami anglies dioksido apmokestinimo skirtumai, taip pat kitas prekybai poveikį darančias klimato priemones, pavyzdžiui, prekybą iškraipančias subsidijas, taip pat mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikoms itin svarbių žaliavų eksporto ir importo apribojimus.

Vykstant COP 30 ES taip pat parėmė kelias keliašales iniciatyvas, įskaitant vadovų deklaraciją dėl anglies dioksido rinkų atitikties atviros koalicijos. Deklaracijoje pripažįstama anglies dioksido apmokestinimo ir rinkos mechanizmų, kaip pagrindinių priemonių klimato politikos veiksmams visame pasaulyje skatinti, svarba.

ES aktyviai dalyvavo EBPO Įtraukiajame anglies dioksido mažinimo priemonių forume, bendradarbiaudama su 60 valstybių narių, kad paremtų nuoseklesnį požiūrį į pasaulines klimato kaitos švelninimo pastangas. Visų pirma Europos Komisija savanoriškai prisidėjo prie taršos anglies dioksidu intensyvumo duomenų ir stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemų sąveikumo didinimo ir 2025 m. birželio 30 d. buvo paskelbti du Įtraukiojo anglies dioksido

mažinimo priemonių forumo straipsniai[6]. Sąveikumas leidžia naudoti duomenis įvairiais atvejais. Dėl to sumažėja įmonių ataskaitų teikimo išlaidos ir lengviau pranešti apie faktinį išmetamą ŠESD kiekį pagal PADKM.

Nuo 2023 m. Komisija taip pat remia Klimato klubo[7] darbą skatinant tarptautinį bendradarbiavimą pramonės priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo srityje. 2025 m. rugsėjo mėn. Klimato klubas paskelbė bendrus savanoriškus kovos su anglies dioksido nutekėjimu principus[8].

2025 m. Komisija taip pat aktyviai prisidėjo prie bendro COP 30 skirto Klimato klubo pareiškimo ir pasaulinio įsipareigojimo plėsti beveik nulinės taršos ir mažataršio plieno ir cemento rinkas. Tiek pareiškimas, tiek įsipareigojimas buvo paskelbti lapkričio 6 d. vykstant COP30[9].

ES glaudžiai bendradarbiavo su kitomis PPO narėmis PADKM įgyvendinimo klausimais, vykdydama keletą sesijų, kad informuotų apie mechanizmo įgyvendinimo padėtį ir gautų grįžtamosios informacijos iš PPO narių. Dėl PADKM buvo reguliariai diskutuojama Prekybos ir aplinkos komitete. ES taip pat informavo PPO nares apie paskelbtus kvietimus teikti informaciją ir teisės aktų projektus, kuriuos ji paskelbė siekdama gauti atsiliepimų. Ji taip pat pasinaudojo galimybėmis kituose daugiašaliuose forumuose teikti ES partneriams naujausią informaciją apie PADKM įgyvendinimą.

Trečiosios šalys šiuo metu taip pat rengiasi taikyti arba svarsto galimybę taikyti savo PADKM. Pavyzdžiui, 2027 m. sausio 1 d. Jungtinė Karalystė įdiegs Jungtinės Karalystės PADKM. Jungtinės Karalystės PADKM bus nustatytas tiesiogiai (netaikant pereinamojo laikotarpio) ir bus taikomas penkių sektorių, kuriems taip pat taikomas ES PADKM, prekėms. Kitaip tariant, jis apims aliuminį, cementą, trąšas, vandenilį ir geležį bei plieną, bet neapims elektros energijos.

Jungtinės Karalystės PADKM bus taikomas tiesiogiai ir netiesiogiai išmetamam ŠESD kiekiui visuose sektoriuose ir atrinktiems pirmtakams. Jo sektorinė taikymo sritis bus peržiūrėta po 2027 m., kad būtų atsižvelgta į galimus anglies dioksido nutekėjimo rizikos pokyčius.

---

[6] OECD (2025), 'Towards interoperable carbon intensity metrics: Assessing and comparing selected data sources' („Sąveikių taršos anglies dioksidu intensyvumo rodiklių kūrimas. Atrinktų duomenų šaltinių vertinimas ir palyginimas"), Inclusive Forum on Carbon Mitigation Approaches Papers, No 8, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/a9cdb1ba-en. OECD (2025), 'Towards interoperable carbon intensity metrics: Assessing monitoring, reporting and verification systems' („Sąveikių taršos anglies dioksidu intensyvumo rodiklių kūrimas. Stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemų vertinimas"), Inclusive Forum on Carbon Mitigation Approaches Papers, No 9, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/b185bcfa-en.

[7] Klimato klubas yra daugiašalis dialogo forumas, oficialiai pradėtas 2023 m. COP28 kaip pasaulinė iniciatyva. Šiuo metu jį sudaro 45 nariai (16 iš jų yra ES valstybės narės) tiek iš išsivysčiusios ekonomikos šalių, tiek iš besiformuojančios rinkos ekonomikos ir besivystančių šalių.

[8] Climate Club (2025). Explanatory Note: Climate Club voluntary principles for action to address carbon leakage and other spillovers („Aiškinamoji pastaba. Klimato klubo savanoriški kovos su anglies dioksido nutekėjimu ir kitokiu šalutiniu poveikiu principai").

[9] Climate Club (2025). COP30 Climate Club Members Statement (Klimato klubo narių pareiškimas per COP30) ir Global Pledge to grow near-zero and low-emissions steel and cement markets (Pasaulinis įsipareigojimas plėsti beveik nulinės taršos ir mažataršio plieno ir cemento rinkas).

Kitos prekybos partnerės, įskaitant Australiją, Braziliją, Kanadą ir Taivaną, paskelbė, kad jos taip pat svarsto panašias priemones.

ES supranta prekybos partnerių susirūpinimą dėl galimo PADKM poveikio ir kuo labiau į jį atsižvelgia, kad mechanizmas būtų dar veiksmingesnis ir jį būtų lengviau įgyvendinti susijusiems suinteresuotiesiems subjektams. Iš šalių partnerių ir jų pramonės sektorių gauta grįžtamoji informacija taip pat buvo vertinga siekiant supaprastinti PADKM.

2.2. PADKM pereinamasis laikotarpis

Duomenų apžvalga

Toliau pateikiama duomenų apžvalga išsamiai aprašyta IV priede.

Iš PADKM duomenų matyti, kad nuo 2023 m. IV ketv. iki 2025 m. II ketv. importuota apie 156 mln. tonų PADKM prekių, iš kurių apie 69 proc. buvo geležis ir plienas, 15 proc. – trąšos, 11 proc. – cementas ir 5 proc. – aliuminis. Tuo laikotarpiu didžiausi PADKM prekių eksportuotojai į ES buvo Ukraina ir Turkija, kurioms teko atitinkamai maždaug 14 proc. ir 12 proc. visos masės.

Apskaičiuotas būdingasis išmetamas ŠESD kiekis, sukauptas 2024 m. pagal PADKM pereinamojo laikotarpio registrą, iš viso sudaro 167 mln. tonų CO_2e: geležies ir plieno – 102,5 mln. tonų CO_2e, aliuminio – 38,4 mln. tonų CO_2e, trąšų – 18 mln. tonų CO_2e, o cemento – 8 mln. tonų CO_2e.

Remiantis deklarantų pateiktais duomenimis, faktinių verčių naudojimas laikui bėgant gerokai padidėjo – nuo vos 8 proc. 2023 m. IV ketv. iki maždaug 53 proc. 2025 m. II ketv., o tai rodo, kad vis daugiau importuotojų sugebėjo prasmingai bendradarbiauti su savo tiekimo grandine, kad gautų ir pateiktų reikiamus duomenis.

Kalbant apie elektros energiją kaip PADKM prekę, iš registro duomenų, kuriuos pateikė deklarantai, matyti, kad nuo 2023 m. IV ketv. iki 2025 m. II ketv. iš viso deklaruota 96 mln. MWh elektros energijos. Pagrindinės eksportuotojos yra Jungtinė Karalystė (65 proc. viso PADKM registre deklaruoto elektros energijos importo), Serbija (15 proc.) ir Šiaurės Makedonija (5,2 proc.).

Bendras būdingasis išmetamas ŠESD kiekis pagal KN kodą 27 160 000 sudarė 86 mln. tonų CO_2e. Svarbu pažymėti, kad pagrindinis elektros energijai kaip PADKM prekei būdingo išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo mechanizmas yra numatytųjų verčių, grindžiamų elektros energijos gamyba naudojant iškastinį kurą, naudojimas. Šis požiūris atspindi elektros energijos kainų nustatymo mechanizmą ES, tačiau juo ribojamas nuo iškastinio kuro nepriklausomų elektros energijos šaltinių įtraukimas, todėl gali būti pervertintas tikrasis būdingasis išmetamas ŠESD kiekis.

Pereinamojo laikotarpio numatytosios vertės grindžiamos viena bendra vidutine numatytąja verte pagal kiekvieną KN kodą. Todėl Komisija yra įsipareigojusi užtikrinti, kad galutinio laikotarpio PADKM registro duomenys būtų naudojami nustatant numatytąsias PADKM vertes (peržiūrą planuojama atlikti 2027 m., kai pasibaigs pirmasis ataskaitų teikimo laikotarpis ir bus galima atitinkamus duomenis įtraukti į šias patikslintas vertes).

PADKM administravimas ir valdymas

PADKM valdymas grindžiamas mišria daugiapakope sistema, kurioje dalyvauja Komisija ir valstybių narių įstaigos (paskirtos nacionalinės kompetentingos institucijos, NKI).

Komisija prižiūri PADKM įgyvendinimą ES lygmeniu. Be centrinės priežiūros, Komisija sukuria ir valdo sistemas, būtinas taikant PADKM. Ji taip pat gali peržiūrėti deklarantų pateiktas PADKM deklaracijas.

Pereinamuoju laikotarpiu (nuo 2023 m. spalio 1 d. iki 2025 m. gruodžio 31 d.) Komisija sukūrė ir valdė PADKM pereinamojo laikotarpio registrą. Registras yra centrinė platforma, kurioje importuotojai kas ketvirtį teikia išmetamo ŠESD kiekio ataskaitas, o ne ES veiklos vykdytojai dalijasi išmetamo ŠESD kiekio duomenimis.

Komisija taip pat rengia PADKM registrą, galutiniu laikotarpiu pakeisiantį pereinamojo laikotarpio registrą. Leidimų valdymo modulis įdiegtas 2025 m. siekiant supaprastinti importuotojų, kaip įgaliotųjų PADKM deklarantų, prašymus, kuriuos NKI valdo tiek tiesiogiai, tiek per PADKM registrą. PADKM registras buvo sujungtas su Europos Sąjungos muitinės vieno langelio sertifikatų mainų sistema (ES CSW-CERTEX), kad ES muitinės galėtų automatiškai tikrinti PADKM leidimus importuojant prekes.

Siekdama sumažinti administracinę naštą, Komisija sukūrė portalą, skirtą ne ES įsisteigusiems įrenginių valdytojams, kad jie galėtų į PADKM registrą įkelti išmetamo ŠESD kiekio duomenis. Įkeltus duomenis gali (pakartotinai) naudoti skirtingi importuotojai ir jie gali būti naudojami skirtingiems importuojamiems produktams.

Komisija taip pat sukurs ir valdys bendrą centrinę platformą (BCP), įvykdžius valstybių narių ir Komisijos bendrų viešųjų pirkimų procedūrą ir sukūrus BCP bei PADKM registro sąsają. PADKM sertifikatų pardavimas ir perpirkimas nuo 2027 m. vasario mėn. vyks BCP. Abiejose platformose bus tvarkomos PADKM deklarantų pareigos teikti ataskaitas ir finansiniai įsipareigojimai.

Antrinės teisės aktai

Komisijai suteikti įgaliojimai priimti kelis aktus nustatant taisykles, kurios bus taikomos nuo galutinio etapo pradžios ir užtikrins vienodą PADKM taikymą visoje ES, visų pirma siekiant apibrėžti:

1. PADKM sertifikatų kainos apskaičiavimo ir skelbimo taisykles;
2. prekėms būdingo išmetamo ŠESD kiekio ir numatytųjų verčių apskaičiavimo metodus pagal kilmės šalį ir KN kodą;
3. išmetamo ŠESD kiekio tikrinimo taisykles;
4. sąlygas, kuriomis nacionalinės akreditacijos įstaigos suteiks tikrintojams akreditaciją PADKM tikslais;
5. muitinei teiktinos informacijos apimtį ir ryšių su muitine palaikymo periodiškumą, laiką ir priemones;
6. kaip apskaičiuojamas nemokamų apyvartinių taršos leidimų koregavimas, dėl kurio sumažėtų atsisakytinų PADKM sertifikatų skaičius, kad būtų atspindėta, kiek ES ATLPS leidimų paskirstyta nemokamai;
7. galutinio PADKM registro taisykles;

8. sąlygas ir procedūras, susijusias su įgaliotojo PADKM deklaranto statusu.

PADKM komitetas reguliariai renkasi aptarti politikos ir teisinių klausimų su valstybių narių atstovais ir iki galutinio laikotarpio pradžios balsavo už pirmiau nurodytus aktus. Tie aktai bus paskelbti iki 2025 m. pabaigos ir bus taikomi nuo 2026 m. sausio 1 d.

Siekdama skatinti anglies dioksido kainų nustatymą ir apskaitą trečiosiose valstybėse, Komisija 2026 m. I ketvirtį priims įgyvendinimo aktą, kuriuo bus nustatytos trečiosiose valstybėse faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo taisyklės.

Valstybių narių nacionalinės kompetentingos institucijos (NKI)

Pagal PADKM reglamento 11 straipsnį kiekviena valstybė narė yra paskyrusi specialią įstaigą PADKM įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu. NKI yra atsakingos už ryšius su jų valstybėje narėje įsisteigusiais importuotojais, įskaitant prašymų suteikti įgaliotojo PADKM deklaranto statusą tvarkymą ir įgaliotojo PADKM deklaranto statuso suteikimą importuotojams. NKI taip pat užtikrina įsipareigojimų pagal PADKM vykdymą užbaigdamos PADKM deklaracijų peržiūrą, grindžiamą Komisijos pateiktu preliminariu vertinimu, ir nuspręsdamos, ar turėtų būti taikomos sankcijos pagal PADKM reglamente nustatytą sistemą. Komisija savo PADKM interneto portale nuolat atnaujina preliminarų NKI sąrašą. Kai sąrašas bus laikomas stabiliu, Komisija jį paskelbs ES oficialiajame leidinyje.

22 valstybės narės kaip savo PADKM NKI paskyrė aplinkos apsaugos instituciją (savo NKI, atsakingą už ES ATLPS), o septynios valstybės narės – savo muitinę. Dvi valstybės narės kaip savo NKI paskyrė abi šias institucijas, o vienoje valstybėje narėje muitinė taip pat yra ir ATLPS NKI. Vienoje valstybėje narėje NKI nėra nei ATLPS NKI, nei muitinė.

Valstybių narių muitinės bendradarbiauja su NKI, kad PADKM būtų integruotas į esamas muitinės procedūras. Kadangi veiksmingas PADKM įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu priklauso nuo skirtingų institucijų, kai kuriose valstybėse narėse gali kilti koordinavimo sunkumų.

Naujo mechanizmo įgyvendinimas

Siekiant veiksmingai įgyvendinti PADKM, būtinas glaudus Komisijos ir valstybių narių bendradarbiavimas. Nepaisant šių pastangų, rengiantis galutiniam PADKM etapui toliau susiduriama su tam tikrais iššūkiais. NKI operatyvinė parengtis skiriasi – kai kurios valstybės narės prašymus nagrinėja veiksmingai, o kitose susiduriama su vėlavimais ir vykdymo užtikrinimo sunkumais. Be to, bus labai svarbu užtikrinti, kad PADKM taisyklės būtų nuosekliai aiškinamos visose valstybių narių institucijose.

Veiklos vykdytojai ir importuotojai tik iš lėto pradėjo naudoti esamas priemones, kad pasirengtų galutiniam laikotarpiui: nepaisant 2024 m. gruodžio mėn. pabaigoje įdiegtos vieno įkėlimo sistemos, specialiame PADKM registro portale, skirtame veiklos vykdytojams, užsiregistravo tik 78 trečiųjų valstybių įrenginių valdytojai. 5 902 importuotojai pateikė prašymą tapti įgaliotaisiais PADKM deklarantais – tai būtina sąlyga, kad nuo 2026 m. sausio 1 d. būtų galima toliau į ES importuoti PADKM prekes.

Dabartiniai iššūkiai valdymo srityje taip pat kyla dėl to, kad PADKM yra visiškai naujas mechanizmas, be kita ko, nacionalinėms valdžios institucijoms, importuotojams ir trečiųjų

šalių gamintojams. Jam reikia sukurti ir įgyvendinti naujus administracinius procesus, IT sistemas ir reikalavimų laikymosi užtikrinimo sistemas, todėl natūralu, kad Komisijai, NKI, muitinėms ir įmonėms iš pradžių teks susidurti su operatyviniu neužtikrintumu ir mokytis.

Susidūrus su dideliais iššūkiais, nuo 2023 m. padaryta sparti pažanga, kuri yra didelis laimėjimas ES, jos valstybėms narėms ir tarptautiniams partneriams.

Siekdamos stiprinti valstybių narių NKI bendradarbiavimą, Komisija ir NKI reguliariai rengia neoficialius praktinius seminarus, kad pasikeistų nuomonėmis ir geriausios praktikos pavyzdžiais. Glaudesnis bendradarbiavimas stiprina nacionalinę kompetenciją ir administracinius gebėjimus. Juo taip pat užtikrinama, kad PADKM NKI galėtų nuosekliai įgyvendinti PADKM visoje ES.

Administracinės išlaidos

Įvertinti valstybių narių valdžios institucijų su PADKM susijusias administracines išlaidas yra ypač sudėtinga, nes PADKM yra visiškai nauja priemonė. Todėl valstybės narės ir Komisija turėjo kurti naujus pajėgumus ir negalėjo iš anksto išsamiai numatyti visų galimų įgyvendinimo poreikių. NKI dar neįdiegė visų būtinų administracinių procesų, kad mechanizmas būtų visiškai įgyvendintas. Pavyzdžiui, kai kurios NKI vis dar plėtoja savo administracinius gebėjimus, kad galėtų vykdyti tokias užduotis kaip prašymų suteikti leidimą tvarkymas ir reikalavimų laikymosi užtikrinimas.

2025 m. pradžioje Komisija pradėjo ES masto apklausą, kad surinktų kokybinę ir kiekybinę grįžtamąją informaciją iš visų valstybių narių apie jų administracines išlaidas, susijusias su PADKM įgyvendinimu. Rezultatai parodė, kad padėtis valstybėse narėse labai skiriasi, pavyzdžiui, kiek jos yra pasirengusios galutiniam etapui ir ar yra parengtos biudžeto prognozės ateinančiam laikotarpiui.

Importo vertė ir importuotojų skaičius valstybėse narėse taip pat labai skiriasi:

- abi valstybės narės, kurių 2024 m. importuotų PADKM prekių vertė buvo didžiausia, importavo po daugiau kaip 10 mlrd. EUR vertės prekių, o abi valstybės narės, kurių importuotų prekių vertė buvo mažiausia, importavo po mažiau nei 0,10 mlrd. EUR vertės PADKM prekių;
- PADKM importuotojų skaičius taip pat labai skiriasi – iš 200 000 importuotojų 2024 m. apie 37 000 ir 21 000 importuotojų buvo užregistruoti atitinkamai valstybėje narėje, kurioje daugiausia importuotojų, ir valstybėje narėje, kurioje importuotojų skaičius yra antras pagal dydį. Tik 1 200 ir 400 importuotojų užregistruota atitinkamai abiejose valstybėse narėse, kuriose importuotojų skaičius mažiausias.

  Šie dideli skirtumai tarp valstybių narių taip pat bus matomi PADKM galutiniame laikotarpyje, prasidėsiančiame 2026 m., taikant išimtį importuotojams, importuojantiems iki 50 tonų per metus – numatoma, kad iš 18 000 importuotojų, kuriems PADKM bus taikomas nuo 2026 m., valstybėje narėje, kurioje užregistruota daugiausia importuotojų, bus 2 700 importuotojų (2 200 – valstybėje narėje, kurioje importuotojų skaičius yra antras pagal dydį), o abiejose valstybėse narėse, kuriose importuotojų skaičius yra mažiausias, – po mažiau nei 70 importuotojų.

Galiausiai valstybės narės pasirinko skirtingas administracines struktūras PADKM įgyvendinti, visų pirma savo nacionalinėmis kompetentingomis institucijomis paskirdamos skirtingas įstaigas, pavyzdžiui, aplinkos apsaugos / ES ATLPS institucijas arba muitines. Dėl to gali skirtis susiję iššūkiai ir išlaidos, pavyzdžiui, koordinuojant PADKM įgyvendinimą su muitinės veikla.

Be to, daug išsamių taisyklių ir procedūrų, kurios yra būtinos, kad PADKM būtų taikomas nuo 2026 m., 2025 m. IV ketv. vis dar buvo baigiamos rengti ruošiant antrinės teisės aktus (pvz., įgyvendinimo ir deleguotuosius aktus), nepaisant to, kad Komisija ir valstybės narės jau įdiegė pagrindinius PADKM komponentus, pavyzdžiui, registrą, leidimų išdavimo procesus ir ataskaitų teikimo reikalavimus.

Įgyvendinant PADKM valstybių narių administravimo institucijų ir Komisijos administracinės išlaidos toliau kinta ir dar kis 2026 m. prasidedant mechanizmo galutiniam laikotarpiui, įskaitant pagrindinius supaprastinimo dokumentų rinkiniu padarytus pakeitimus, nes sertifikatų pardavimas prasidės 2027 m., taip pat įsigalios PADKM pakeitimai, pavyzdžiui, pirmasis taikymo srities išplėtimas įtraukiant tolesnių grandžių prekes, kurį ruošiasi pasiūlyti Komisija.

Bendro pirkimo susitarimas ir BCP

Komisija kuria bendrą centrinę platformą (BCP) – joje nuo 2027 m. vasario 1 d. vyks PADKM sertifikatų pardavimas ir perpirkimas. 2025 m. gruodžio 1 d. Komisija priėmė sprendimą pritarti bendro pirkimo susitarimo projekto, dėl kurio su valstybėmis narėmis susitarta 2025 m. lapkričio 17 d., pasirašymui. Kai šį bendro pirkimo susitarimą pasirašys visos valstybės narės ir Komisija ir jis įsigalios, Komisija visų šalių vardu pradės bendrų viešųjų pirkimų procedūrą, kad 2026 m. įsigytų su BCP susijusias paslaugas.

Pereinamuoju laikotarpiu įgyta patirtis

Viena iš pagrindinių išvadų, padarytų pirmaisiais pereinamojo etapo metais, buvo tai, kad kilo administracinių problemų, su kuriomis susidūrė įmonės, ypač mažosios ir vidutinės įmonės, ir valdžios institucijos, susipažindamos su nauja sudėtinga priemone. Ši išvada parodė, kad būtina skubiai supaprastinti PADKM.

Remiantis išsamiomis konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais ir valdžios institucijomis ir pirmojo ataskaitų teikimo laikotarpio operaciniais duomenimis, Komisijos analizėje atkreiptas dėmesys į neproporcingas MVĮ tenkančias reikalavimų laikymosi išlaidas, NKI vėlavimą nagrinėti paraiškas išduoti leidimus ir riziką, kad visoje ES bus nenuosekliai užtikrinamas sudėtingų taisyklių vykdymas. Kai kurių ataskaitų teikimo reikalavimų sudėtingumas ir skirtingas tiek NKI, tiek įmonių pasirengimo lygis parodė, kad PADKM veiksmingumui apsaugoti reikia tikslinių pakeitimų.

2025 m. supaprastinimo dokumentų rinkinys

Atsižvelgdama į tai, 2025 m. vasario 26 d. Komisija priėmė pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo siekiama supaprastinti ir sustiprinti PADKM iki galutinio etapo, taip pat laikantis ES konkurencingumo kelrodžio komunikato. Parlamentas ir Taryba greitai susitarė dėl Komisijos pasiūlymo ir reglamentas buvo priimtas 2025 m. spalio 8 d.

Tai, kad jis buvo priimtas greitai, leido Komisijai ir valstybėms narėms atsižvelgti į supaprastinimo priemones, kurias ES priėmė 2026 m. sausio 1 d. – galutinio laikotarpio pradžiai, visų pirma kiek tai susiję su atitinkamais galutinio laikotarpio antrinės teisės aktais. Šis bendras laimėjimas rodo ES gebėjimą greitai prisitaikyti ir įsipareigojimą užtikrinti, kad PADKM būtų veiksmingas ir palankus verslui.

Šiuo reglamentu siekiama užtikrinti administracinį veiksmingumą, kad PADKM išliktų praktiškas ir palankus verslui, nepakenkiant jo klimato srities tikslams. *De minimis* ribos nustatymas yra labai svarbus siekiant sumažinti smulkiesiems importuotojams tenkančią administracinę naštą. PADKM reikalavimų taikymą nukreipus į didesnius importuotojus, šia riba maždaug 90 proc. importuotojų, visų pirma MVĮ, atleidžiami nuo įsipareigojimų pagal PADKM, o 99 proc. būdingojo išmetamo ŠESD kiekio vis dar patenka į taikymo sritį, todėl visiškai išsaugomas PADKM aplinkosauginis veiksmingumas.

Importuotojams, kuriems taikomas PADKM, reglamente nustatyti supaprastinti ataskaitų teikimo reikalavimai, kad deklarantams būtų lengviau laikytis reikalavimų, pavyzdžiui, kai prekės yra sudėtingos. Be to, siekiant suteikti suinteresuotiesiems subjektams laiko pasirengti vykdyti savo pareigas teikti ataskaitas ir finansinius įsipareigojimus, PADKM sertifikatų pardavimas bendroje centrinėje platformoje prasidės tik 2027 m. vasario 1 d., o metinių ataskaitų teikimo terminai buvo perkelti į vėlesnę datą.

Kitas svarbus patobulinimas yra tas, kad nuo 2027 m. Komisija gali nustatyti numatytąsias anglies dioksido kainas šalims, kuriose taikoma anglies dioksido apmokestinimo priemonė. Deklarantai, prašydami sumažinti jų finansinį įsipareigojimą pagal PADKM, turės galimybę remtis šiomis vertėmis, o ne pateikti patvirtintų įrodymų, kad anglies dioksido kaina buvo faktiškai sumokėta.

Siekiant palengvinti įgaliotųjų PADKM deklarantų naštą, buvo dar labiau supaprastintas jų finansinės atsakomybės apskaičiavimas. Šie supaprastinimai apima nuo 2027 m. taikomas supaprastintas PADKM sertifikatų gyvavimo ciklo taisykles, pavyzdžiui, supaprastintą perpirkimo ribą ir importo metais privalomo kiekio PADKM sertifikatų, kuriuos reikia pirkti ketvirčiui, sumažinimą (sumažinant nuo sertifikatų, apimančių 80 proc. nuo metų pradžios importuotoms prekėms būdingo išmetamo ŠESD kiekio, iki sertifikatų, apimančių 50 proc. šio kiekio).

Priimti supaprastinimai taip pat yra svarbi išankstinė sąlyga, kad ateityje būtų galima išplėsti PADKM taikymo sritį.

Galiausiai reglamentu sustiprinamas PADKM nustatant sustiprintą centralizuotą Komisijos vykdomą stebėseną, visų pirma susijusią su *de minimis* riba, taip sustiprinant mechanizmo veiksmingumą ir nuoseklumą. Vykdant konsoliduotą ES lygmens priežiūrą PADKM registre bus užtikrintas vienodas duomenų rinkimas, patvirtinimas ir vykdymo užtikrinimas visose valstybėse narėse, taip sumažinant nacionalinio įgyvendinimo skirtumus.

Supaprastinimai ir lankstumo priemonės, papildantys 2025 m. supaprastinimo dokumentų rinkinį

Be supaprastinimų, nustatytų peržiūrėjus PADKM reglamentą, Komisija rengia pagal įgyvendinimo ir deleguotuosius aktus įgyvendinsimus svarbius supaprastinimus ir lankstumo

priemones. Tai palengvins PADKM įgyvendinimą, be kita ko, trečiųjų šalių veiklos vykdytojams ir MVĮ.

Planuojamame įgyvendinimo akte, kuriuo nustatomos trečiojoje valstybėje sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo taisyklės, ir prie jo pridedamose gairėse Europos Komisija sieks užtikrinti lygiavertiškumo principą ir paaiškins, kaip galima atsižvelgti į prašymus dėl anglies dioksido kreditų, įsigytų pagal atitikties sistemas, įskaitant anglies dioksido kreditus pagal Paryžiaus susitarimo 6 straipsnį.

Taisyklėse taip pat bus nurodyta, kaip galima atskaityti anglies dioksido mokesčius, taikomus kurui, naudojamam PADKM prekėms gaminti. Remdamasi bendraujant su šalimis partnerėmis gauta informacija ir pereinamuoju laikotarpiu atlikta analize, Komisija taip užtikrins, kad pagal skirtingas atitikties užtikrinimo sistemas faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos galėtų būti veiksmingai atskaitytos iš įsipareigojimo pagal PADKM, atsižvelgiant į jų konkrečius ypatumus, kartu užtikrinant PADKM aplinkosauginį naudingumą.

Akreditavimo ir tikrinimo srityje nustatytos kelios lankstumo priemonės. Nacionalinės akreditacijos įstaigos galės atsižvelgti į prašymą dėl PADKM akreditacijos pateikusių asmenų įrodytą kompetenciją taikydamos atitinkamus tarptautinius standartus. Todėl PADKM akreditavimo vertinime daugiausia dėmesio bus skiriama žinioms ir kompetencijai taikyti PADKM metodikos taisykles.

Be to, metinė PADKM tikrintojo priežiūros veikla, kurią vykdo nacionalinė akreditacijos įstaiga, gali būti vykdoma virtualiai ir nebūtinai vietoje, kaip yra ES ATLPS atveju. Galiausiai atliekant tikrinimą sąlygos, kuriomis PADKM tikrintojas gali atlikti virtualų apsilankymą arba atleisti nuo pareigos atlikti fizinį apsilankymą, yra lankstesnės nei pagal ES ATLPS, tačiau kartu užtikrinamas tikrinimo vientisumas.

Kalbant apie būdingojo išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo metodiką, nustatyta įvairių supaprastinimų. Pirma, pagal peržiūrėtą metodiką veiklos vykdytojams tam tikrais atvejais leidžiama diferencijuoti pagal tam tikrą KN kodą klasifikuojamų prekių išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimą, kai taršos ŠESD intensyvumas labai skiriasi. Pavyzdžiui, veiklos vykdytojai galės diferencijuoti tam tikrų rūšių cemento išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimą pagal jų klinkerio kiekį arba tam tikrų rūšių trąšų išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimą pagal jų azoto kiekį.

Antra, peržiūrėtoje metodikoje nustatyta taisyklė, kad tais atvejais, kai gaminant tam tikros rūšies prekę tame pačiame įrenginyje naudojami skirtingi gamybos būdai, toms prekėms būdingas išmetamas ŠESD kiekis turi būti apskaičiuojamas kaip naudojant įvairius gamybos būdus išmetamo ŠESD kiekio vidurkis. Ši priemonė sumažins reikalavimų vengimo riziką. Be to, į peržiūrėtą metodiką įtrauktos įvairios paaiškinamojo pobūdžio naujovės, dėl kurių padidės visos sistemos nuoseklumas ir veiklos vykdytojams bus lengviau ją taikyti.

Išvada

Nepaisant to, kad įgyvendinti naują priemonę yra sudėtinga, ES per precedento neturintį trumpą laikotarpį sugebėjo sukurti veikiančią PADKM valdymo sistemą. Valstybės narės, Komisija ir suinteresuotieji subjektai pasinaudojo pereinamuoju laikotarpiu, kad surinktų

duomenis ir sukauptų patirtį, greitai padarytų išvadas ir įdiegtų mechanizmą, kuris ne tik veiktų, bet ir nuolat tobulėtų.

Tai, kad vos per pustrečių metų buvo sėkmingai įdiegti būtini administraciniai procesai ir IT sistemos, parengtos išsamios gairės ir mokymo medžiaga ir priimtos supaprastinimo priemonės, rodo ES gebėjimą diegti inovacijas, prisitaikyti ir toliau pirmauti įgyvendinant pasaulinę klimato politiką ir kartu užtikrinti apsaugą nuo nepageidaujamų padarinių, pavyzdžiui, anglies dioksido nutekėjimo.

Dabartinę valdymo sistemą sustiprino PADKM supaprastinimo reglamentas, kuriuo sustiprintas Komisijos priežiūros vaidmuo įgyvendinant PADKM per centralizuotą PADKM registrą. Komisijos gebėjimas tvarkyti duomenis ir keistis atitinkama informacija su NKI užtikrina, kad deklarantų ir veiklos vykdytojų teikiama informacija būtų kuo naudingesnė. Jis taip pat suteikia Komisijai galimybę geriau nustatyti riziką ir sudaro sąlygas NKI prireikus imtis tinkamų veiksmų.

Pagrindiniai veikimo patobulinimai, susiję su PADKM pereinamojo laikotarpio registro duomenų kokybe

Viena iš dažniausiai pasitaikančių klaidų buvo susijusi su skaitmeninių duomenų įvedimu, pavyzdžiui, dėl to, kad skirtingų valstybių narių deklarantai skirtingai naudoja taškus ir kablelius atskirdami dešimtaines trupmenas ir tūkstančius. Be to, dėl ankstesnės galimybės deklarantams pasirinkti kg arba tonas lyginant pereinamojo laikotarpio registro duomenis su muitinės ir prekybos duomenimis nustatyta klaidų. Pašalinus nereikalingus laukelius, standartizavus formatus ir įdiegus įspėjamuosius ženklus, sumažėjo klaidų, atsirandančių dėl nenuoseklaus dešimtainių trupmenų ir matavimo vienetų naudojimo.

Pirmųjų ketvirčių ataskaitose buvo pateikta daugiau KN kodų, nei reikalaujama pagal PADKM reglamentą. Įvedus griežtas patvirtinimo taisykles, gerokai sumažėjo įrašų, kuriuose nurodyti neteisingi KN kodai (žr. IV priedą).

Kita sunkumų kelianti sritis susijusi su šalių kodais, naudojamais už ES ribų veikiantiems įrenginiams – tai pačiai šaliai buvo naudojamos skirtingos santrumpos (pvz., Turkijai – TR ir TC, Jungtinei Karalystei – UK ir GB). Veiklos vykdytojų portalą integravus į PADKM pereinamojo laikotarpio registrą, trečiųjų šalių įrenginių valdytojams užteko vieną kartą įvesti savo duomenis, o tada galėjo jais dalytis su PADKM prekių importuotojais tiesiogiai per pereinamojo laikotarpio registrą. Dėl tokio veiklos vykdytojų ir įrenginių informacijos centralizavimo trečiosiose šalyse šalių kodai taikomi nuosekliau. Daugiau informacijos pateikiama toliau ir IV priede.

PADKM pereinamojo laikotarpio registro duomenys nurodytu laikotarpiu (ataskaitų laikotarpis – iki 2025 m. rugpjūčio 31 d.)

Ketvirčio stebėsena nuo 2023 m. IV ketv. iki 2025 m. II ketv. rodo, kad nuosekliai pagerėjo padėtis dėl dviejų iš pirmiau nurodytų problemų – po pradinio etapo, kuriame klaidos buvo labai dažnos, 2024 m. II ketv. jų smarkiai sumažėjo, o nuo 2024 m. II ketv. padėtis stabilizavosi liekanos lygmenyje, kuriame klaidos iš esmės išnyko.

Klaidingų šalių kodų mažėjimo tendencija buvo lėtesnė, nes klaidų lygis nuo pat pradžių (2023 m. IV ketv.) buvo palyginti žemas – ankstyvaisiais laikotarpiais ši klaida aptikta tik apie 0,5 proc. deklaracijų, ir ilgainiui jis palaipsniui toliau mažėjo.

Dėl taisomųjų veiksmų ir nuolatinio bendradarbiavimo pereinamojo laikotarpio registras tapo patikimesne, patogesne naudoti ir veiksmingesne priemone. Ši patirtis parodė aiškią PADKM pereinamojo laikotarpio pridėtinę vertę rengiantis galutinei sistemai. Siekiant užtikrinti, kad sprendimai būtų praktiški ir tinkami taikyti kasdienei veiklai, pereinamojo laikotarpio registras buvo nuolat tobulinamas, dažnai išleidžiant naujas versijas su konkrečiais patobulinimais, kurias rengiant buvo naudingas importuotojų, pramonės sektorių ir NKI indėlis.

Veiklos vykdytojų portalas

2024 m. gruodžio 31 d. pradėtas naudoti veiklos vykdytojų portalas (O3CI) suteikia trečiųjų šalių įrenginių valdytojams galimybę tiesiogiai į PADKM registrą (tiek pereinamojo laikotarpio registrą, tiek galutinį registrą ateityje) įkelti atitinkamą informaciją apie savo įrenginius ir PADKM prekių, kurias jie gamina, išmetamo ŠESD kiekio duomenis.

Taip supaprastinamas už ES ribų veikiančių įrenginių valdytojų procesas jiems įkeliant savo įrenginių ir išmetamo ŠESD kiekio duomenis ir dalijantis jais su ataskaitas teikiančiais deklarantais.

Nuo 2024 m. gruodžio mėn. iki 2025 m. rugpjūčio mėn. išnagrinėti 573 prašymai suteikti prieigą prie veiklos vykdytojų portalo. Ypač iš pradžių buvo atmesta daug prašymų. Siekdama padėti pareiškėjams, Komisija pateikė įvairių išteklių, įskaitant atnaujintas gaires verslui (2025 m. kovo mėn.), informacijos suvestinę (2025 m. liepos mėn.), vadovus ir mokomąją vaizdo medžiagą. Paaiškėjo, kad šie ištekliai yra labai svarbūs mažinant klaidų skaičių ir stiprinant pasitikėjimą. Paskelbus aiškesnes gaires, labai sumažėjo klaidų dėl tinkamumo ir pakartotinių prašymų.

Galutiniam laikotarpiui naudingi rezultatai

Patirtis, susijusi su veiklos vykdytojų portalu, rodo, kad pereinamasis laikotarpis suteikė svarbių ir būtinų galimybių patobulinti sistemą iki galutinio laikotarpio.

Proceso metu buvo ne tik išsamiai aprašyti patobulinimai, bet ir pabrėžta duomenimis grindžiamos stebėsenos svarba. Analizuojant mėnesines atmetimo tendencijas ir jų priežastis buvo galima greitai nustatyti, kuriose srityse labiausiai reikėjo intervencinių priemonių – tinkamumo taisyklių paaiškinimo, procedūrų supaprastinimo ar dokumentų reikalavimų sugriežtinimo. Toks aktyvus įrodymų naudojimas užtikrino, kad gairės būtų ne bendro pobūdžio, o tikslinės ir veiksmingos.

Dar viena išvada susijusi su laipsniško prisitaikymo verte. Ankstyvieji atmetimo atvejai atskleidė sistemos silpnąsias vietas, tačiau taip pat sukūrė reagavimo kultūrą. Kiekvienas atnaujinimas – naujos gairės, informacijos suvestinė ar patobulintos patvirtinimo patikros – buvo tiesioginis atsakas į realias problemas, o pareiškėjai reaguodavo teigiamai ir pakoreguodavo savo elgesį.

Galiausiai procesas patvirtino, kad bendradarbiavimu grindžiamas ir kartotinis požiūris yra veiksmingas. Aiškių gairių, nuoseklios grįžtamosios informacijos ir aktyvaus naudotojų

dalyvavimo derinys sustiprino registrą, sumažino klaidų skaičių ir padidino pasitikėjimą. Užuot sutelkus dėmesį į atmetimą, taikant sistemą pereita prie nuolatinio tobulinimo ir sėkmingo dalyvavimo. Šiuo požiūriu užtikrinamas proceso tvarumas 2026 m. ir vėliau didėjant prašymų apimčiai.

PADKM komunikacijos kampanija

Siekdama padėti atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams laikytis PADKM, Komisija nuo 2023 m. pradėjo vykdyti kelias informavimo ir komunikacijos kampanijas. Tai apėmė, *inter alia*, gaires ES importuotojams dėl PADKM ataskaitose naudotinų sąvokų; gaires trečiųjų šalių gamintojams dėl sąvokų, naudotinų vykdant gamybos įrenginių išmetamo ŠESD kiekio stebėseną; bendruosius ir konkretiems sektoriams skirtus internetinius seminarus ir e. mokymosi modulius, skirtus padėti importuotojams, nacionalinėms valdžios institucijoms ir ne ES veiklos vykdytojams suprasti ir taikyti PADKM reikalavimus; ir, remiantis suinteresuotųjų subjektų pateiktais klausimais ir atsiliepimais, reguliariai atnaujinamų DUK, kuriais siekiama išsamiau paaiškinti visus neišspręstus klausimus, rinkinys.

3.1 skyriuje pateikiama išsamesnė informavimo veiklos apžvalga. Komisija taip pat sukūrė specialų interneto portalą, kuriame galima rasti visą svarbią informaciją.

Nuo 2023 m. gegužės mėn., kai buvo priimtas PADKM reglamentas, Mokesčių ir muitų sąjungos GD vykdo tikslinę PADKM komunikacijos kampaniją, kad a) informuotų suinteresuotuosius subjektus apie PADKM, b) paaiškintų, kaip PADKM veikia, suteiktų suinteresuotiesiems subjektams išsamių praktinių žinių, kad jie galėtų laikytis PADKM pereinamuoju laikotarpiu ir pasirengtų PADKM įgyvendinimui galutiniu PADKM etapu nuo 2026 m., ir c) aktyvintų suinteresuotuosius subjektus ir informacijos skleidėjus, kad jie toliau skleistų informaciją atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams.

Pagrindinė PADKM komunikacijos kampanijos tikslinė auditorija buvo ES PADKM prekių importuotojai ir PADKM prekių gamintojai ES nepriklausančiose šalyse. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas valstybėms narėms, kuriose PADKM prekių importuotojų procentinė dalis yra didesnė, pagrindinėms trečiosioms PADKM prekių kilmės šalims, taip pat MVĮ informavimui.

Vykdant komunikacijos kampaniją taip pat buvo nustatytas ir įtrauktas informacijos skleidėjų tinklas, kad būtų galima toliau skleisti informaciją apie PADKM. Tai, be kita ko, atitinkamos pramonės asociacijos, prekybos rūmai ir ES delegacijos. I priede pateikiama PADKM komunikacijos kampanijos pagrindinių elementų ir veiklos santrauka, taip pat 2023 ir 2024 m. surengtų viešų PADKM internetinių seminarų duomenys apie dalyvavimą.

Mokesčių ir muitų sąjungos GD rengia antrąją PADKM komunikacijos kampaniją, kuri bus įgyvendinama nuo 2025 m. IV ketv. iki 2026 m. IV ketv., remiantis pirmosios kampanijos rezultatais. Vykdant šią kampaniją ir toliau apie pareigas ir praktinius įgyvendinimo aspektus prasidėjus galutiniam PADKM taikymo laikotarpiui bus informuojami importuotojai, ES nepriklausantys gamintojai ir akredituoti tikrintojai.

3. Darbas su partneriais

3.1. Bendradarbiavimas su ES nepriklausančiomis šalimis

ES reguliariai bendradarbiauja su tarptautiniais partneriais ir suinteresuotaisiais subjektais, kurie yra suinteresuoti ES PADKM veikimu arba yra išreiškę susirūpinimą dėl jo struktūros ar konkrečių jo veikimo aspektų.

Siekiant gauti atitinkamos informacijos ir užmegzti konstruktyvų dialogą su ES pramone, valstybėmis narėmis ir ES nepriklausančiomis šalimis, buvo įsteigta PADKM ekspertų grupė, į kurią stebėtojų teisėmis buvo įtrauktos kelios ES nepriklausančios šalys[10]. Kartu su suinteresuotųjų subjektų atstovais stebėtojai svariai prisideda prie ekspertų grupės, kuri padeda Komisijai kurti ir įgyvendinti PADKM, vaidmens.

Komisija taip pat palaiko glaudų dialogą su ES nepriklausančių šalių valdžios institucijomis vesdama aukšto lygio dialogus, dvišalius susitikimus, specialias misijas šalyse partnerėse ir keisdamasi informacija įvairiuose komitetuose. Su PADKM susiję dialogai vyko per ES ir Kinijos aukšto lygio dialogą aplinkos ir klimato klausimais, ES ir Indijos prekybos ir technologijų taryboje, ES ir Japonijos žaliajame aljanse, ES ir Korėjos žaliojoje partnerystėje, per ES ir Turkijos aukšto lygio dialogą prekybos klausimais, ES ir Turkijos aukšto lygio dialogą klimato klausimais ir ES ir Turkijos muitų sąjungos jungtiniame komitete[11]. Komisija taip pat reguliariai susitikdavo su ES nepriklausančių šalių atstovybėmis Briuselyje, kad pasikeistų nuomonėmis apie PADKM įgyvendinimą. Glaudžiai bendradarbiaujant su Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT) buvo surengtos kelios misijos į šalis partneres, siekiant konkrečiai aptarti PADKM įgyvendinimą šalyse partnerėse (Egipte, Indijoje, Japonijoje, Kinijoje, Pietų Afrikoje, Pietų Korėjoje, Serbijoje ir Turkijoje). PADKM įgyvendinimo statusas taip pat reguliariai aptariamas įvairiuose prekybos komitetuose, pavyzdžiui, prekybos ir darnaus vystymosi komitetuose, įsteigtuose pagal prekybos susitarimus su prekybos partneriais. Komisija taip pat reguliariai dalyvauja PADKM skirtuose renginiuose, konferencijose ir praktiniuose seminaruose, teikdama technines ekspertines žinias apie PADKM veikimą ES nepriklausančių šalių veiklos vykdytojams. Vien 2025 m. Komisija PADKM pristatė daugiau kaip 100 susitikimų su ES nepriklausančių šalių atstovais, pramonės atstovais ir suinteresuotaisiais subjektais.

Naudodamasi ES delegacijomis Komisija informuoja ES nepriklausančias šalis ir jų įmones apie pradėtas viešas konsultacijas arba kvietimus teikti informaciją, kad suinteresuotieji subjektai, be kita ko, ES nepriklausančiose šalyse, galėtų teikti grįžtamąją informaciją apie atitinkamas PADKM iniciatyvas, pavyzdžiui, PADKM įgyvendinimo priemones arba PADKM reglamento pakeitimus[12].

---

[10] ES nepriklausančios šalys ir organizacijos, kurios dalyvauja PADKM ekspertų grupėje stebėtojų teisėmis: Australija, Kanada, Egiptas, Islandija, Japonija, Jordanija, Marokas, Mozambikas, Naujoji Zelandija, Norvegija, Singapūras, Pietų Korėja, Šveicarija, Turkija, Ukraina, Jungtinė Karalystė, Jungtinės Amerikos Valstijos, Energijos bendrija, ERPB ir EBPO.

[11] Pirmasis aukšto lygio dialogas klimato klausimais įvyko 2021 m. Pirmasis PADKM techninės darbo grupės posėdis įvyko 2025 m. lapkričio 28 d.

[12] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_lt.

Dvišalis bendradarbiavimas dėl PADKM yra glaudžiai susijęs su Komisijos Tarptautinės anglies dioksido apmokestinimo ir rinkų diplomatijos darbo grupės darbu. 2024 m. vasario mėn. įsteigta darbo grupė bendradarbiauja su daugiau kaip 40 šalių partnerių, kad padidintų anglies dioksido rinkų ir apmokestinimo mastą[13].

Kaip pabrėžta bendrame komunikate dėl ES pasaulinės klimato ir energetikos vizijos[14], ES yra įsipareigojusi padėti savo partneriams plėtoti jų pačių plataus užmojo klimato ir energetikos politiką, skatinti anglies dioksido apmokestinimą ir sąžiningos pertvarkos standartus. PADKM siunčia skaidrų, taisyklėmis grindžiamą anglies dioksido kainos signalą importui į ES rinką, užkirsdama kelią anglies dioksido nutekėjimui ir skatindama mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro už ES ribų.

Komisija toliau teiks finansinę paramą šalims joms dedant pastangas mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, kad kuo labiau padidintų priemonės „Globali Europa“ indėlį tenkinant besivystančių šalių priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos poreikius, laikantis priemonės tikslo 30 proc. išlaidų skirti klimatui ir aplinkai.

Informavimo ir techninės pagalbos veiklos apžvalga

Bendradarbiaudama su šalimis partnerėmis Komisija siekia stiprinti priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo politiką, visų pirma skatindama anglies dioksido apmokestinimą, prekybą apyvartiniais taršos leidimais, anglies dioksido mokesčius ir stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemas. Kai aktualu, teikiama su PADKM susijusi techninė informacija, glaudžiai šią veiklą koordinuojant su Komisijos Tarptautinės anglies dioksido apmokestinimo ir rinkų diplomatijos darbo grupės informavimo veikla.

TAIEX (Techninės pagalbos ir informacijos mainų programa) yra ES institucinių gebėjimų stiprinimo priemonė, pagal kurią teikiama tikslinė ir skubi parama ES šalių kandidačių ir kitų šalių viešojo administravimo institucijoms. Pavyzdžiui, pagal TAIEX aktyviai remiamos kaimyninių šalių pastangos mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, teikiant techninę pagalbą pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo (PADKM), stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo ir apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ES ATLPS) srityse. II priede pateikiama išsami atitinkamų surengtų praktinių seminarų ir renginių apžvalga.

Nuo 2021 m. pagal ES visuotinę paramos nacionaliniu lygmeniu nustatytiems įpareigojantiems veiksmams priemonę pagal pareikalavimą teikiama pagalba siekiant padidinti nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų užmojį pagal Paryžiaus susitarimą, sukurti stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemas ir sukurti anglies dioksido apmokestinimo mechanizmus bei fiskalinę politiką, kuriais skatinama mažo anglies dioksido kiekio technologijų gamyba. Pavyzdžiai: stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo veiksmų gairės Mozambike ir Zambijoje; Vietnamo dekreto dėl apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos

[13] European Commission, ‘Stronger EU climate diplomacy: expanding carbon pricing worldwide’ („Tvirtesnė ES diplomatija klimato srityje. Anglies dioksido apmokestinimo didinimas visame pasaulyje“), https://link.europa.eu/VDJX7M.
[14] JOINT(2025) 25 *final*.

(ATLPS), kuria remiamas vidaus ATLPS plėtojimas sektoriuose, kuriems taikoma ES ATLPS, teisinė peržiūra; ir išankstinė galimybių studija dėl anglies dioksido mokesčio Suriname.

Priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo projektai ES nepriklausančiose šalyse

Toliau pateiktoje 1 lentelėje nurodyti ekonomikos ir investicijų planų asignavimai, nuo 2019 m. skirti rytinėms kaimyninėms šalims energetikos sektoriuje, padedant joms vykdyti investicijas, kurių reikia žaliajai pertvarkai paspartinti ir priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti.

1 lentelė. Parama energetikos pertvarkai ir pramonės priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimui pagal strategiją „Global Gateway“

Šalis	Iš viso įsipareigota skirti ES lėšų (*mln. EUR*)	Numatomos sutelktos investicijos (*mln. EUR*)
Vakarų Balkanai (regioninė programa)	103,12	541,25
Albanija	165,70	383,36
Bosnija ir Hercegovina	115,85	351,39
Kosovas	103,13	233,52
Juodkalnija	30	58
Šiaurės Makedonija	103,48	277,79
Serbija	196,64	736,48
Ukraina	439,99	1 567,55
Moldova	300,02	836,62
Sakartvelas	25,85	161,10
Armėnija	17,74	389,99
Azerbaidžanas	10	22,8
Iš viso	1 612	5 568,85

Pagal ES strategiją „Global Gateway“ remiama energetikos pertvarka ir žalioji industrializacija šalyse partnerėse, o energetika apima daugiau kaip ketvirtadalį jos pavyzdinių projektų.

Investuojant pagal strategiją „Global Gateway“ pirmenybė teikiama atsinaujinančiųjų išteklių energijai, tinklo plėtrai, prieigai prie švarios energijos ir reguliavimo reformoms. Pagal strategiją „Global Gateway“ mažinant elektros energijos išmetamą ŠESD kiekį didinamas pramonės konkurencingumas ir mažinamas poveikis PADKM. Keli strategijos „Global Gateway“ rezultatų pavyzdžiai kiekviename regione pateikiami toliau.

Afrika

Afrikos ir Europos žaliosios energijos iniciatyva (AEGEI) siekiama remti bent 50 GW atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos diegimą Afrikoje iki 2030 m., iki tų metų suteikiant prieigą prie elektros energijos bent 100 mln. žmonių.

Azija ir Ramiojo vandenyno regionas

Europos komandos iniciatyva dėl žaliosios energetikos pertvarkos Bangladeše remiama Bangladešo žalioji pertvarka investuojant į atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą ir energijos vartojimo efektyvumą.

Lotynų Amerika ir Karibai

Parama Trinidado ir Tobago vėjo energijos sektoriui – ES teikia techninę pagalbą, kad paremtų vėjo energijos sektoriaus plėtrą Trinidade ir Tobage, mažindama šalies priklausomybę nuo iškastinio kuro.

Pagal strategijos „Global Gateway“ pavyzdinę ES programą „Euroclima“ kuriamos Europos Sąjungos (ES) ir Lotynų Amerikos ir Karibų regiono partnerystės klimato valdymo, politikos ir investicijų srityse. ES ir valstybių narių agentūrų kartu su daugiašaliais partneriais įgyvendinama programa „Euroclima“ stiprinami pajėgumai, susiję su Paryžiaus susitarimo 6 straipsniu, anglies dioksido rinkos plėtra ir stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistema.

Keli pagal ES finansuojamą programą „Euroclima“ įgyvendinamų iniciatyvų, įgyvendinamų vykdant deleguotą bendradarbiavimą, pavyzdžiai:

2023–2025 m. Jungtinių Tautų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono ekonomikos komisija (ECLAC) – skatina socialines anglies dioksido kainas ir integruoja klimato kriterijus į viešąsias investicijas;

- 2024–2025 m. Jungtinių Tautų aplinkos programa (UNEP) – įsteigia Regioninį anglies dioksido rinkų stebėjimo centrą Lotynų Amerikai ir Karibų jūros regionui;
- 2024–2025 m. Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) – remia Brazilijos ATLPS teisės aktus atlikdama išmetamo ŠESD kiekio aprašus, stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo taisyklių ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo strategijų tyrimus;
- 2024–2025 m. Jungtinių Tautų vystymosi programa (UNDP), „Expertise France“ ir GIZ – stiprina Belizo klimato kaitos ir anglies dioksido rinkų iniciatyvas ir mechanizmus;
- 2024 m. UNEP – stiprina gebėjimus įgyvendinti 6 straipsnį visoje Centrinėje Amerikoje.

Investicijos į vandenilį iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių

Siekiant sumažinti su PADKM susijusių pramonės šakų priklausomybę nuo iškastinio kuro, reikia vandenilio iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių.

Pagal strategiją „Global Gateway“ pirmenybė teikiama investicijoms į vandenilio vertės grandines šalyse partnerėse, siekiant skatinti žaliąjį ekonomikos augimą ir mažinti išmetamą ŠESD kiekį. Tai tokios iniciatyvos kaip:

- vandenilis iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių Namibijoje – 2022 m. Namibija buvo pirmoji Afrikos šalis, užmezgusi strateginę partnerystę su ES tvarių žaliavų vertės grandinių ir vandenilio iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityse;

- Europos komandos iniciatyva, kuria siekiama Mauritanijoje plėtoti vandenilį iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių – remiama vandenilio plėtros infrastruktūra, darbo vietų kūrimas, mokymas ir teisinės / fiskalinės sistemos;
- Lumuto uosto Malaizijoje plėtra – jūrų pramonės miesto projektas, kuriuo siekiama paversti Lumuto uostą žaliuoju pramonės centru, kurio specializacija – vandenilis ir atsinaujinančiųjų išteklių energija.

Europos partnerystės su atskira šalimi siekiant plėtoti mažo anglies dioksido kiekio technologijų, klimato kaitos poveikiui atsparią ir tvarią infrastruktūrą pavyzdys yra Europos komanda, kuri investuoja į Mozambiko žaliąją pertvarką pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės „Globali Europa“ (KVTBP „Globali Europa“) daugiametę orientacinę programą, siekdama sukurti nuo iškastinio kuro nepriklausomą energijos rūšių derinį, suteikti daugiau galimybių naudotis prie tinklo prijungta ir prie jo neprijungta atsinaujinančiųjų išteklių energija ir padidinti elektros energijos tinklo energijos vartojimo efektyvumą.

Didesnė parama besivystančių šalių ekonomikos priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimui

Strategija „Global Gateway“, kaip priemonė remti perėjimą prie švarios ir atsparios ekonomikos besiformuojančios ir besivystančios ekonomikos šalyse, dar labiau sumažins besivystančių šalių ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro. Tokia parama duos trejopos naudos: padės kovoti su klimato kaita visame pasaulyje, rems vystymąsi šalyse partnerėse ir apčiuopiamai pademonstruos ES solidarumą. Pagal šią strategiją remiamos pastangos mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, taigi ji taip pat padės sumažinti iš šių šalių eksportuojamų prekių anglies dioksido kiekį ir taip padidinti pramonės konkurencingumą bei sumažinti poveikį PADKM.

3.2. PADKM poveikis ES nepriklausančioms šalims

Kaip reikalaujama PADKM reglamente, Komisija įvertino PADKM poveikį besivystančioms šalims, visų pirma mažiausiai išsivysčiusioms šalims[15]. Šiame skyriuje taip pat aptariamas PADKM poveikis ES kaimyninėms šalims[16].

PADKM poveikio ES nepriklausančioms šalims mastas priklauso nuo dviejų pagrindinių veiksnių. Pirma, bendras PADKM prekių, eksportuotų į ES, kiekis, palyginti su bendra ES nepriklausančios šalies ekonomine veikla, t. y. poveikis prekybai, yra bendras rodiklis, rodantis galimą anglies dioksido apmokestinimo pagal PADKM poveikį tai šaliai. Antra, ES nepriklausančios šalies eksporto derinio taršos ŠESD intensyvumas yra svarbus, nes didesnis

[15] Mažiausiai išsivysčiusioms šalims priskiriamos šalys, kurių pajamų lygis yra žemas ir kurios siekdamos darnaus vystymosi susiduria su didelėmis struktūrinėmis kliūtimis (nuo 2024 m. pabaigos). Mažiausiai išsivysčiusių šalių kategoriją 1971 m. nustatė JT Generalinė Asamblėja. Daugiau informacijos ir mažiausiai išsivysčiusių šalių sąrašą galima rasti adresu https://www.un.org/ohrlls/content/list-ldcs.

[16] https://economy-finance.ec.europa.eu/international-economic-relations/candidate-and-neighbouring-countries/neighbouring-countries-eu/neighbourhood-countries_en?prefLang=lt.

taršos ŠESD intensyvumas reiškia didesnę ES importuotojų mokėtiną anglies dioksido kainą. Numatoma, kad šalyse ir sektoriuose, kuriuose taršos ŠESD intensyvumas yra palyginti mažas, paklausa didės, o produktų, kurių taršos ŠESD intensyvumas yra palyginti didelis, paklausa turėtų sumažėti. Tikimasi, kas įgyvendinant PADKM skatinamas švaresnių gamybos technologijų naudojimas ir mažinama labai taršių prekių paklausa padės sumažinti ES nepriklausančių šalių išmetamą ŠESD kiekį, susijusį su eksportu į ES.

Kalbant apie poveikį prekybai mažiausiai išsivysčiusiose šalyse, išsiskiria Mozambikas. 2024 m. šios šalies bendras PADKM prekių eksportas į ES sudarė 1,2 mlrd. EUR, iš kurių didžioji dalis buvo aliuminis. Jis sudaro apie 5,5 proc. Mozambiko BVP. Kaip parodyta 2 lentelėje, poveikis kitoms mažiausiai išsivysčiusioms šalims yra labai ribotos – antras ir trečias pagal dydį eksportuotojai (Kambodža ir Zambija) eksportuoja tik nedidelį PADKM prekių kiekį.

ES kaimyninės šalys į ES paprastai eksportuoja daugiau PADKM prekių. Didžiausi eksportuotojai į ES (mlrd. EUR) yra Ukraina, Egiptas ir Marokas. Poveikis šalia ES esančioms trečiosioms šalims yra vienas iš didžiausių, kalbant apie poveikį trečiosioms šalims. Jos paprastai yra mažos ekonomikos šalys, todėl absoliuti eksporto iš šių šalių apimtis natūraliai yra nedidelė, tačiau joms šis eksportas gali sudaryti didelę dalį. Pavyzdžiui, 2024 m. Šiaurės Makedonijos PADKM prekių eksportas į ES sudarė apie 4,1 proc. BVP[17].

2 lentelė. Poveikis šalių, kurios iš mažiausiai išsivysčiusių šalių ir kaimyninių šalių yra didžiausios eksportuotojos, prekybai

	PADKM prekių eksportas į ES mlrd. EUR (2024 m.)	**PADKM prekių eksportas į ES, išreikštas BVP procentine dalimi (2024 m.)**
Mažiausiai išsivysčiusios šalys (trys didžiausi eksportuotojai)		
Mozambikas	1,2	5,5
Kambodža	0,014	0,03
Zambija	0,015	0,02
Kaimyninės šalys (trys didžiausi eksportuotojai)		
Ukraina	3,3	1,8
Egiptas	1,6	0,4
Marokas	1,0	0,7

Šaltinis: COMEXT (2024 m.) – prekybos ir Pasaulio banko BVP duomenys (2024 m.).

PADKM diegimo poveikį analizavo Komisijos Jungtinis tyrimų centras (JRC), naudodamas bendrosios pusiausvyros apskaičiavimo modelį JRC-GEM-E3 ir žiedinės ekonomikos duomenų bazę GTAP 11. PADKM diegimas buvo palygintas su atskaitos scenarijumi, kuriame

[17] Atkreipkite dėmesį į tai, kad Šiaurės Makedonijos duomenų nėra GTAP duomenų bazėje, todėl jos nebuvo galima toliau analizuoti. Šiaurės Makedonija į ES daugiausia eksportuoja geležį ir plieną, kurių taršos ŠESD intensyvumas yra palyginti mažas. Atsižvelgiant į tai, kad intensyvumas nedidelis, šiam sektoriui didelis neigiamas poveikis tikriausiai nedaromas.

PADKM nėra, tačiau toliau taikoma kita ES klimato politika[18]. Laipsniškas nemokamų apyvartinių taršos leidimų atsisakymas ES ATLPS nebuvo įtrauktas į atskaitos scenarijų, bet buvo numatytas pagal PADKM scenarijų. PADKM diegimas buvo modeliuojamas kartu su laipsnišku nemokamų apyvartinių taršos leidimų atsisakymu, nes pirmasis pakeičia antrąjį kaip pagrindinę ES politikos priemonę, kuria siekiama mažinti anglies dioksido nutekėjimo riziką. Modelyje atsižvelgta į PADKM poveikį 50 šalių ir regionų, daugiausia dėmesio skiriant mažiausiai išsivysčiusioms šalims, atrinktoms kitoms besivystančioms ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalims ir atrinktoms ES kaimyninėms šalims partnerėms[19]. Išsamus įtrauktų šalių sąrašas ir papildoma informacija apie modeliavimo metodą pateikti III priede. PADKM diegiamas palaipsniui ir analizėje daugiausia dėmesio skiriama 2035 m., kai mechanizmas bus visiškai įdiegtas. Tikimasi, kad visais ankstesniais metais poveikis bus nuosekliai mažesnis.

Apskritai iš modelio rezultatų matyti, kad numatomas bendras PADKM poveikis mažiausiai išsivysčiusių šalių BVP yra nereikšmingas – mažiau nei 0,01 proc. iki 2035 m. PADKM buvo sukurtas daugiausia dėmesio skiriant energijai imliems ir daug teršalų išmetantiems sektoriams, todėl jis visų pirma daro poveikį labiau industrializuotai ir išsivysčiusiai ekonomikai. Be to, dauguma mažiausiai išsivysčiusių šalių į ES eksportuoja tik labai nedidelį PADKM prekių kiekį. Bendras poveikis kitų besivystančių ir kaimyninių šalių BVP taip pat yra nedidelis.

PADKM makroekonominis poveikis atskiroms šalims taip pat yra nereikšmingas, kaip parodyta 2 diagramoje. Penkiose mažiausiai išsivysčiusiose šalyse ir kitose besivystančiose šalyse, kurioms daromas didžiausias poveikis, BVP pokytis bus labai nedidelis (apie – 0,01 proc.), palyginti su atskaitos scenarijumi. Kalbant apie ES kaimynines šalis, palyginti su atskaitos scenarijumi modeliavimas rodo tik nedidelį BVP sumažėjimą (0,01 proc.) Ukrainoje, Alžyre ir Tunise, o Maroke ir Jordanijoje jis šiek tiek padidės (atitinkamai 0,02 proc. ir 0,01 proc.).

[18] Atskaitos scenarijus grindžiamas prielaida, kad bus įgyvendintas ES Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinys, išskyrus PADKM. Daroma prielaida, kad likusios pasaulio šalys laikysis *2024 m. pasaulinės energetikos ir klimato perspektyvos* atskaitos scenarijaus.

[19] Šios šalys buvo atrinktos remiantis GTAP duomenų bazėje esančiais duomenimis ir jos yra: Alžyras, Egiptas, Jordanija, Marokas, Tunisas ir Ukraina. Armėnija, Azerbaidžanas ir Sakartvelas yra įtrauktos į bendrą Kaukazu vadinamą regioną.

2 diagrama. PADKM poveikis penkių besivystančių šalių* (kairėje) ir kaimyninių šalių (dešinėje), kurioms daromas didžiausias poveikis, BVP (pokytis proc., palyginti su atskaitos scenarijumi, 2035 m.)

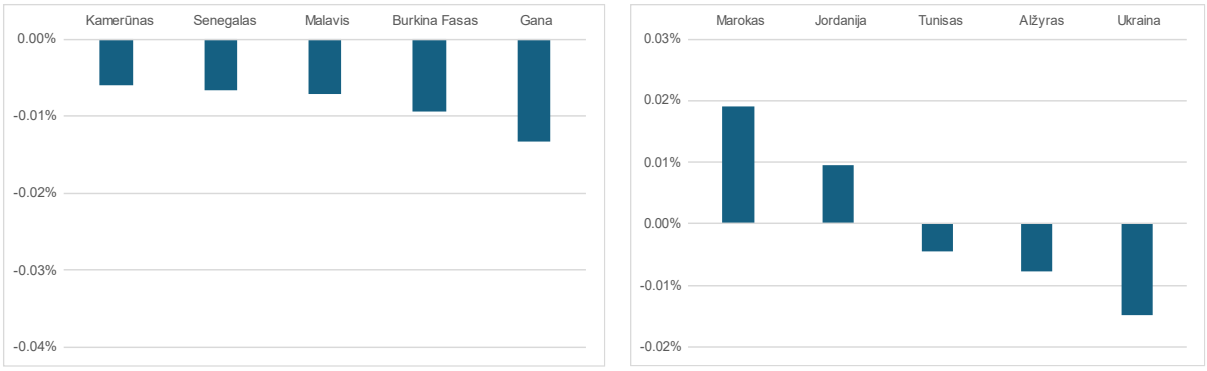

*Šaltinis: modelis JRC-GEM-E3. *Apima mažiausiai išsivysčiusias šalis ir kitas besivystančias šalis. Mozambikas atskirai aptariamas toliau.*

Mozambiko padėtis išsiskiria iš vertintų šalių, nes jame daugiausia gaminama ir eksportuojama vienos bendrovės vienos rūšies PADKM prekės – neapdirbto aliuminio[20]. Tai produktas, kurio pridėtinė vertė yra pakankamai maža, palyginti su labiau apdirbtais aliuminio produktais, o Mozambiko atveju jiems būdingas išmetamas ŠESD kiekis yra palyginti nedidelis. Atlikus išorės tyrimus nustatyta, kad Mozambiko aliuminio gamyba yra palyginti švari, ir manoma, kad anglies dioksido apmokestinimo įvedimo poveikis jai tikriausiai būtų nedidelis[21].

Dėl šių ypatybių modeliuoti galimą poveikį Mozambiko aliuminio sektoriui buvo laikomasi detalesnio požiūrio. Pirma, pagrindinėse aliuminį gaminančiose šalyse buvo apskaičiuotas fizinis taršos ŠESD intensyvumas (kg CO_2e tonai produkcijos), kad būtų galima palyginti išmetamo ŠESD kiekį pagal kiekvieną produktą. Iš 3 diagramos matyti, kad Mozambiko gamyba yra viena iš švariausių kalbant apie ES nepriklausančių šalių gamintojus – Mozambiko taršos ŠESD intensyvumas tik 1,04 karto viršija ES vidurkį. Antra, šis taršos ŠESD intensyvumas buvo naudojamas PADKM įvedimo poveikiui modeliuoti. Atkreipkite dėmesį, kad likusioje šio skyriaus dalyje naudojamas standartinis modeliavimas yra grindžiamas išmetamu ŠESD kiekiu, išreikštu kaip santykis su bendra sektoriaus verte (kg CO_2e/USD). Tačiau taikant šį metodą pervertinamas poveikis šalims, kuriose ypač svarbus palyginti mažos pridėtinės vertės produktas, pavyzdžiui, Mozambikui. Papildoma informacija pateikta III priede.

[20] Daugiausia susijęs su produktų grupe KN 76011090.

[21] Žr. ataskaitos dėl Mozambiko „Building a Climate Coalition: Aligning Carbon Pricing, Trade, and Development“ („Klimato koalicijos kūrimas. Anglies dioksido kainodaros, prekybos ir vystymosi suderinimas“) 3 langelį.

3 diagrama. Pagrindinių aliuminio gamintojų pagal prekybą įvertintas fizinis taršos ŠESD intensyvumas (kg CO_2e tonai), palyginti su ES vidutiniu taršos ŠESD intensyvumu (mažesnis rodiklis yra geresnis)

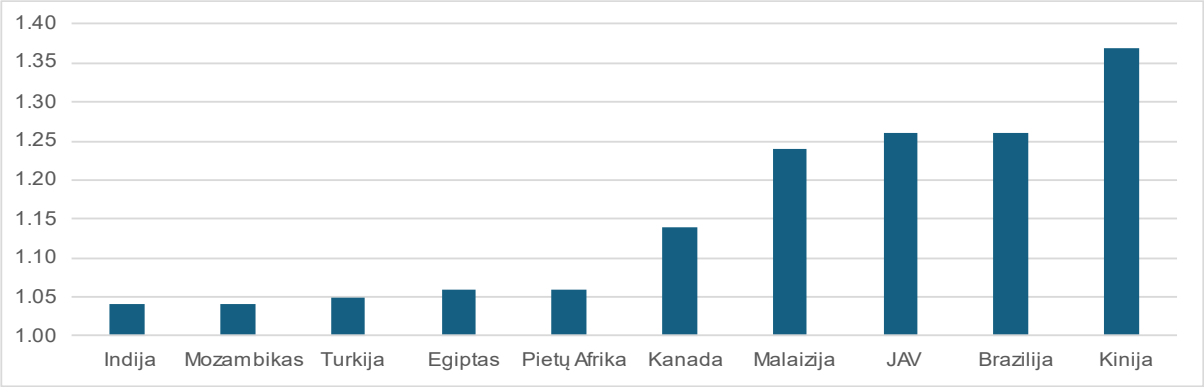

Šaltinis: Komisijos skaičiavimai remiantis 2023 m. COMEXT duomenimis ir Vidovic et al. (2023)[22].

Taikant šį metodą 2035 m. rezultatai rodo labai nedidelį numatomą Mozambiko aliuminio sektoriaus gamybos apimties sumažėjimą – 0,4 proc., palyginti su atskaitos scenarijumi. Be to, makroekonominis poveikis yra nereikšmingas – iki 2035 m. Mozambiko BVP pokytis bus – 0,01 proc., palyginti su atskaitos scenarijumi.

Kalbant apie poveikį sektoriams pagrindinių šalių suvestiniuose rodikliuose, 4 diagramoje parodytas mažiausiai išsivysčiusių šalių, kitų besivystančių šalių ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių (į šią kategoriją įtrauktos šalys nurodytos III priede) ir ES kaimyninių šalių suvestinis produkcijos (procentinis) pokytis pagal sektorius.

[22] Vidovic, D., Marmier, A., Zore, L. and Moya, J., *Greenhouse gas emission intensities of the steel, fertilisers, aluminium and cement industries in the EU and its main trading partners*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023, doi:10.2760/359533, JRC134682.

4 diagrama. *Poveikis sektoriams (produkcijos pokytis proc., palyginti su atskaitos scenarijumi, 2035 m.), pagal šalių suvestinius duomenis: mažiausiai išsivysčiusios šalys, kitos besivystančios šalys ir kaimyninės šalys*

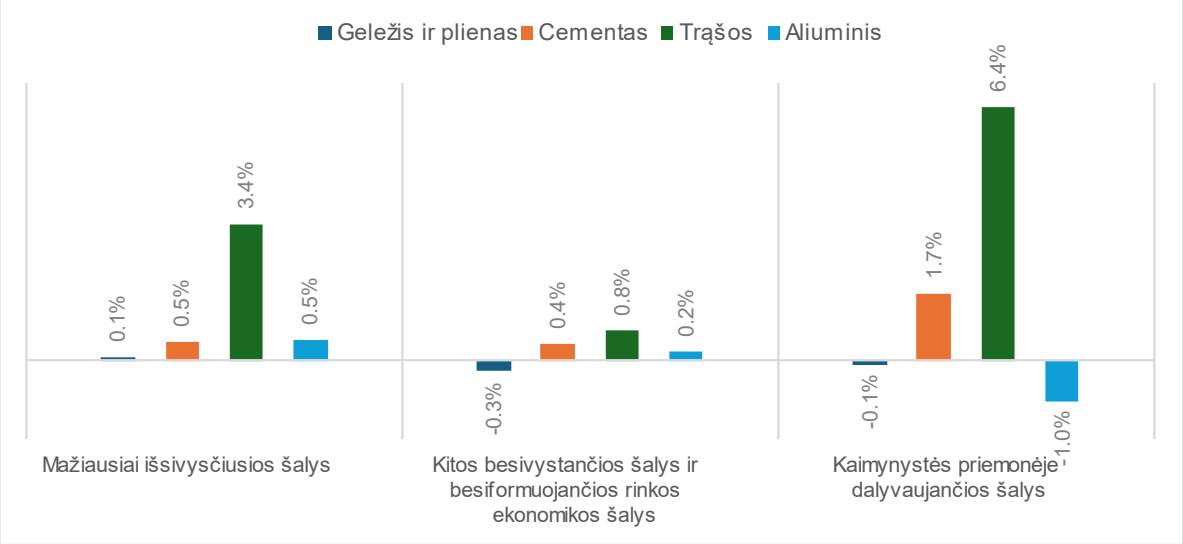

Šaltinis: modelis JRC-GEM-E3. Mozambiko modeliavimas (įtrauktas į mažiausiai išsivysčiusių šalių suvestinius rodiklius) grindžiamas fiziniu taršos ŠESD intensyvumu.

Atskirų mažiausiai išsivysčiusių šalių, išskyrus Mozambiką, sektorių pokyčiai paprastai yra labai maži tiek procentine, tiek absoliučiąja verte, todėl toliau neskirstomi. Sektorių poveikis atskirų šalių, priklausančių kitoms besivystančioms šalims ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalims, suvestiniams duomenims toliau neskirstomas, nes tai didelė šalių grupė, kurios individuali analizė nepatenka į analizės aprėptį. Atsižvelgiant į tai, kad poveikis kaimyninėms šalims, yra didesnis, poveikis sektoriams taip pat yra didesnis, ypač trąšų sektoriuje. Kalbant apie šį sektorių, didelis poveikis daromas Marokui, Alžyrui ir Egiptui. Iš prekių, kurioms taikomas PADKM, Maroko pagrindinis gaminys yra trąšos, kuriose daugiausia yra fosforo ir tik nedidelis azoto kiekis. Fosforo trąšų produktų gamybos procese beveik nenaudojamos gamtinės dujos, todėl šių produktų taršos ŠESD intensyvumas yra palyginti mažas[23]. Priešingai Marokui, Alžyro ir Egipto pagrindinis gaminys yra trąšas, kuriose daugiausia yra azoto, todėl jų taršos ŠESD intensyvumas yra didesnis. Dėl šių taršos ŠESD intensyvumo skirtumų Maroko trąšų sektoriaus gamybos apimtis, palyginti su atskaitos scenarijumi, padidėjo, o Alžyro ir Egipto gamybos apimtis, palyginti su atskaitos scenarijumi, sumažėjo. Sektorių poveikis atskirų šalių, priklausančių kitoms besivystančioms šalims ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalims, suvestiniams duomenims toliau neskirstomas, nes tai didelė šalių grupė, kurios individuali analizė nepatenka į analizės aprėptį.

Kaip nurodyta pirmiau, tikimasi, kad įdiegus PADKM sumažės pasaulyje išmetamas CO_2 ekvivalentų (CO_2e) kiekis. 5 diagramoje parodytas trijų šalių suvestinių rodiklių pokytis milijonais tonų (Mt) CO_2e. Vertinant absoliučiais skaičiais, palyginti su atskaitos scenarijumi, išmetamas ŠESD kiekis labiausiai mažėja kaimyninėse šalyse – 11,4 Mt CO_2e. Mažiausiai išsivysčiusiose šalyse absoliutusis išmetamas ŠESD kiekis sumažėja kur kas mažiau, t. y. −0,8 Mt CO_2e. Kalbant apie santykinius dydžius, tai reiškia −0,9 proc. išmetamo ŠESD kiekio pokytį kaimyninėse šalyse ir −0,2 proc. pokytį mažiausiai išsivysčiusiose šalyse. Iš suvestinių

[23] Atkreipkite dėmesį į tai, kad trąšų produktai, kurių sudėtyje yra tik fosforo, nepatenka į PADKM taikymo sritį, tačiau įtraukiami produktai, kuriuose naudojamas fosforo ir azoto mišinys.

kitų besivystančių šalių ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių rodiklių matyti, kad išmetamas ŠESD kiekis gerokai sumažėja, t. y. −7,8 Mt CO_2e. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad šių suvestinių duomenų apimtis yra didelė, procentinių dalių pokytis yra mažesnis, t. y. −0,05 proc.

6 diagrama. *Pokytis Mt CO_2e (palyginti su atskaitos scenarijumi, 2035 m.)*

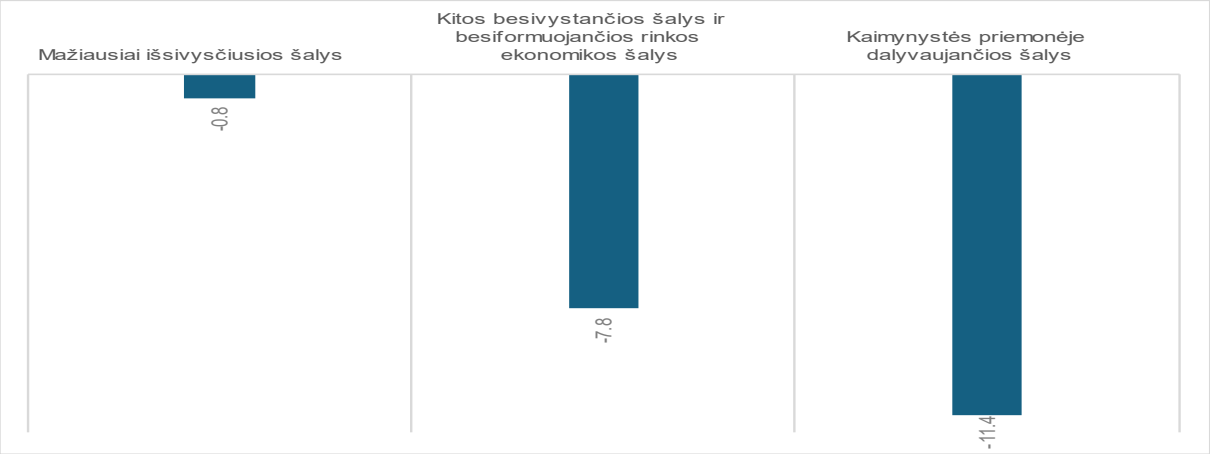

Šaltinis: modelis JRC-GEM-E3.

Apskritai, remiantis modeliavimo rezultatais, galima daryti išvadą, kad bendras poveikis mažiausiai išsivysčiusioms šalims, besivystančioms šalims ir kaimyninėms šalims yra palyginti nedidelis. Kadangi analizėje daugiausia dėmesio skiriama bendram ekonominiam poveikiui (šalies arba plataus masto sektorių lygmeniu), vertinimą reikėtų detalizuoti, kad būtų gauti daugiau parodantys rezultatai, kalbant apie poveikį sektoriams individualesniu lygmeniu.

PADKM poveikis besivystančioms šalims modeliuotas tik nedaugelyje kitų tyrimų. Jų pagrindinės prielaidos ir taikymo sritis labai skiriasi nuo šios analizės ir juose prieita prie kitokių išvadų. 2023 m. tyrime, kuriame daugiausia dėmesio skirta poveikiui Afrikai, nustatyta, kad bendras Afrikos šalių BVP sumažėtų 0,33–1,12 proc., priklausomai nuo scenarijaus[24]. Tačiau tai iš esmės grindžiama scenarijais, pagal kuriuos daroma prielaida, kad PADKM taikomas visoms ES importuojamoms prekėms ir (arba) kad pagal ES ATLPS nėra laipsniškai atsisakoma nemokamų leidimų gaminant PADKM prekes. Dėl šios priežasties šiame tyrime labai pervertinamas PADKM įvedimo, kuris vykdomas kartu su laipsnišku nemokamų apyvartinių taršos leidimų atsisakymu, poveikis. Ankstesniame tyrime (vykdytame nuo 2021 m.) taip pat modeliuotas į PADKM panašaus mechanizmo poveikis besivystančioms šalims, tačiau į jį neįtrauktos mažiausiai išsivysčiusios šalys[25]. Atlikus tyrimą nustatyta, kad dėl PADKM pasikeistų prekybos modeliai, nes kai kurios labai teršiančios besivystančios šalys eksportuotų mažiau, o kai kurios mažai teršiančios išsivysčiusios šalys eksportuotų daugiau. Taip pat nustatyta, kad realiosios pajamos besivystančiose šalyse bendrai sumažėtų 5,8–

[24] Implication for African countries of carbon border adjustment mechanism in the EU („ES pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo poveikis Afrikos šalims“) (the African Climate Foundation and the London School of Economics Firoz Lalji Institute for Africa, 2023).

[25] A European Union Carbon Border Adjustment Mechanism: Implications for developing countries („Europos Sąjungos pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas. Poveikis besivystančioms šalims“) (UNCTAD, 2021).

10,2 mlrd. USD. Tačiau šios išvados buvo grindžiamos sektorine taikymo sritimi, kuri labai skiriasi nuo šiuo metu ES PADKM teisės aktais nustatytos taikymo srities[26].

[26] Ji apima, pavyzdžiui, naftą, anglis, chemines medžiagas, stiklą ir popierių, o nė vienas iš jų nėra įtrauktas į ES PADKM taikymo sritį.

Teksto langelis. PADKM poveikis Ukrainos ekonomikai išskirtinėmis Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą aplinkybėmis

Išskirtinės Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą aplinkybės

Pagal PADKM reglamento 30 straipsnio 7dalį numatyta, kad įvykus „nenumatytam, išskirtiniam ir neišprovokuotam įvykiui, kurio viena ar kelios trečiosios valstybės, kurioms taikoma PADKM, negali kontroliuoti ir kuris turi destruktyvių pasekmių šios (-ų) valstybės (-ių) ekonomikos ir pramonės infrastruktūrai, Komisija įvertina padėtį ir pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai ataskaitą prireikus kartu su pasiūlymu dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo iš dalies keičiamas šis reglamentas, nustatant būtinas laikinąsias priemones toms išskirtinėms aplinkybėms pašalinti.“

Nors išskirtinės Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą aplinkybės yra visiškai pripažintos, toliau pateiktas vertinimas rodo, kad šiuo etapu šios aplinkybės nepateisina *force majeure* išimties taikymo pagal PADKM reglamento 30 straipsnio 7 dalį.

Tačiau pagal PADKM sistemą leidžiama taikyti įvairias lengvinamąsias ir paramos priemones, kurios gali padėti sumažinti administracinę ir finansinę naštą, skatinti laikytis reikalavimų ir stiprinti Ukrainos ekonominį atsparumą ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo trajektoriją, nenukrypstant nuo reglamento. Šios priemonės turėtų būti aktyviai nagrinėjamos siekiant sušvelninti galimą PADKM administracinį ir finansinį poveikį ir remti Ukrainos ekonomikos atsigavimą ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą.

Nuo neišprovokuoto Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą pradžios 2022 m. vasario 24 d. padaryta didelė žala Ukrainos pramonės infrastruktūrai ir visai ekonomikai. Iki 2024 m. pabaigos žala infrastruktūrai viršijo 150 mlrd. EUR, įskaitant 30 mlrd. EUR žalą prekybai ir pramonei[27]. 2024 m. vis dažniau buvo taikomasi į energetikos sektorių, visų pirma elektros energijos gamybą ir perdavimą.

Dėl invazijos sutriko ekonomika, prarasta darbo vietų ir sumažėjo investuotojų pasitikėjimas, o visa tai daro poveikį viešajam ir privačiajam finansavimui. Agresorius okupavo maždaug trečdalį šalies teritorijos, sunaikindamas arba užimdamas gamybos pajėgumus. 90 proc. žalos infrastruktūrai padaryta dešimtyje priešakinės linijos regionų (iš 27 šalį sudarančių regionų), o Ukrainos ekonomika pasirodė esanti atspari. 2022 m. BVP sumažėjo 28,8 proc., tačiau 2023 ir 2024 m. Ukrainos ekonomika augo, nors dėl okupacijos, griovimo ir pabėgėlių gamybos apimtis tebėra gerokai mažesnė nei prieš karą. 2023 m. pabaigoje vėl atvėrus Juodosios jūros koridorių sudarytos palankesnės sąlygos geriau išnaudoti metalų ir kasybos pajėgumus; Ukrainos BVP 2023 m. padidėjo 5,5 proc., o 2024 m. – 3,6 proc., tačiau bendri ekonominės veiklos rezultatai ir toliau gerokai atsilieka nuo sąlygų prieš karą.

Nuo pat pradžių Europos Sąjunga Ukrainai teikė tvirtą paramą. Ukrainos priemonė yra pavyzdinė programa, pagal kurią teikiama pagalba atsigavimui, atstatymui ir stojimui į ES[28]. Priemonę sudaro trys ramsčiai ir pagal ją 2024–2027 m. bus skirta iki 50 mlrd. EUR siekiant padėti Ukrainai atlaikyti išorės grėsmes, paspartinti jos atsigavimą ir eiti darnaus vystymosi ir narystės ES kryptimi. Įgyvendinant Ukrainos investicijų programą, kuri yra Ukrainos priemonės dalis, Ukrainos atsigavimui ir atstatymui siekiama pritraukti viešųjų ir privačiųjų investicijų. Programa, kuriai skirta 9,3 mlrd. EUR finansavimo, sudaryto iš 7,8 mlrd. EUR

garantijų ir 1,5 mlrd. EUR viešojo ir privačiojo finansavimo derinio (derinimas), siekiama pritraukti dar 40 mlrd. EUR investicijų. Ji sukurta konkrečiai siekiant padėti atkurti Ukrainos ypatingos svarbos infrastruktūrą ir sustiprinti jos ekonomiką; joje daugiausia dėmesio skiriama pagrindiniams sektoriams, pavyzdžiui, energetikos ir pramonės. Pagal ją remiami investiciniai projektai, pavyzdžiui, naujo 147 MW galios vėjo elektrinių parko statyba Volynės regione. ES taip pat finansavo hidroelektrinių atkūrimą, skirdama 120 mln. EUR EIB paskolą didžiausiai Ukrainos hidroenergijos bendrovei „Ukrhydroenergo“. 2025 m. liepos 10 d. Europos Komisija ir EIB paskelbė apie naują ES finansavimo paketą, skirtą ypatingos svarbos infrastruktūrai, ir remia MVĮ, visų pirma trimis paskolomis: 100 mln. EUR – „Ukreximbank“, 70 mln. EUR – „Ukrgasbank“ ir 60 mln. EUR – „Bank Lviv“. Energetikos sektoriuje ES indėlis taip pat vienas iš didžiausių – ji prisideda prie Ukrainos energetinio atsparumo Energijos bendrijos sekretoriato valdomu Ukrainos energijos paramos fondu.

Tikimasi, kad bent 20 proc. investicijų pagal Ukrainos priemonę ir Ukrainos investicijų programą bus prisidedama prie klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos ir platesnės žaliosios pertvarkos.

Ukrainos vykdomas PADKM prekių eksportas ir PADKM ataskaitų teikimas agresijos karo aplinkybėmis

2025 m. antrąjį ketvirtį beveik 15 proc. visų ES importuojamų PADKM prekių (apskaičiuota pagal kiekį tonomis; žr. toliau pateiktą lentelę) buvo importuotos iš Ukrainos. Tuo laikotarpiu 18,4 proc. ES geležies ir plieno importo ir 17,4 proc. cemento importo vykdyta iš Ukrainos, prie kurio prisidėjo geros galimybės patekti į ES rinką dėl mūsų laisvosios prekybos susitarimo (IVLPE) ir plieno apsaugos priemonių taikymo Ukrainai sustabdymas, dėl kurio buvo susitarta karo pradžioje. Vertinant absoliučiais skaičiais, šis importas vis dar buvo mažesnis nei prieš karą.

.

2 lentelė. Ukrainos PADKM prekių importo į ES rinkos dalis nuo 2023 m. IV ketv. iki 2025 m. II ketv.

Metai ir ketvirtis	Geležis ir plienas	Cementas	Trąšos	Aliuminis	Iš viso
2023 m. IV ketv.	15,4 %	13,6 %	1,7 %	0,4 %	12,2 %
2024 m. I ketv.	19,0 %	10,8 %	0,6 %	0,4 %	14,7 %
2024 m. II ketv.	16,9 %	11,2 %	0,2 %	0,4 %	13,7 %
2024 m. III ketv.	16,1 %	19,5 %	0,0 %	0,6 %	13,1 %
2024 m. IV ketv.	17,6 %	13,6 %	0,5 %	0,5 %	13,9 %
2025 m. I ketv.	17,4 %	7,8 %	0,1 %	0,4 %	12,3 %

[27] Ukraine: Fourth Rapid Damage and Needs Assessment („Ukraina. Ketvirtasis skubus žalos ir poreikių vertinimas“).

[28] 2024 m. vasario 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/792, kuriuo nustatoma Ukrainos priemonė.

2025 m. II ketv.	18,4 %	17,4 %	0,0 %	0,8 %	14,8 %
Iš viso	17,3 %	13,6 %	0,4 %	0,5 %	13,6 %

Šaltinis: PADKM registras, IV priede pateikta papildomos informacijos

Nuo PADKM įsigaliojimo Ukraina į ES eksportavo 21,2 mln. tonų PADKM prekių, įskaitant 18,7 mln. tonų geležies ir plieno ir 2,4 mln. tonų cemento.

7 diagrama. PADKM pereinamojo laikotarpio registras. 10 didžiausių gamybos šalių pagal į ES importuojamų PADKM prekių gamybą

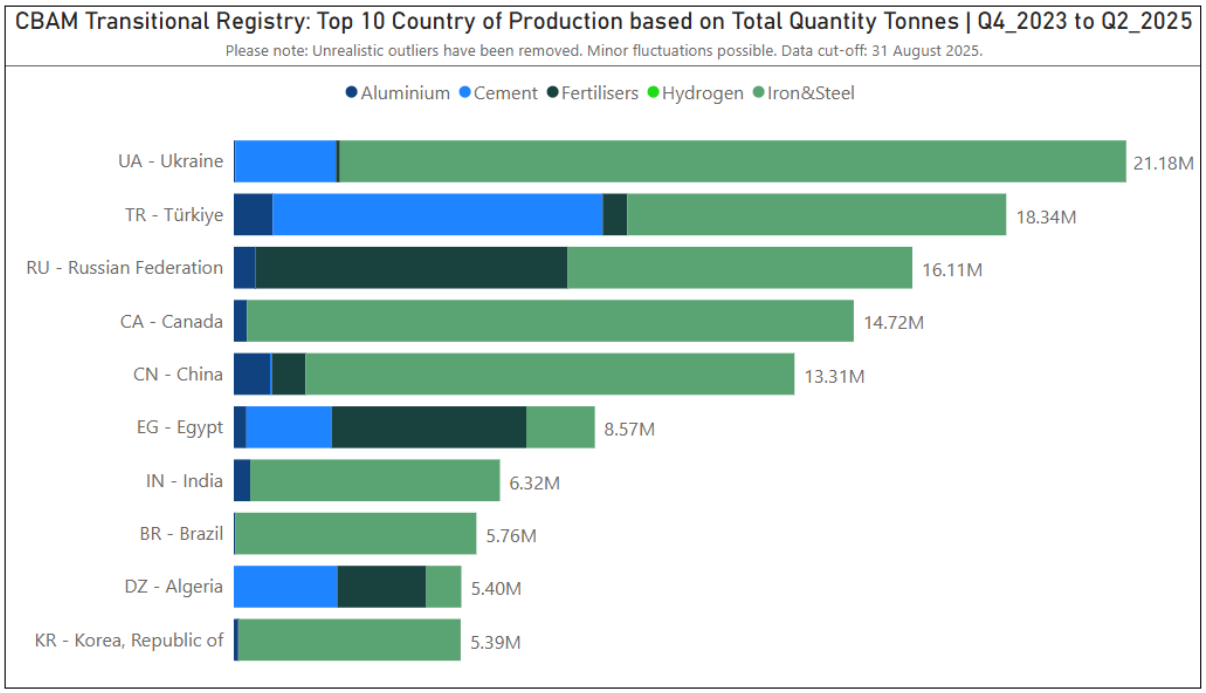

Šaltinis: PADKM pereinamojo laikotarpio registras, IV priede pateikta papildomos informacijos.

Nepaisant karo ir jo padarytos žalos Ukrainos gamybos ir eksporto potencialui, Ukraina, kuri visų pirma eksportuoja žemės ūkio prekes, kaip antrą pagal svarbą prekę taip pat eksportuoja geležį ir plieną (sudaro 12,3 proc. jos eksporto į ES), taip pat cementą (sudaro 0,6 proc. jos eksporto į ES) ir aliuminį (sudaro 0,3 proc. jos eksporto į ES).

Nors plieno pramonė susiduria su iššūkiais visame pasaulyje, ypač ES, kurioje plieno paklausa sumažėjo, ir nepaisant karo padarytos žalos, Ukrainos luitinio ketaus ir plieno gamyba 2024 m. padidėjo maždaug 20 proc., palyginti su 2023 m. Nepaisant perteklinių pajėgumų ES, nuo PADKM reglamento įsigaliojimo pereinamuoju laikotarpiu ES plieno ir aliuminio importo iš Ukrainos apimtis padidėjo. Iš prekybos duomenų (COMEXT)[29] matyti, kad 2022 m. ES iš

[29] Čia naudojami COMEXT duomenys siekiant parodyti kelerių metų tendencijas iki PADKM pereinamojo laikotarpio. Gali atsirasti natūralių COMEXT duomenų (parengtų Eurostato) ir PADKM duomenų (parengtų lyginant su muitinės duomenimis) skirtumų, visų pirma susijusių su Ukraina.

Ukrainos importavo 7,6 mln. tonų geležies ir plieno, 2023 m. – 8,1 mln. tonų, o 2024 m. – 9,8 mln. tonų. Iš COMEXT duomenų matyti, kad aliuminio importas į ES iš Ukrainos padidėjo nuo 17 300 tonų 2022 m. iki 23 000 tonų 2023 m. ir 26 800 tonų 2024 m.

Nepaisant karo, Ukrainos į ES eksportuotų PADKM prekių kiekis, nurodytas PADKM registre, išliko iš esmės stabilus, o nuo 2025 m. pradžios net padidėjo.

8 diagrama. Ukraina. Pereinamojo laikotarpio PADKM registras: importuotų prekių kiekio pokyčiai pagal ketvirtį (tonomis pagal PADKM sektorius)

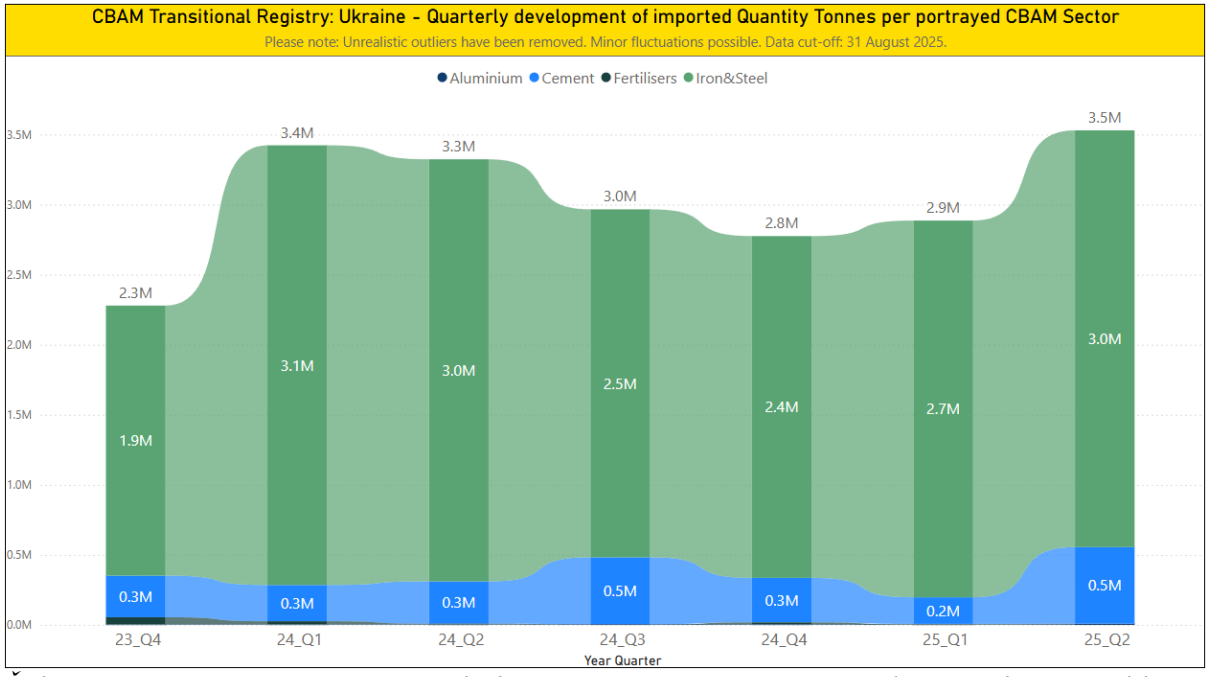

Šaltinis: PADKM pereinamojo laikotarpio registras, IV priede pateikta papildomos informacijos.

Pradėjus taikyti PADKM, 2023 m. ketvirtąjį ketvirtį pateikiant informaciją apie PADKM prekių importą iš Ukrainos tik maždaug 15 proc. šio importo buvo nurodytas faktinis būdingasis išmetamas ŠESD kiekis, o ne numatytoji vertė. 2025 m. antrąjį ketvirtį šis skaičius siekė 78 proc. Šis skaičius siekė 99 proc., kai importuojamas kiekis viršijo 1 000 tonų, o tai rodo, kad, nepaisant karo, Ukrainos veiklos vykdytojai gali vykdyti įsipareigojimus pagal PADKM ir kad matavimo, ataskaitų teikimo ir tikrinimo procesas yra plačiai naudojamas. Nuo 2025 m. sausio mėn. Ukrainoje vėl privaloma taikyti stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemą (ji buvo sustabdyta po to, kai buvo įvesta karinė padėtis dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą). Dėl patikimos stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemos Ukrainos veiklos vykdytojams bus sudarytos sąlygos tiksliai apskaityti savo būdingąjį išmetamą ŠESD kiekį. Ji taip pat sudarys palankesnes sąlygas Ukrainai eksportuoti PADKM prekes nuo 2027 m., kai Jungtinė Karalystė pradės taikyti savo PADKM.

Buvo paminėti kai kurie tyrimai[30], kuriais remiantis būtų galima vertinti, kad PADKM neigiamai paveiks Ukrainos ekonomikos vystymosi dinamiką, tačiau verta priminti, kad

[30] Pvz., „PADKM poveikis Ukrainos ekonomikai“, Ukrainos darbdavių federacija, Ukrainos rinkos ekonomikos plėtros centras.

PADKM finansinis koregavimas bus pradėtas taikyti labai laipsniškai, kartu laipsniškai atsisakant nemokamų apyvartinių taršos leidimų paskirstymo pagal ES ATLPS. Išskyrus elektros energijos eksportą (nes pagal ES ATLPS nemokami apyvartiniai taršos leidimai už elektros energijos gamybą paprastai neskirstomi), PADKM finansinis koregavimas bus visapusiškai taikomas tik 2034 m., kai bus laipsniškai panaikinti nemokami apyvartiniai taršos leidimai. Iki 2030 m. PADKM finansinis koregavimas bus minimalus. Kaip minėta pirmiau Komisijos atliktame PADKM poveikio besivystančioms šalims ir ES kaimyninėms šalims vertinime, PADKM prekių eksportas sudaro mažiau nei 2 proc. Ukrainos BVP. Iš tiesų, Komisijos atliktas PADKM poveikio modeliavimas rodo tik nedidelį Ukrainos BVP sumažėjimą (–0,01 proc.).

Taikant naują *de minimis* ribą, nustatytą supaprastinus PADKM, PADKM pereinamojo laikotarpio registre pateikiant informaciją apie PADKM prekių importą iš Ukrainos, 86 proc. tokio importo deklaruojamos faktinės būdingojo išmetamo ŠESD kiekio vertės, o ne numatytosios vertės. Dėl tokio užtikrinto Ukrainos veiklos vykdytojų gebėjimo taikyti stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemą importuotojai galės naudoti faktinį išmetamą ŠESD kiekį importuodami PADKM prekes iš Ukrainos ir pasinaudoti mažesniu PADKM finansiniu koregavimu, nes Ukrainoje gaminamos geležies ir plieno taršos ŠESD intensyvumas yra mažesnis nei produkto, pagaminto su jos plieno gamintojais konkuruojančių gamintojų iš tokių šalių kaip Indija ir Kinija. Jos aliuminio prekių taršos ŠESD intensyvumas yra ypač mažas, o tai Ukrainos aliuminio produktų eksportui į ES suteiks konkurencinį pranašumą.

PADKM supaprastinime taip pat numatyta, kad nuo 2027 m. Komisija gali nustatyti ir PADKM registre pateikti numatytąsias kiekvienos šalies anglies dioksido kainas, atspindinčias sumokėtą anglies dioksido kainą. Deklarantams bus suteikta galimybė pasirinkti remtis Komisijos numatytąja anglies dioksido kaina, tiesiogiai prieinama PADKM registre, arba prašyti išskaičiuoti faktiškai sumokėtą anglies dioksido kainą pagal patvirtintus įrodymus. Ukraina taiko anglies dioksido mokestį kuro išmetamam ŠESD kiekiui; nors jis yra nedidelis, juo galėtų būti remiamasi nustatant apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą. 2025 m. vasario 21 d. Ukraina priėmė nacionalinės ATLPS įgyvendinimo veiksmų gaires. Galimybė naudoti numatytąją anglies dioksido kainą labai supaprastins Ukrainos veiklos vykdytojų prašymus pagal PADKM išskaičiuoti faktiškai sumokėtą anglies dioksido kainą.

Prieš karą 1,4 proc. Ukrainos eksporto į ES sudarė elektros energija. Tačiau dabar Ukraina yra grynoji elektros energijos importuotoja. Pagal Ukrainos priemonę, tiek pagal 1 ramstį, tiek pagal 2 ramstį, taip pat iš Ukrainos energetikos rėmimo fondo, kuris sutelkia apie 2,3 mlrd. EUR tarptautinių įnašų, remiamas energetikos infrastruktūros remontas, įskaitant naujų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumų kūrimą. Ukrainos atsinaujinančiųjų išteklių energijos rizikos mažinimo mechanizmu bus remiamas 1 GW naujų atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumų; numatoma, kad iki 2040 m. Ukrainos žaliosios energetikos sektoriaus gamybos pajėgumai padvigubės. Gruodžio mėn. pateiksimi Komisijos pasiūlymai, kuriais siekiama užtikrinti, kad PADKM būtų veiksmingas skatinant mažinti elektros energijos gamybos priklausomybę nuo iškastinio kuro trečiosiose šalyse, prisidės prie Ukrainos elektros energijos eksporto konkurencingumo, nes ji toliau darė pažangą vykdydama žaliąją ir tvarią energetikos pertvarką.

Numatomas PADKM poveikis Ukrainos ekonomikai

Kaip minėta 3.1 skyriuje, 2024 m. Ukrainos PADKM prekių eksportas į ES sudarė apie 3,3 mlrd. EUR (1,8 proc. BVP). Apie 90 proc. šios sumos (3,0 mlrd. EUR) sudarė geležies ir plieno produktai. Cemento eksportas siekė 139 mln. EUR. Visų kitų PADKM prekių (trąšų, elektros energijos ir vandenilio) eksportas buvo mažesnis nei 100 mln. EUR. 2021 m. Rusijai pradėjus plataus masto invaziją į Ukrainą, ypač sumažėjo trąšų eksportas. 2019–2024 m. geležies ir plieno eksportas į ES sumažėjo mažiau. Tačiau geležies ir plieno eksportas į kitas pasaulio šalis gerokai sumažėjo – nuo maždaug 10 mlrd. EUR 2019 m. iki maždaug 4 mlrd. EUR 2023 m.

7 diagrama. Ukrainos geležies ir plieno PADKM produktų eksportas į ES milijardais eurų (kairėje) ir kitų PADKM prekių eksportas milijonais eurų (dešinėje)

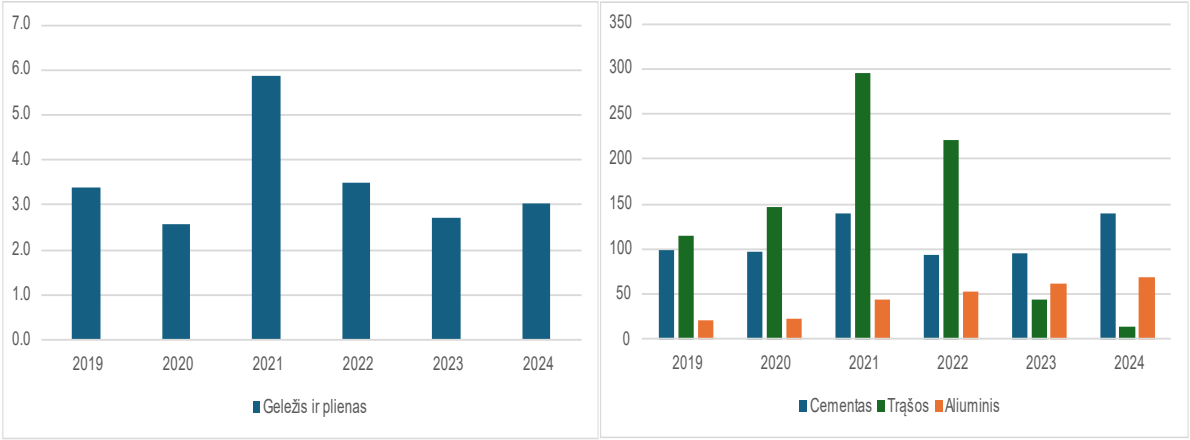

Šaltinis: duomenų bazė „Comext“.

PADKM poveikis Ukrainai buvo vertinamas kartu su poveikiu kitoms trečiosioms šalims (žr. 3.1 skyrių). Reikėtų pažymėti, kad naudojamoje duomenų bazėje fiksuojami BVP ir gyventojų skaičiaus pokyčiai nuo karo pradžios, tačiau šis modeliavimas neapima išsamių sektorių pokyčių. Jame taip pat nedaromos prielaidos dėl ilgalaikio karo poveikio Ukrainos ekonomikai. Vis dėlto modeliavimas rodo, kokiu mastu galėtų padidėti arba sumažėti Ukrainos PADKM produktų paklausa ES, atsižvelgiant į konkretų Ukrainos PADKM prekių išmetamą ŠESD kiekį, palyginti su kitų trečiųjų šalių gamintojų PADKM prekių išmetamu ŠESD kiekiu.

Iš modeliavimo matyti, kad bendra Ukrainos geležies ir plieno produktų paklausa turėtų išlikti iš esmės stabili, o eksportas iki 2035 m. turėtų padidėti maždaug 1 proc., palyginti su atskaitos scenarijumi. Ukrainoje gaminamos geležies ir plieno taršos ŠESD intensyvumas panašus į pasaulio vidurkį ir yra mažesnis nei kai kurių kitų trečiųjų šalių plieno gamintojų, pavyzdžiui, Indijos ir Kinijos. Tikėtinas poveikis (procentais, palyginti su atskaitos scenarijumi) cemento, trąšų ir aliuminio produktų eksporto augimui yra atitinkamai +24 proc., –25 proc. ir –3 proc. Kalbant visų pirma apie trąšų eksportą, reikėtų pažymėti, kad modeliavimas yra labai neužtikrintas, atsižvelgiant į tai, kad karo neigiamas poveikis šiam sektoriui yra didelio masto. Apskritai, kadangi poveikis platesniam geležies ir plieno sektoriui yra palyginti nedidelis, o kitų PADKM prekių eksportas sudaro daug mažesnę Ukrainos ekonomikos dalį, numatoma, kad PADKM poveikis BVP bus nedidelis, t. y. –0,01 proc. iki 2035 m.

Nepaisant karo ir žalos ekonomikai, Ukraina yra didžiausia PADKM prekių eksportuotoja į ES pagal kiekį (tonomis). Ukrainos veiklos vykdytojai įrodė, kad yra labai pajėgūs naudoti stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemą, taigi gali PADKM naudoti kaip konkurencinę priemonę, nes Ukrainoje gaminamų geležies ir plieno taršos ŠESD intensyvumas yra mažesnis nei jos konkurentų. PADKM finansinis koregavimas bus pradėtas taikyti labai laipsniškai, o Komisijos atliktas modeliavimas rodo, kad PADKM daro labai nedidelį poveikį Ukrainos BVP. Remiantis pirmiau pateiktu vertinimu, šiuo etapu nebūtina imtis jokių laikinųjų priemonių dėl PADKM taikymo Ukrainos kilmės prekėms. Ukrainos veiklos vykdytojai taip pat galės pasinaudoti šioje ataskaitoje aprašytais supaprastinimais. Tai apima supaprastinimą dėl faktinių ir numatytųjų verčių teikimo ir tai, kad Europos Komisija galės paskelbti numatytąsias anglies dioksido kainas Ukrainai iki 2027 m., kai bus gauti visi 2026 m. kainų duomenų stebėjimai. Tai turėtų būti padaryta iki PADKM deklaracijos dėl 2026 m. importo pateikimo termino – 2027 m. rugsėjo mėn. pabaigos. Europos Komisija toliau stebės PADKM taikymo poveikį Ukrainai ir yra įsipareigojusi toliau remti Ukrainos ekonomikos gaivinimo ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo pastangas.

Apibendrinant, remdamasi pateiktais įrodymais ir atliktu vertinimu, Komisija daro išvadą, kad, nepaisant išskirtinių aplinkybių, susidariusių dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, PADKM taikymas Ukrainos kilmės prekėms šiuo etapu nedaro didelio neigiamo poveikio Ukrainos ekonomikai ar jos gebėjimui atsigauti. Todėl nėra pagrindo taikyti laikinąsias priemones, kuriomis iš dalies keičiamas PADKM taikymas Ukrainos prekėms. Kartu Komisija pabrėžia savo įsipareigojimą padėti Ukrainai taikant į PADKM sistemą visapusiškai integruotas lengvinamąsias priemones, įskaitant ataskaitų teikimo reikalavimų supaprastinimą, faktinių išmetamo ŠESD kiekio duomenų naudojimą, galimybę ateityje naudoti numatytąsias anglies dioksido kainas ir nuolatinę paramą patikimų stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo bei anglies dioksido apmokestinimo sistemų kūrimui. Šie elementai kartu su laipsnišku PADKM finansinio koregavimo įvedimu suteikia Ukrainos veiklos vykdytojams reglamentavimo nuspėjamumą ir paskatas investuoti į priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą, stiprinant jų konkurencingumą ES rinkoje ir remiant ilgalaikį Ukrainos atsigavimą ir suderinimą su ES *acquis*.

3.3. Palankesnių sąlygų trečiųjų šalių gamintojams įgyvendinti PADKM sudarymas

Kaip nurodyta pirmiau, Komisija siekia užtikrinti, kad PADKM, kaip į klimatą orientuota aplinkos apsaugos priemonė, būtų įtrauktas į platesnį tarptautinį kontekstą ir kuo labiau sumažintų tarptautinei prekybai tenkančią naštą.

Pereinamuoju laikotarpiu kai kurie partneriai kėlė klausimus arba išreiškė susirūpinimą dėl to, kokį poveikį PADKM turės jų gamybos procesams ir eksportui į ES.

3.4. PADKM taikymas Europos ekonominėje erdvėje (EEE)

PADKM reglamentas yra svarbus EEE ir ELPA sekretoriatas pradėjo jo įtraukimo į EEE susitarimą procesą. Tas procesas dabar tebevyksta. Įtraukimas atliekamas EEE jungtinio komiteto sprendimu.

Komisija palaiko dialogą su EEE/ELPA šalimis dėl pakeitimų, būtinų prieš įtraukiant PADKM į EEE susitarimą. Užbaigus procesą, PADKM reglamentas bus visapusiškai taikomas EEE/ELPA šalyse, nebent būtų numatytos išimtys. Norvegijos vyriausybė pasiūlė teisės aktą, kuriuo PADKM būtų įgyvendintas iki 2027 m., ir pradėjo viešas konsultacijas.

4. PADKM veiksmingumo ir efektyvumo didinimas

4.1. Įvadas

Remdamasi pereinamuoju laikotarpiu įgyta patirtimi (žr. 2 skyrių) ir iš suinteresuotųjų subjektų gautais atsiliepimais, Komisija nusprendė ateinančiais metais PADKM stiprinti ir plėsti dviem etapais.

Pirmuoju etapu (2026–2027 m.) Komisija tęs darbą, susijusį su: i) taikymo srities išplėtimu įtraukiant atrinktus tolesnių grandžių produktus; ii) papildomomis kovos su reikalavimų apėjimu priemonėmis; iii) iš dalies keičiamomis elektros energijai būdingo išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo taisyklėmis; iv) pasiūlymu, kaip pašalinti likutinę anglies dioksido nutekėjimo riziką; v) įgyvendinimo aktu, kuriuo nustatomos trečiosiose valstybėse faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo taisyklės; ir vi) ATLPS peržiūra. 2026 m. PADKM lyginamieji standartai bus peržiūrėti, kad atitiktų naujus ATLPS lyginamuosius standartus. Vėliau, 2027 m. arba 2028 m. pradžioje, kai bus surinkta pakankamai duomenų, numatytosios vertės bus peržiūrėtos.

Šiame skyriuje daugiausia dėmesio skiriama 2025 m. gruodžio mėn. dokumentų rinkiniui, kuriame Komisija pateikia pasiūlymą, kuriuo siekiama didinti PADKM veiksmingumą mažinant anglies dioksido nutekėjimo riziką tolesnėse grandyse, stiprinant mechanizmo vykdymo užtikrinimą ir atgrasant nuo apėjimo praktikos, taip pat paprastesnių elementų ataskaitose dėl elektros energijos, taip skatinant elektros tinklų priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą trečiosiose valstybėse.

Pasiūlymas grindžiamas nuodugnia PADKM įgyvendinimo pereinamuoju laikotarpiu peržiūra ir išsamiomis konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais. Jie patvirtino, kad reikia skubiai imtis veiksmų minėtiems uždaviniams spręsti, kad būtų apsaugoti PADKM aplinkos apsaugos tikslai. Todėl, be kita ko, 2025 m. kovo mėn. Plieno ir metalų veiksmų plane[31] paskelbta apie Komisijos pasiūlymą išplėsti PADKM taikymo sritį, kad jis apimtų tam tikrus tolesnių grandžių produktus, kuriuose intensyviai naudojamas plienas ir aliuminis, ir nustatyti papildomas kovos su reikalavimų vengimu priemones. Daugiau informacijos apie tai pateikiama likusioje šio skyriaus dalyje.

[31] COM(2025) 125.

Antruoju etapu (2027 m.), Komisija įvertins, ar būtų tikslinga pateikti pasiūlymą dar labiau išplėsti PADKM taikymo sritį, į ją įtraukiant papildomus ES ATLPS sektorius, kuriuose kyla anglies dioksido nutekėjimo rizika, papildyti produkto apibrėžtąją sritį įtraukiant daugiau tolesnių grandžių prekių ir išnagrinėti galimybes, kai įmanoma, išplėsti taikymo sritį įtraukiant netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį. Šios ataskaitos 5 skyriuje apžvelgiama iki šiol šiuo klausimu atlikta analizė.

4.2. Tolesnių grandžių prekės

PADKM šiuo metu taikomas tik tam tikroms importuojamoms pagrindinėms prekėms. Tolesnių grandžių prekėse šios pagrindinės prekės naudojamos kaip jų gamybos žaliavos. Ribota PADKM produktų aprėptis atspindi laipsnišką požiūrį, pagal kurį iš pradžių pirmenybė buvo teikiama toms pagrindinėms prekėms, kurios yra svarbiausios dėl joms būdingo išmetamo ŠESD kiekio ir kurioms būdinga didžiausia ir aiškiausia anglies dioksido nutekėjimo rizika. Šis struktūros pasirinkimas taip pat buvo proporcingas, nes išlaidos dėl išmetamo anglies dioksido, susijusios su tolesnėje vertės grandinės dalyje esančiomis prekėmis, buvo ne tokios didelės, palyginti su bendra pridėtine verte tolesnėse grandyse, todėl nutekėjimo rizika pirmiausia kilo pradinės grandies sektoriams, kuriuose išmetama daug anglies dioksido. Tačiau PADKM reglamente pripažįstama, kad jo taikymo sritį gali reikėti išplėsti įtraukiant tolesnių grandžių prekes, kad būtų pasirengta būsimam ES ATLPS anglies dioksido kainos padidėjimui. Taip yra todėl, kad tada išlaidos dėl išmetamo anglies dioksido gali tapti didesne tolesnių grandžių prekių gamybos išlaidų dalimi, o tai gali paskatinti gamintojus perkelti veiklą į trečiąsias šalis, kuriose vykdoma ne tokia griežta klimato politika, arba paskatinti vartotojus pakeisti ES pagamintas tolesnių grandžių prekes daug anglies dioksido išskiriančiomis importuotomis prekėmis, dėl kurių nepatiriama jokių išlaidų dėl išmetamo anglies dioksido.

Dabartinės anglies dioksido kainų projekcijos rodo, kad nuo 2026 m. anglies dioksido kainos pagal ES ATLPS toliau didės, atsižvelgiant į didesnius ES klimato srities užmojus. Laipsniškai atsisakant nemokamų apyvartinių taršos leidimų pagal ES ATLPS ir tuo pačiu metu palaipsniui įvedant PADKM, tolesnių grandžių gamintojai ES gali susidurti su dvejopu spaudimu sąnaudoms. Jie susidurs su didesnėmis tiek vidaus rinkoje įsigytų, tiek importuotų pagrindinių prekių, kurių jiems reikia tolesnių grandžių prekėms gaminti, gamybos žaliavų kainomis. Todėl tikėtina, kad anglies dioksido nutekėjimo rizika iš pradinės grandies sektorių, kuriems taikomas PADKM, persikels į tolesnius vertės grandinės etapus, kurie į taikymo sritį nepatenka. Jei šis klausimas nebūtų sprendžiamas, tai labai pakenktų PADKM veiksmingumui klimato srityje.

Todėl PADKM taikymo srities išplėtimu įtraukiant tolesnes vertės grandinės dalis siekiama mažinti anglies dioksido nutekėjimo riziką tolesnėse grandyse. Siūlomas taikymo srities išplėtimas grindžiamas objektyviais kriterijais, analogiškais tiems, kuriais remiantis buvo nustatyta pradinė PADKM taikymo sritis, t. y. anglies dioksido nutekėjimo rizikos lygiu, išmetamo ŠESD kiekio aktualumu ir techninėmis galimybėmis priskirti išmetamą ŠESD kiekį toms prekėms. Pati anglies dioksido nutekėjimo rizika tolesnių grandžių prekių atveju nustatoma pagal spaudimo sąnaudoms veiksnį, kuriuo nustatoma, kiek su PADKM žaliavomis susijusios anglies dioksido sąnaudos lemia tolesnių grandžių prekės bendras sąnaudas, palyginti su jos bendra pridėtine verte, o jos prekybos intensyvumas yra galimybių prekiauti

tolesnių grandžių preke rodiklis. Laikoma, kad tolesnių grandžių produktams būdinga anglies dioksido nutekėjimo rizika, kai jie pasižymi ir dideliu spaudimu sąnaudoms, ir dideliu prekybos intensyvumu.

Šiame siūlomame pirmame taikymo srities išplėtimo įtraukiant tolesnių grandžių prekes etape daugiausia dėmesio skiriama tik plienui ir aliuminiui imliems tolesnių grandžių produktams. Tai grindžiama Plieno ir metalų veiksmų planu, kuriame šis pradinis išplėtimas taikomas tik tolesnių grandžių prekėms, susijusioms su PADKM metalų sektoriais. Tolesnių grandžių produktams iš plieno ir aliuminio ne tik būdinga didžiausia anglies dioksido nutekėjimo rizika – jie taip pat pasižymi didžiausiomis techninėmis galimybėmis apskaičiuoti faktines būdingojo išmetamo ŠESD kiekio vertes. Kitų PADKM sektorių tolesnių grandžių prekės, t. y. susijusios su cementu, trąšomis ir vandeniliu, yra šio siūlomo pirmojo taikymo srities išplėtimo įtraukiant tolesnių grandžių prekes etapo dalis. Šioje ataskaitoje įvertinama, ar būtina ir ar įmanoma išplėsti taikymo sritį įtraukiant šių sektorių tolesnes grandis (žr. 5 skyrių).

Tolesnių grandžių prekėms paprastai būdingos ilgesnės, sudėtingesnės ir globalesnės vertės grandinės nei pagrindinėms prekėms, kurios šiuo metu patenka į taikymo sritį. Dėl to importuotojams sunkiau gauti faktinius išmetamo ŠESD kiekio duomenis iš tolesnių grandžių gamintojų. Išmetamas ŠESD kiekis paskirstomas įvairiems tolesnių grandžių prekės gamybos etapams, todėl didėja administracinė našta, susijusi su ataskaitų apie būdingąjį išmetamą ŠESD kiekį teikimu. Todėl pirmą kartą išplečiant PADKM taikymo sritį, kad ji apimtų tolesnių grandžių prekes, atsižvelgiama į išmatuotas lankstumo priemones, susijusias su šių prekių išmetamo ŠESD kiekio priskyrimu, nepakenkiant PADKM tikslams.

4.3. PADKM vengimas. Reikalavimų apėjimas ir kita praktika siekiant nepagrįstai sumažinti atsakomybę pagal PADKM

Kaip paskelbta Plieno ir metalų veiksmų plane[32], Komisija rengia papildomas kovos su reikalavimų vengimu priemones. Šiomis naujomis priemonėmis siekiama užkirsti kelią tam, kad ES importuotojai ir trečiųjų valstybių gamintojai pasinaudotų PADKM reglamento nuostatomis siekdami nepagrįstai išvengti PADKM finansinės atsakomybės mokėjimo arba jį sumažinti, taip kenkdami PADKM tikslui skatinti mažinti išmetamą ŠESD kiekį.

PADKM vengimas apima apėjimą ir kitą praktiką, kuria siekiama sumažinti PADKM finansinę atsakomybę ir kuri prieštarauja PADKM tikslams. Reikalavimų apėjimo rizika laikoma kylančia dėl bet kokios praktikos, kurios negalima paaiškinti jokia kita pakankamai pagrįsta priežastimi ar ekonominiais argumentais, išskyrus galimybę veiksmingai išvengti visų ar dalies dėl PADKM atsirandančių finansinių įsipareigojimų, taip kenkiant mechanizmo aplinkosauginiam naudingumui.

Kita PADKM veiksmingumui kylanti rizika yra susijusi su metalų laužo vertinimu. Kol kas laužas neįtrauktas į PADKM taikymo sritį, o laužui kaip žaliavai priskiriamas nulinis išmetamas ŠESD kiekis. ES iki vartojimo susidariusio laužo išmetamam ŠESD kiekiui taikoma anglies dioksido kaina, nes pagal ES ATLPS išmetamas ŠESD kiekis matuojamas įrenginio lygmeniu. Todėl, neįtraukus laužo į PADKM, sukuriamas kanalas, kuriuo naudojantis trečiųjų šalių veiklos vykdytojams netaikoma lygiavertė atsakomybė, o tai mažina PADKM

[32] COM(2025) 125.

veiksmingumą siekiant apsisaugoti nuo anglies dioksido nutekėjimo. Todėl vadinamosios laužo spragos panaikinimas yra viena iš sričių, kurios šiuo metu vertinamos dėl politikos intervencijos taikymo pagal pasiūlymą, kuriuo siekiama sustiprinti PADKM.

Dabartinė PADKM vykdymo užtikrinimo sistema leidžia kovoti su tam tikra apėjimo rizika, įskaitant riziką, susijusią su neteisingu prekių klasifikavimu, nepakankamo PADKM prekių kiekio deklaravimu PADKM deklaracijoje, PADKM deklaracijų nepateikimu (t. y. PADKM deklaracijos nepateikimu importuojant PADKM prekes) ir neteisingu *de minimis* ribos taikymu teikiant ataskaitas.

Griežtesnės PADKM reglamento nuostatos yra būtinos visų pirma siekiant pašalinti dvi konkrečias rizikas: riziką, kad bus neteisingai deklaruotas taršos ŠESD intensyvumas, ir piktnaudžiavimo riziką.

PADKM yra pirmoji tokio pobūdžio priemonė, todėl turima labai mažai patirties ir empirinių duomenų, kuriais būtų galima remtis planuojant būsimą suinteresuotųjų subjektų, kuriems PADKM daro poveikį, elgesį. Konkrečiai kalbant, siekiant užtikrinti PADKM vykdymą, reikia rasti kruopščiai suderintą pusiausvyrą tarp, viena vertus, patikimumo ir, kita vertus, nereikalingo papildomo biurokratizmo vengimo.

Todėl pagrindinis papildomų PADKM kovos su reikalavimų vengimu priemonių elementas yra veikimo lankstumas. Atsižvelgiant į pirmiau minėtą netikrumą, bus svarbu, kad PADKM vykdymo užtikrinimo procese dalyvaujančios institucijos, visų pirma Komisija, atliekanti priežiūros vaidmenį rizikos analizės ir apėjimo nustatymo srityje, turėtų pakankamai lankstumo kovojant su naujai nustatyta apėjimo ir vengimo praktika. Tai taip pat labai svarbu įgyvendinant tam tikras rengiamas kovos su vengimu priemones – nors atliekant PADKM reglamento peržiūrą bus siekiama sumažinti tam tikros apėjimo ir vengimo praktikos, kurią galima numatyti remiantis turimais įrodymais, mastą, tikėtina, kad atsiras papildomų apėjimo / vengimo kanalų. Kad tokiais atvejais būtų galima imtis veiksmų, labai svarbu turėti būtinus politikos svertus, kad būtų galima veikti greitai ir ryžtingai, pavyzdžiui, naudojantis aiškiai apibrėžtais, bet veiksmingais deleguotaisiais įgaliojimais. Reikia vengti padėties, kurioje nustatytos vengimo praktikos nebūtų galima panaikinti dėl pernelyg nelanksčios teisinės ir valdymo struktūros.

Kartu bus labai svarbu, kad įvairūs PADKM vykdymo užtikrinimo procese dalyvaujantys subjektai veiksmingai bendradarbiautų – be Komisijos, šioje veikloje visų pirma dalyvaus NKI ir 27 ES valstybių narių muitinės. Visų pirma valdant PADKM ir muitinės riziką esama didelės sinergijos tiek rizikos analizės, tiek veiksmų įgyvendinimo požiūriu. Ši vykdant mainus gauta informacija ir surinkta informacija taip pat bus naudojama būsimuose Komisijos sprendimuose imtis veiksmų kovojant su vengimo praktika pagal jai suteiktus deleguotuosius įgaliojimus.

Išsami diskusija dėl nustatytos PADKM apėjimo rizikos ir politikos atsako į ją bus pateikta poveikio vertinime, pridedamame prie pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kurį planuojama pateikti 2025 m. pabaigoje.

4.4. Elektros energija

Dėl elektros energijos fizinių savybių ir specifinių prekybos ja formų PADKM taisyklės šiai prekei šiek tiek skiriasi nuo taisyklių, susijusių su kitomis materialiosiomis prekėmis. Tai visų

pirma taikoma metodikai, kuri turi būti naudojama apskaičiuojant importuojamai elektros energijai būdingą išmetamą ŠESD kiekį.

Priešingai nei kitoms PADKM prekėms, pagrindinė pagal PADKM taikoma taisyklė apskaičiuojant elektros energijai būdingą išmetamą ŠESD kiekį yra tokia, kad naudojama numatytoji vertė, grindžiama elektros energijos gamyba naudojant iškastinį kurą. Nors tai atspindi elektros energijos kainų nustatymo mechanizmą ES, pagal šią metodiką nepakankamai pripažįstamos ES nepriklausančių šalių pastangos mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro savo energijos rūšių derinyje. Importuotojams bus leidžiama nurodyti faktinį išmetamo ŠESD kiekį, o ne numatytąsias vertes, tačiau daugelis suinteresuotųjų šalių kritikavo tai, kad būtų pernelyg sunku laikytis sąlygų, kurias jie turi įvykdyti, kad teikdami ataskaitas galėtų nurodyti faktinį išmetamą ŠESD kiekį. Visų pirma būtų sunku ar net neįmanoma laikytis sąlygų, susijusių su elektros energijos pirkimo sutarčių, tinklo perkrovos ir pajėgumų nustatymo apibrėžimu, o tai trukdytų mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro ES nepriklausančiose šalyse.

Siekdama atsižvelgti į aspektus, kurie suinteresuotiesiems subjektams kelia susirūpinimą, Komisija svarsto keletą galimybių galbūt pakeisti elektros energijai taikomas taisykles, pavyzdžiui, pakeisti numatytąją vertę naudojant ne vien tik CO_2 grindžiamą išmetamųjų teršalų faktorių, o kitą faktorių, paaiškinti įvairių rūšių elektros energijos pirkimo sutarčių taikymą, supaprastinti fizinės tinklo perkrovos reikalavimus ir paaiškinti pajėgumų nustatymo kriterijaus taikymą naudojant faktines vertes.

Galimų pakeitimų tikslas būtų užtikrinti, kad PADKM būtų veiksmingas skatinant pastangas mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro gaminant elektros energiją ES nepriklausančiose šalyse ir kad atsakomybė pagal PADKM labiau atspindėtų importuojamos elektros energijos anglies dioksido kiekį.

4.4.1. Elektros energijos importas iš Vakarų Balkanų šalių ir Ukrainos

Šie pokyčiai bus ypač svarbūs Vakarų Balkanų šalims. Nors ES elektros energijos importas iš Vakarų Balkanų patenkina tik apie 1 proc. ES elektros energijos paklausos, kai kuriose valstybėse narėse (pvz., Kroatijoje, Bulgarijoje ar Graikijoje) jis sudaro didelę nacionalinio elektros energijos suvartojimo dalį[33]. Be to, kai kurioms Vakarų Balkanų šalims elektros energijos eksportas į ES gali būti didelis. Pavyzdžiui, elektros energijos eksportas į ES sudaro apie 58 proc. Juodkalnijos eksporto į ES arba 5 proc. Serbijos ar Albanijos eksporto į ES. Tikimasi, kad pakeitus taisykles dėl numatytųjų verčių ir supaprastinus faktinio išmetamo ŠESD kiekio deklaravimo taisykles sumažės įsipareigojimas pagal PADKM dėl elektros energijos importo iš šalių, kuriose gaminama atsinaujinančiųjų išteklių energija. Dauguma Vakarų Balkanų šalių gamina daug anglies dioksido išskiriančią elektros energiją. Tačiau taisyklių dėl elektros energijos pakeitimai turės didelį teigiamą poveikį importui iš šalių, kuriose atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis yra didesnė, pavyzdžiui, Albanijos, kurioje elektros energijos gamyba pagrįsta tik hidroenergijos ir saulės energijos gamyba, arba Juodkalnijos[34], kurioje 2023 m. 61 proc. elektros energijos buvo pagaminta iš atsinaujinančiųjų

[33] Šaltinis: Eurostatas ir TEA.
[34] Šaltinis: TEA.

išteklių. Svarstomais taisyklių dėl elektros energijos pakeitimais bus sudarytos sąlygos geriau pripažinti šių šalių pastangas žalinti savo elektros tinklą ir bus skatinama toliau mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, kartu siunčiant tinkamą kainos signalą ir taip skatinant švaresnės elektros energijos importą.

Be to, Vakarų Balkanų šalys ir Ukraina yra įsipareigojusios įvesti ATLPS arba CO_2 mokesčius. PADKM supaprastinime numatyta galimybė deklarantams nurodant sumokėtą anglies dioksido kainą pateikti numatytąją kiekvienos šalies anglies dioksido kainą labai supaprastins Vakarų Balkanų elektros energijos operatorių prašymą atskaityti faktiškai sumokėtą anglies dioksido kainą.

4.4.2. Elektros energijos importas iš Jungtinės Karalystės

2024 m. Jungtinei Karalystei teko 39 proc. viso ES bendro komercinio elektros energijos importo (MWh) iš ES ATLPS nedalyvaujančių šalių[35]. 2023 m. daugiau kaip 60 proc. elektros energijos Jungtinėje Karalystėje buvo pagaminta iš atsinaujinančiųjų arba dekarbonizuotų išteklių[36]. Jungtinės Karalystės elektros energijos gamintojai moka anglies dioksido kainą pagal Jungtinės Karalystės ATLPS ir anglies dioksido kainos paramą (*Carbon Price Support* (CPS)). Atlikus PADKM taisyklių dėl elektros energijai būdingo išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo pakeitimus bus geriau atspindėtas aukštas Jungtinės Karalystės elektros tinklo priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo lygis atliekant PADKM finansinį koregavimą elektros energijos importui iš Jungtinės Karalystės. Be to, PADKM supaprastinimo dokumentų rinkinyje numatyta galimybė prašant atskaityti sumokėtą anglies dioksido kainą naudoti numatytąsias vertes padės išsklaidyti visų pirma Jungtinės Karalystės suinteresuotųjų subjektų išreikštą susirūpinimą, kad įrodinėjimo pareiga, kurią reikia įvykdyti, kad būtų galima atskaityti trečiojoje valstybėje sumokėtą anglies dioksido kainą, yra per didelė, ypač kai deklaracija grindžiama numatytosiomis vertėmis, nes sunku atsekti elektros energijos šaltinį, taigi ir pateikti sumokėtos anglies dioksido kainos įrodymus. Praktiškai atskaičius iš Jungtinės Karalystės importuojamos elektros energijos numatytąsias anglies dioksido kainos vertes, finansinės atsakomybės pagal PADKM nebūtų, jei bendra anglies dioksido kaina pagal Jungtinės Karalystės ATLPS ir CPS bus didesnė už anglies dioksido kainą pagal ES ATLPS.

4.5. Anglies dioksido nutekėjimo rizika

PADKM reglamente reikalaujama, kad Komisija ne vėliau kaip 2028 m. ir po to kas dvejus metus pateiktų reglamento taikymo ir PADKM veikimo ataskaitą, į kurią turėtų būti įtrauktas PADKM poveikio anglies dioksido nutekėjimui, be kita ko, kiek tai susiję su eksportu, vertinimas. Numatoma, kad ES ATLPS veiklos vykdytojų su anglies dioksidu susijusios išlaidos didės, nes nemokamų apyvartinių taršos leidimų paskirstymas bus sumažintas atsižvelgiant į mažėjančią ATLPS viršutinę ribą ir į tai, kad apyvartinių taršos leidimų kaina turėtų didėti. Tikimasi, kad šis didesnių kainų signalas mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro paskatins ekonomiškai efektyviai mažinti išmetamą ŠESD kiekį. Tačiau sektoriuose, kuriems papildomą poveikį daro PADKM koeficientas, laipsniškas nemokamų apyvartinių taršos leidimų atsisakymas paspartėjo ir gali padidėti likutinė anglies dioksido nutekėjimo

[35] Šaltinis: Europos Komisija, remiantis ENTSO-E skaidrumo platforma.
[36] Šaltinis: TEA.

rizika gaminant kai kurias prekes. Remiantis preliminariais skaičiavimais, pramonės sektoriams, kuriems PADKM koeficientas daro poveikį (geležies ir plieno, cemento, aliuminio, trąšų, vandenilio sektoriams), 2026 ir 2027 m. iš viso būtų skirta maždaug 15 mln. mažiau nemokamų apyvartinių taršos leidimų, nes būtų taikomas ES ATLPS direktyvoje (10a straipsnio 1 dalyje) apibrėžtas koeficientas. Darant prielaidą, kad anglies dioksido kaina bus 95 EUR už toną, apskaičiuota, kad 2026–2027 m. atitinkami veiklos vykdytojai praras apie 1,4 mlrd. EUR nemokamų apyvartinių taršos leidimų[37].

Kalbant apie pagamintas prekes, skirtas parduoti ES vidaus rinkoje, galima manyti, kad šį laipsnišką nemokamų apyvartinių taršos leidimų atsisakymą sušvelnina tai, kad pagal PADKM užtikrinama, jog už trečiosiose šalyse pagamintus ir į ES vidaus rinką importuojamus produktus būtų mokama tokia pati anglies dioksido kaina, kokia būtų mokama, jei prekės būtų pagamintos ES. Tačiau šis švelninantis poveikis netaikomas ES pagamintoms prekėms, kuriomis dideliu mastu prekiaujama su trečiosiomis šalimis, netaikančiomis ES ATLPS ar panašių anglies dioksido apmokestinimo mechanizmų. Gali būti laikoma, kad padidėja šių prekių gamintojų likutinė anglies dioksido nutekėjimo rizika.

Taikant ES ATLPS pastaraisiais metais sumažėjusį išmetamą ŠESD kiekį daugiausia lėmė elektros energijos sektorius. Kita vertus, daug energijos suvartojančiame pramonės sektoriuje išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo mažiau, o tai iš dalies paaiškina sumažėjusi gamybos apimtis. Šie pokyčiai rodo, kad reikia daugiau investuoti į priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo priemones, nes šiomis investicijomis mažinama anglies dioksido nutekėjimo rizika ir jos taip pat reikalingos ES klimato srities tikslams pasiekti.

Todėl ES ATLPS įrenginių operatoriams, kuriems vis dar kyla didesnė likutinė anglies dioksido nutekėjimo rizika, gali prireikti paskatų ir paramos, kad būtų paspartintos investicijos į priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo priemones.

Komunikate „Pirmasis švarios pramonės kurso įgyvendinimo etapas“ taip pat pripažinta likusi anglies dioksido nutekėjimo rizika, pavyzdžiui, susijusi su eksportu[38]. Komisija pateiks papildomą pasiūlymą, kuriuo remiamas atitinkamų sektorių priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas.

4.6. Anglies dioksido numatytosios kainos

Dėl neseniai priimtų pakeitimų, kuriais siekiama supaprastinti PADKM, Komisija nuo 2027 m. gali nustatyti numatytąsias anglies dioksido kainas šalims, kuriose taikoma anglies dioksido apmokestinimo priemonė. Deklarantai, prašydami sumažinti jų finansinį įsipareigojimą pagal PADKM, turės galimybę remtis šiomis vertėmis, o ne pateikti patvirtintų įrodymų, kad anglies dioksido kaina buvo faktiškai sumokėta. Šis supaprastinimas visų pirma leis veiksmingai atskaityti už importuojamą elektros energiją jau sumokėtą anglies dioksido kainą, nes tai nebūtų įmanoma, kai PADKM deklaracija grindžiama numatytosiomis išmetamo ŠESD kiekio vertėmis.

Apskaičiuojant būdingąjį išmetamą ŠESD kiekį numatytosios anglies dioksido kainos būtų naudojamos panašiai kaip numatytosios vertės – deklarantams bus suteikta galimybė pasirinkti

[37] Preliminaria analize pagrįsti orientaciniai duomenys.
[38] COM(2025) 378.

remtis Komisijos numatytąja anglies dioksido kaina, tiesiogiai prieinama PADKM registre, arba prašyti išskaičiuoti faktiškai sumokėtą anglies dioksido kainą pagal patvirtintus įrodymus. Numatytosiomis anglies dioksido kainomis būtų užtikrintas automatinis kilmės šalyje faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos už visas PADKM prekes atskaitymas pradedant 2027 m. deklaracijomis, apimančiomis 2026 m. importą, taip gerokai sumažinant reikalavimų laikymosi išlaidas. Metodinis numatytųjų anglies dioksido kainų nustatymo būdas bus grindžiamas geriausiais turimais duomenimis, gautais iš patikimos, viešai prieinamos informacijos ir trečiųjų šalių pateiktos informacijos.

4.7. Būdingojo netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo metodika

PADKM nustatyta bendroji taisyklė, taikoma apskaičiuojant būdingąjį netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, yra numatytųjų verčių naudojimas[39]. Faktinis būdingasis netiesiogiai išmetamas ŠESD kiekis gali būti nurodomas tik įvykdžius tam tikras sąlygas. Pereinamuoju laikotarpiu ši numatytoji vertė grindžiama kilmės šalies elektros tinklo taršos ŠESD intensyvumo penkerių metų vidurkiu. PADKM reglamente reikalaujama, kad Komisija pasirinktų vieną iš trijų numatytosios vertės, kuri turi būti nustatyta galutiniam laikotarpiui, galimybių: a) Sąjungos elektros tinklo išmetamųjų teršalų faktoriaus vidurkis; b) kilmės šalies elektros tinklo išmetamųjų teršalų faktorius; c) kilmės šalies kainas nustatančių šaltinių išmetamo CO_2 faktorius.

Reglamente taip pat nustatyta, kad pasirinkimas ir apskaičiavimo metodas turi būti nustatomi remiantis tuo, kuris būdas yra tinkamiausias i) užkirsti kelią anglies dioksido nutekėjimui ir ii) užtikrinti PADKM aplinkosauginį naudingumą, t. y. šiomis aplinkybėmis – tai skatinti trečiųjų valstybių veiklos vykdytojus mažinti išmetamą ŠESD kiekį. Komisija daro išvadą, kad tas pats išmetamųjų teršalų faktoriaus apskaičiavimo metodas, kuris buvo taikomas pereinamuoju etapu, turėtų būti taikomas galutiniame etape, t. y. turi būti naudojamas kilmės šalies elektros energijos tinklo išmetamųjų teršalų faktorius. Tai grindžiama toliau išvardytais argumentais, susijusiais su trimis reglamente išvardytomis galimybėmis.

Pirma, reikėtų atmesti galimybę naudoti ES elektros energijos tinklo išmetamųjų teršalų faktoriaus vidurkį, nes taip nebūtų užtikrinta anglies dioksido nutekėjimo prevencija ar paskatos mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro. Naudojant ES tinklo išmetamųjų teršalų faktoriaus vidurkį anglies dioksido nutekėjimo prevencija būtų žemo lygio, nes dėl ES elektros tinklo priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo jis būtų mažas, palyginti su vyraujančiais trečiųjų šalių išmetamųjų teršalų faktoriais. Jo vertė būtų mažesnė nei elektros energijos kainų nustatymo šaltinio ES – daugeliu atvejų jis vis dar grindžiamas iškastiniu kuru, todėl neatspindi ES gamintojų patiriamų išlaidų. Jį taikant taip pat nebūtų daug paskatų mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, nes jis neatspindėtų trečiųjų valstybių pažangos mažinant elektros tinklų priklausomybę nuo iškastinio kuro.

Antra, Komisija įvertino galimybę naudoti kilmės šalies elektros energijos šaltinių išmetamo CO_2 faktorių. Išmetamo CO_2 faktorius atspindi tik iš iškastinio kuro šaltinių gaminamos

[39] Netiesiogiai išmetamam ŠESD kiekiui nurodomos numatytosios vertės – tai elektros energijai, suvartojamai PADKM prekėms gaminti, būdingas išmetamas ŠESD kiekis. Šios numatytosios vertės padauginamos iš faktinio elektros energijos suvartojimo gaminant prekes, kad būtų nustatytas netiesiogiai išmetamas ŠESD kiekis.

elektros energijos taršos ŠESD intensyvumą. Buvo atsižvelgta į skirtingus tokio išmetamo CO_2 faktoriaus apskaičiavimo metodus. Pirmasis metodas, pagal kurį buvo naudojamas ribinio išmetamo CO_2 faktorius, atspindintis ribinių išlaidų elektrinę, kuri nustatytų elektros energijos kainą liberalizuotoje elektros energijos rinkoje trečiojoje šalyje (šaltinis paprastai yra iškastinis kuras), buvo atmestas kaip neįmanomas. Toks metodas nebūtų tinkamas neliberalizuotose rinkose ir jį taikant skaičiavimas būtų techniškai labai sudėtingas, todėl reikėtų tokių priemonių kaip skirstymo modeliai.

Pagal antrąjį metodą vidutinis elektros energijos iškastinio kuro šaltinių taršos ŠESD intensyvumas trečiojoje valstybėje (CO_2 išmetamųjų teršalų faktorius) naudojamas kaip PADKM reglamente nurodytų elektros energijos kainas nustatančių šaltinių išmetamo CO_2 faktoriaus pakaitinis rodiklis. Jis galėtų būti taikomas visoms trečiosioms šalims, neatsižvelgiant į jų energijos rinkos struktūrą. Tačiau jis suteiktų nedaug paskatų mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, nes galėtų atspindėti tik iškastinio kuro technologijų taršos ESD intensyvumo pokyčius, tačiau nebūtų atsižvelgiama į atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą.

Pagal trečią galimybę buvo nagrinėjamas kilmės šalies elektros tinklo išmetamųjų teršalų faktoriaus naudojimas. Kaip minėta, šiuo metu jis naudojamas būdingajam netiesiogiai išmetamam ŠESD kiekiui apskaičiuoti PADKM pereinamuoju laikotarpiu. Pagal šią galimybę teikiama daugiausia paskatų mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro trečiosiose šalyse. Ji suteikia mažiau apsaugos nuo anglies dioksido nutekėjimo rizikos, palyginti su CO_2 išmetamųjų teršalų faktoriumi. Tačiau tikimasi, kad šis poveikis apskritai bus gana nedidelis, nes netiesiogiai išmetamas ŠESD kiekis cemento ir trąšų atveju, t. y. sektoriuose, kuriuose netiesiogiai išmetamam ŠESD kiekiui šiuo metu taikomas PADKM, yra nedidelis, palyginti su tiesiogiai išmetamu ŠESD kiekiu. Netiesiogiai išmetamas ŠESD kiekis paprastai neviršija 10 proc. tiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio[40].

4.8. Nemokamų apyvartinių taršos leidimų paskirstymo koregavimas

PADKM sertifikatų, kurių turi atsisakyti PADKM deklarantai, skaičius bus pakoreguotas atsižvelgiant į tai, kiek nemokamų apyvartinių taršos leidimų ES ATLPS bus skiriama 2026–2034 m. laikotarpiu. Į šio koregavimo apskaičiavimo metodiką bus įtraukti PADKM lyginamieji standartai, nustatyti pagal taikytinus ES ATLPS lyginamuosius standartus, kuriuos naudojant pagal ES ATLPS nustatomas nemokamų apyvartinių taršos leidimų paskirstymas įrenginio lygmeniu. PADKM tikslais tie ES ATLPS lyginamieji standartai paverčiami PADKM lyginamaisiais standartais.

ES ATLPS lyginamieji standartai nustatomi 2021–2025 m. ir 2026–2030 m. laikotarpiams. 2026–2030 m. laikotarpiu taikytini PADKM lyginamieji standartai bus grindžiami tuo laikotarpiu taikomais ES ATLPS lyginamaisiais standartais, kad importui būtų užtikrintos vienodos sąlygos. PADKM lyginamieji standartai bus nustatyti įgyvendinimo aktu.

[40] Vidovic, D., Marmier, A., Zore, L. and Moya, J., Greenhouse gas emission intensities of the steel, fertilisers, aluminium and cement industries in the EU and its main trading partners, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023, https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/85cb6b79-60d7-11ee-9220-01aa75ed71a1, JRC134682.

4.9. Administracinių procesų supaprastinimas

Siekdama palengvinti reikalavimų laikymąsi ir sumažinti visoms šalims tenkančią administracinę naštą, taip pat užtikrinti, kad teikiamos ataskaitos būtų tikslios, Komisija galutiniam laikotarpiui sukūrė automatizuotus PADKM registro procesus, kurie gerokai padidina veiksmingumą ir tikslumą, palyginti su pereinamojo laikotarpio registru.

PADKM registre bus atliekamos automatinės patvirtinimo patikros, kad būtų patvirtinta importuotojų pateiktą informaciją, pavyzdžiui, išmetamo ŠESD kiekio duomenys, ir taip būtų sumažintas klaidų lygis. Šis automatizavimas sumažina rankinio tikrinimo pastangas ir paspartina tiek deklarantų, tiek NKI pateiktos informacijos nagrinėjimo laiką. Nuo 2024 m. gruodžio mėn. trečiųjų valstybių įrenginių valdytojai gali teikti išmetamo ŠESD kiekio duomenis PADKM registre vieną kartą, todėl jiems nereikia jų pakartotinai teikti keliems deklarantams. Taip sumažinamas administracinis dubliavimas, o trečiųjų šalių gamintojams supaprastinamas reikalavimų laikymasis. Remdamasi PADKM registre pateikta, be kita ko, kelių šalių, ir tvarkoma informacija, Komisija galės iš anksto užpildyti ataskaitų šablonus PADKM registre, kad supaprastintų deklarantų pareigas teikti ataskaitas ir padėtų jiems tiksliai apskaičiuoti būdingąjį išmetamą ŠESD kiekį ir jį pateikti ataskaitoje, taip sumažinant klaidų skaičių ir sutaupant laiko.

5. Ateities perspektyva: PADKM taikymo srities išplėtimas ir užbaigimas. 2 etapas

Be 2025 m. padarytų ir pasiūlytų PADKM patobulinimų, Komisija vertina galimą būtinybę ir galimybę išplėsti mechanizmo taikymo sritį, kaip taip pat nustatyta PADKM reglamento 30 straipsnio 2 dalyje. Šiam vertinimui atlikti taikomi kriterijai visų pirma apima anglies dioksido nutekėjimo riziką atitinkamuose ES ATLPS sektoriuose, susijusią su taršos ŠESD intensyvumu ir prekybos intensyvumu, ir technines galimybes parengti ir taikyti veiksmingą analizuojamoms prekėms būdingo išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo metodiką.

PADKM pereinamojo laikotarpio pabaigoje Komisija pasiūlys pirmą kartą pritaikytas nuostatas, susijusias su tolesnių grandžių produktais, rizikos valdymu, numatytosiomis vertėmis ir elektros energija. Iki 2027 m. PADKM bus toliau peržiūrimas ir tobulinamas remiantis 2026 m., pirmaisiais galutinio laikotarpio metais, surinkta patirtimi ir informacija. Ne vėliau kaip 2026 m. pradžioje taip pat priimsime įgyvendinimo aktą, kuriuo bus nustatytos trečiosiose valstybėse faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo taisyklės, kuriomis bus nustatyta sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo PADKM kontekste metodika ir tolesni veiksmai.

Po peržiūros 2027 m. pabaigoje bus pradedamas **2 etapas**: galimi pasiūlymai dėl PADKM taikymo srities ir netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio traktavimo peržiūros. Kita Komisijos ataskaita turi būti pateikta iki 2028 m. sausio 1 d., o vėliau – kas dvejus metus.

5.1. Netiesiogiai išmetamas ŠESD kiekis

Dabartinė sistema

ES ATLPS apsaugos nuo anglies dioksido nutekėjimo priemonės apima tiek tiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, tiek, selektyviau, netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį. Kalbant apie

netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, pagrindinė priemonė yra netiesioginių išlaidų kompensavimas, kai valstybės narės gali kompensuoti dalį su elektros energija susijusių išlaidų dėl išmetamo anglies dioksido daug elektros energijos vartojančioms pramonės šakoms, išvardytoms valstybės pagalbos gairėse. Šios netiesioginės su anglies dioksidu susijusios išlaidos valstybėse narėse skiriasi dėl skirtingo ribinių išlaidų kainas nustatančios technologijos taršos anglies dioksidu intensyvumo.

Kai kurios valstybės narės nusprendė skirti netiesioginių išlaidų kompensavimą, o kitos valstybės narės nusprendė to nedaryti. Vykdant netiesioginių išlaidų kompensavimą padengiama iki 75 proc. tinkamų finansuoti išlaidų didžiausio leidžiamo pagalbos intensyvumo. Netiesioginių išlaidų kompensavimas priklauso nuo į elektros energijos kainą įeinančios anglies dioksido kainos, kuri skiriasi įvairiose ES geografinėse vietovėse, ir nuo ekonomikos pramonės sektorių tipo. Cemento, trąšų ir aglomeruotos geležies rūdos importas 2023 m. buvo įtrauktas į PADKM taikymo sritį tiek dėl tiesiogiai, tiek dėl netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio, nes ES gamintojams šiuose sektoriuose nebuvo taikomas netiesioginių išlaidų kompensavimas. Priešingai, aliuminis, plienas ir vandenilis atleidžiami nuo PADKM mokesčių už netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, nes šių sektorių ES gamintojai atitiko netiesioginių išlaidų kompensavimo reikalavimus. Šis požiūris buvo parengtas siekiant išvengti dvigubos apsaugos nuo anglies dioksido nutekėjimo, t. y. situacijos, kai ES gamintojai gautų kompensaciją už savo netiesiogines su anglies dioksidu susijusias išlaidas taikant netiesioginių išlaidų kompensavimą, o importuotojai tuo pačiu metu pagal PADKM būtų apmokestinami už netiesiogiai tuose sektoriuose išmetamą ŠESD kiekį.

Galimybės išplėsti PADKM taikymo sritį, kad jis apimtų netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį visuose PADKM sektoriuose

Komisija išnagrinėjo keletą galimų techninių sprendimų, kaip išplėsti PADKM taikymo sritį, kad ji apimtų netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį visuose sektoriuose, kartu atsižvelgdama į sąveiką su netiesioginių išlaidų kompensavimu. Atliekant analizę kiekvienas techninis sprendimas ir, kai tinkama, jo galimybės įvertinti pagal šiuos kriterijus:

- aplinkosauginį naudingumą, įvertinant, kokiu mastu netiesiogiai išmetamam ŠESD kiekiui taikomas PADKM techninis sprendimas, atsižvelgiant į tai, ar techniniu sprendimu užtikrinama visiška ar dalinė aprėptis (sektorių ir produktų) ir ar aprėptis yra taikoma iškart, ar laipsniškai;
- anglies dioksido nutekėjimo prevenciją, įvertinant, kokiu mastu techniniu sprendimu sumažinama rizika, kad dėl ES gamybos perkėlimo į regionus, kuriuose vykdoma silpnesnė klimato politika, padidės išmetamo ŠESD kiekis, priklausomai nuo to, kokiu mastu dėl techninio sprendimo patiriamos išlaidos, susijusios su netiesiogiai išmetamu ŠESD kiekiu, susidarančiu gaminant importuojamas prekes;
- vienodą požiūrį į importą, įvertinant, ar techniniu sprendimu išvengiama dubliavimosi, kai ES gamintojams mokama per didelė kompensacija už netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, kuriam taikomas PADKM;

- įgyvendinamumą, atsižvelgiant į reguliavimo institucijoms, importuotojams ir veiklos vykdytojams tenkančią administracinę naštą ir tai, kiek aiškus jiems yra techninis sprendimas;
- prisitaikymo paprastumą, įvertinant prisitaikymo prie techninio sprendimo, kurio reikia ES gamintojams (dėl netiesioginių išlaidų kompensavimo panaikinimo) ir ES importuotojams (dėl naujų įsipareigojimų pagal PADKM), lygis ir greitis.

Pirmasis svarstytas techninis sprendimas būtų vos prasidėjus galutiniam laikotarpiui arba netrukus po jo pradžios iškart įdiegti PADKM, apimantį visą netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį. Būtų galima apsvarstyti dvi šio sprendimo galimybes. Pagal sprendimo galimybę 1a (išlaikomas netiesioginių išlaidų kompensavimas), PADKM būtų taikomas visam netiesiogiai išmetamam ŠESD kiekiui taip pat taikant netiesioginių išlaidų kompensavimą. Pagal sprendimo galimybę 1b (panaikinamas netiesioginių išlaidų kompensavimas), netiesioginių išlaidų kompensavimas būtų panaikintas iš karto pradėjus taikyti PADKM, apimantį netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį.

Antrasis svarstytas techninis sprendimas būtų išplėsti PADKM taikymo sritį, kad ji apimtų tik tą netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio dalį, kuriai netaikomas netiesioginių išlaidų kompensavimas. Būtų galima apsvarstyti keletą šio sprendimo galimybių. Pagal sprendimo galimybę 2a, būtų atsižvelgiama į didžiausią pagalbos intensyvumą – 75 proc., taigi PADKM būtų taikomas likusiems 25 proc. netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio. Pagal sprendimo galimybę 2b, apskaičiuojant nekompensuojamą netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio dalį, kuriai taikomas PADKM, būtų naudojami valstybių narių duomenys apie faktinius netiesioginių išlaidų kompensavimo mokėjimus. Pagal sprendimo galimybę 2c, būtų taikomos suderintos prielaidos arba lyginamieji standartai efektyviam pagalbos intensyvumui apytikriai apskaičiuoti. Apskaičiuojant faktinį pagalbos intensyvumą, didžiausia kompensacija, nustatyta Valstybės pagalbos gairėse, palyginama su faktiškai atliktais mokėjimais. Kai valstybės narės suteikia mažesnę pagalbą nei didžiausia, efektyvus pagalbos intensyvumas yra mažesnis, o nekompensuojama išlaidų dalis yra didesnė. Pasirinkus galimybę 2c, siekiant išvengti pasikliovimo konfidencialiais nacionaliniais duomenimis, būtų galima taikyti suderintą vertę (pvz., stebėtą ES vidurkį arba sektorinį lyginamąjį standartą), atspindinčią tikrą didžiausią pagalbos intensyvumą (kuris suteikia tikslesnį kompensuojamų netiesioginių išlaidų dalies įvertį, palyginti su pagal galimybę 2a naudojama fiksuotąja verte).

Trečiasis techninis sprendimas būtų palaipsniui išplėsti PADKM taikymo sritį, kad ji apimtų netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, o netiesioginių išlaidų kompensavimas būtų mažinamas palaipsniui, tuo pačiu tempu ir tuo pačiu metu, kad būtų išvengta dvigubos apsaugos nuo anglies dioksido nutekėjimo.

Ketvirtasis techninis sprendimas būtų laipsniškai panaikinti netiesioginių išlaidų kompensavimą ir atidėti PADKM taikymo srities išplėtimą įtraukiant netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, kol netiesioginių išlaidų kompensavimas bus visiškai panaikintas. Pradėjus taikyti PADKM, jis iškart būtų taikomas 100 proc. netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio.

Penktasis techninis sprendimas būtų toliau taikyti netiesioginių išlaidų kompensavimą, kartu pradedant taikyti PADKM, apimantį importuojamų prekių netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį,

taip pat pakoreguojant netiesioginių išlaidų kompensavimo sumą, kurią gali gauti paramos gavėjai, kad būtų atsižvelgta į galimus skirtumus tarp PADKM išlaidų, susijusių su netiesiogiai išmetamu PADKM prekėms būdingu ŠESD kiekiu, ir netiesioginių išlaidų dėl anglies dioksido, naudojamų ribiniame kainas nustatančiame modelyje ES.

Kai kuriuos svarstytus techninius sprendimus būtų galima pritaikyti, jei atitiktis netiesioginių išlaidų kompensavimo reikalavimams būtų išplėsta įtraukiant PADKM sektorius, kurie šiuo metu neatitinka netiesioginių išlaidų kompensavimo reikalavimų, tačiau juos greičiausiai reikėtų pakoreguoti.

Kol bus atlikta tolesnė analizė, tiesioginis visiškas netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio įtraukimas į PADKM taikymo sritį, kaip nurodyta techniniame sprendime 1b, galėtų būti patikimiausias, atsižvelgiant į aplinkosauginį naudingumą ir vienodą požiūrį. Toliau taikant netiesioginių išlaidų kompensavimą kartu su PADKM, kaip nurodyta techniniame sprendime 1a, gali kilti pavojus, kad bus sukurta dviguba apsauga nuo anglies dioksido nutekėjimo. Taikant tarpinius metodus būtų galima pasiekti labiau subalansuotų rezultatų: 2 techninio sprendimo galimybės iš esmės suteikia būdų suderinti PADKM su netiesioginių išlaidų kompensavimu, kad būtų išvengta per didelio kompensavimo, tačiau kai kurių sprendimo galimybių perspektyvumą reikia toliau analizuoti dėl duomenų trūkumo ir sudėtingumo, susijusio su skirtingais požiūriais į netiesioginių išlaidų kompensavimą skirtingose valstybėse narėse ir kitais metodiniais iššūkiais. 3 techninis sprendimas galėtų užtikrinti sklandesnes perėjimo trajektorijas, kurių sudėtingumas būtų įvairaus lygio. 4 techninis sprendimas šiuo metu atrodo palyginti silpnas aplinkosauginio naudingumo atžvilgiu. Atrodo, kad 5 techninio sprendimo aplinkosauginio naudingumo elementas yra stiprus, tačiau jį reikėtų kruopščiai kalibruoti, kad būtų užtikrintas vienodas požiūris ir išvengta per didelio kompensavimo.

Apibendrinant, iki šiol atlikta analizė patvirtina, kad techniniai sprendimai, skirti PADKM taikymo sričiai dėl netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio išplėsti, gali būti parengti, nepaisant to, kad dabartiniame PADKM reglamento tekste įtvirtintas požiūris, pagal kurį netiesioginių išlaidų kompensavimas ir PADKM yra tarpusavyje nesuderinami. Tačiau reikia atlikti tolesnę analizę, kad, viena vertus, būtų visapusiškai ištirtas kelių iš šių sprendimų praktinis perspektyvumas ir, kita vertus, būtų atliktas išsamesnis tokių sprendimų poveikio vertinimas. Pirmiau minėti kriterijai bus naudojami vertinant galimus techninius sprendimus, lyginant juos su dabartiniu PADKM reglamente nustatytu požiūriu.

Komisija apsvarstys klausimą dėl galimo pasiūlymo 2027 m., remdamasi patirtimi, iki to laiko įgyta taikant PADKM, ir atsižvelgdama į apsaugos nuo anglies dioksido nutekėjimo politiką, kuri bus svarstoma penktuoju ES ATLPS prekybos laikotarpiu. Kol kas konkrečius atvejus gali prireikti apsvarstyti anksčiau. Pavyzdžiui, kalbant apie trąšas, kaip paskelbta veiksmų plane „RESourceEU“[41], ne vėliau kaip 2026 m. II ketv. Komisija pasiūlys veiksmų planą, kuriuo siekiama užtikrinti vidaus trąšų prieinamumą ir įperkamumą, įskaitant veiksmus, kuriais sudaromos sąlygos naudoti perdirbtas maisto medžiagas ir kitas trąšų alternatyvas.

[41] economy.ec.europa.eu/document/download/01c448d6-dc93-40d7-9afe-4c2af448d00c_en.

5.2. Vežant išmetamas ŠESD kiekis

Komisija įvertino galimybę išplėsti PADKM taikymo sritį, kad ji apimtų PADKM reglamento I priede išvardytų prekių vežimui ir transporto paslaugoms būdingą išmetamą ŠESD kiekį. Vertinant PADKM prekių vežimui būdingą išmetamą ŠESD kiekį daugiausia dėmesio skiriama nustatyti ne ES transportui būdingą išmetamą ŠESD kiekį, susijusį su prekių, kurios šiuo metu patenka į PADKM taikymo sritį, įskaitant cementą, vandenilį, geležį ir plieną, trąšas ir aliuminį, importu. Vertinant galimą taikymo srities išplėtimą įtraukiant transporto paslaugas, daugiausia dėmesio skiriama aviacijos ir jūrų transporto paslaugoms.

Pagrindinės išvados dėl I priede išvardytų prekių vežimui būdingo išmetamo ŠESD kiekio

Apskaičiuota, kad dėl PADKM prekių vežimo iš jų gamybos vietų iki ES sienos išmetamas ŠESD kiekis sudaro apie 5 proc. viso būdingojo išmetamo ŠESD kiekio. Ši dalis labai skiriasi priklausomai nuo kilmės šalies ir transporto rūšies, o tai rodo, kokie svarbus yra atstumas ir logistikos modeliai siekiant suprasti pagal PADKM importuojamų prekių taršos anglies dioksidu intensyvumą.

PADKM prekių gamybos perkėlimas į užsienį apskritai neleidžia visiškai išvengti su transportu susijusių ES anglies dioksido išlaidų ES rinkai skirtoms PADKM prekėms, taip apribojant bet kokią galimą su importu susijusią anglies dioksido nutekėjimo riziką dėl vežimo, nes:

- kai PADKM prekės gabenamos oro transportu, ES ATLPS jau taikoma EEE vidaus skrydžiams;
- kai PADKM prekės gabenamos laivais. ES ATLPS apima 100 proc. ŠESD kiekio, išmetamo vykdant reisus EEE viduje, ir 50 proc. ŠESD kiekio, išmetamo vykdant reisus tarp EEE uosto ir ne EEE uosto;
- nuo 2028 m. kelių transporto išmetamas ŠESD kiekis, susijęs su PADKM prekių kelione EEE dalyje, bus įtrauktas į ATLPS 2.

Dėl vežimo išmetamam ŠESD kiekiui, susijusiam su pradinės grandies procesais (t. y. kuro ir žaliavų paskirstymu), ES ATLPS 2 turės įtakos, o tai gali turėti įtakos gamybos sąnaudoms.

Komisijos vertinime teigiama, kad būtų techniškai įmanoma išmatuoti ir saugoti duomenis apie vežant išmetamą ŠESD kiekį ir jais dalytis su logistikos operatoriais, tačiau sukurti ir įgyvendinti tikrinimo sistemą, taikomą daugeliui logistikos operatorių, veikiančių įvairiose tarptautinėse vietose, būtų sudėtinga ir tam reikėtų specialių ekspertinių žinių. Smulkieji vežėjai trečiosiose šalyse gali neturėti reikiamos įrangos, kad galėtų pateikti reikiamus duomenis, o transporto sektoriuje išmetamo ŠESD kiekio tikrinimo procesas KN kodo lygmeniu tebėra didelis iššūkis, nes vežėjai tokios praktikos paprastai netaiko. PADKM tikrintojai turėtų tikrinti įvairiuose transporto grandinės elementuose išmetamą ŠESD kiekį, todėl tikrinimo procesas būtų sudėtingas ir galbūt brangus.

Pagrindinės išvados dėl aviacijos ir jūrų transporto paslaugų

Šiame etape vis dar vertinamas galimas PADKM poreikis teikiant aviacijos ir jūrų transporto paslaugas, taip pat jo tinkamumas ir veiksmingumas[42]. Nors turimų įrodymų apie anglies dioksido nutekėjimą aviacijos sektoriuje 2014–2024 m. laikotarpiu yra nedaug, nuolat vertinant anglies dioksido nutekėjimo riziką gali paaiškėti, ar būtų tikslinga išplėsti PADKM taikymo sritį įtraukiant šį sektorių. Kalbant apie jūrų transportą, Komisijos ataskaitoje dėl ES ATLPS išplėtimo įtraukiant jūrų transportą įgyvendinimo stebėsenos nenustatyta jokių konkrečių vengimo veiksmų, tiesiogiai susijusių su ES ATLPS įvedimu, įrodymų. Vis dėlto Komisija tęsia stebėsenos veiklą, kaip reikalaujama pagal ATLPS direktyvą ir Reglamentą dėl iniciatyvos „FuelEU Maritime“, ir analizuojamos įvairios galimos kovos su reikalavimų vengimu priemonės, įskaitant PADKM, kad prireikus būtų pasirengta galimiems veiksmams.

Tikimasi, kad reguliavimo išlaidos, susijusios su ES klimato politika, dėl kurios gali atsirasti anglies dioksido nutekėjimas, ateityje didės. Tačiau toks išlaidų padidėjimas susijęs ne tik su ES ATLPS, bet ir su ne kainomis grindžiama klimato politika, visų pirma Reglamentu dėl iniciatyvos „ReFuelEU Aviation“ ir Reglamentu dėl iniciatyvos „FuelEU Maritime“. Kadangi PADKM gali padėti spręsti tik anglies dioksido nutekėjimo dėl ES ATLPS (arba kitų formų aiškaus anglies dioksido apmokestinimo) problemą, aviacijos ir jūrų transporto paslaugoms jis gali būti netinkama priemonė[43]. Be to, aviacijos ir jūrų transporto paslaugoms skirtas PADKM turėtų būti taikomas tik tiems maršrutams, kuriems būdingas anglies dioksido nutekėjimas, o tai sukeltų administracinių sunkumų.

Apibendrinant, aviacijos ir jūrų transporto paslaugoms skirtą PADKM būtų sudėtinga administruoti ir juo būtų galima pašalinti tik dalį galimos nutekėjimo rizikos. Todėl, jei būtų nustatyta politikos priemonė, ji turėtų būti kruopščiai parengta siekiant spręsti galimo anglies dioksido nutekėjimo problemą, kylančią ne tik dėl anglies dioksido apmokestinimo politikos išlaidų, bet ir dėl kitų politikos sričių, pavyzdžiui, su tvariais aviaciniais degalais susijusių priemonių arba iniciatyvos „FuelEU Maritime“, kartu tinkamai pritaikant ją prie konkrečių atitinkamų sektorių aplinkybių.

5.3. PADKM taikymo srities išplėtimas įtraukiant kitus sektorius

Šiame skyriuje analizuojamas galimas PADKM taikymo srities išplėtimas įtraukiant pirmtakus ir papildomas prekes, t. y. prekes, kurios nėra nei pirmtakai, nei tolesnių grandžių prekės, kalbant apie dabartines prekes, kurioms taikomas PADKM. Jis taip pat vadinamas horizontaliuoju taikymo srities išplėtimu. Atliekant bet kokį galimą taikymo srities išplėtimą taip pat turėtų būti įvertintas poveikis tarptautinei prekybai ir ES galutinės grandies pramonės konkurencingumui.

[42] Europos Komisijos Mobilumo ir transporto generalinio direktorato užsakyto tyrimo „Ekonominis tyrimas dėl galimo anglies dioksido nutekėjimo aviacijos ir jūrų sektoriuose vertinimo ir švelninimo priemonių“ („Economic Study for an assessment of potential carbon leakage in the aviation and maritime sectors and mitigating measures“) projektas.

[43] Kalbant apie aviaciją ir jūrų transportą, ES ATLPS šiuo metu apima tik EEE vidaus skrydžius, ŠESD kiekį, išmetamą vykdant krovininių ir keleivinių laivų reisus EEE ir jiems prisišvartavus EEE uoste, ir 50 proc. ŠESD kiekio, išmetamo keliaujant tarp EEE uostų ir ne EEE uostų.

5.3.1. Prekės pirmtakai

Atliekant šį vertinimą buvo siekiama nustatyti prekių, patenkančių į dabartinę PADKM taikymo sritį, pirmtakus, taip pat papildomų prekių, kurios galėtų būti įtrauktos atliekant horizontalųjį PADKM taikymo srities išplėtimą, pirmtakus.

Iš pradžių buvo nustatytos atitinkamos prekių vertės grandinės, kad būtų galima sudaryti galimų pirmtakų sąrašą. Vėliau buvo analizuojami turimi duomenys apie šių pirmtakų išmetamą ŠESD kiekį, galimybę jais prekiauti ir jų traktavimą pagal ES ATLPS. Galiausiai taikant tą pačią metodiką, parengtą taikymo srities išplėtimui (kaip nurodyta skyriuje dėl papildomų prekių), buvo įvertintos techninės galimybės įtraukti kiekvieną pirmtaką į PADKM.

Techninių galimybių išplėsti taikymo sritį įtraukiant prekes pirmtakus vertinimas

Iš vertinimo matyti, kad būtų techniškai įmanoma įtraukti geležies ir plieno, aliuminio ir cemento, taip pat cheminių medžiagų ir keramikos pirmtakus (su sąlyga, kad PADKM gali būti taikomas ir šiems sektoriams). Produktai, kurie laikomi tinkamais, yra kalcitinės kalkės, dolomitinės kalkės, magnezija, aliuminio oksidas (ir aliuminio hidroksidas). Kitas pavyzdys galėtų būti natrio karbonatas, su sąlyga, kad bus galima svarstyti stiklo sektorių įtraukti į taikymo sritį.

Gali būti sudėtinga įtraukti kitus pirmtakus, kurie turi gretutinių produktų[44], pavyzdžiui, koksą, nes dėl jų reikia parengti specialią metodiką, pagal kurią būtų priskiriamas gretutiniams produktams, pavyzdžiui, koksavimo gretutiniams produktams (įskaitant dervą, alyvą ir aromatinius junginius), taip pat naftos perdirbimo produktams būdingas išmetamas ŠESD kiekis.

Cheminių medžiagų įtraukimas į PADKM (žr. tolesnį skyrių apie papildomas prekes) taip pat gali turėti įtakos kokso gretutinių produktų ir perdirbimo produktų traktavimui, nes jie yra cheminių medžiagų ir polimerų pirmtakai. Todėl būtų galima numatyti į PADKM taikymo sritį kaip tinkamus pirmtakus įtraukti ir koksą, ir jo gretutinius produktus, jei taikymo sritis būtų išplėsta įtraukiant cheminių medžiagų sektorių. Kita vertus, koksas galėtų būti laikomas atskiru geležies, plieno ir ferolydinių pirmtaku, o jo gretutiniai produktai nepatektų į PADKM taikymo sritį. Kalbant apie tam tikrų organinių cheminių medžiagų pirmtakų, gautų iš naftos perdirbimo produktų, pavyzdžiui, pirminio benzino, pirolizės benzino ir riformingo benzino, įtraukimą, jis aptariamas horizontaliojo taikymo srities išplėtimo kontekste (žr. skyrių apie papildomas prekes).

Jei PADKM taikymo sritis būtų išplėsta, kad apimtų įvairių rūšių laužą kaip pirmtakus keliuose sektoriuose, įskaitant geležies ir plieno bei aliuminio sektorius, taip pat būtų svarbu tai apsvarstyti stiklo (duženų) ir plaušienos bei popieriaus (perdirbtos plaušienos) sektoriuose.

Atlikę analizę nenustatėme jokių tinkamų papildomų vandenilio ir trąšų pirmtakų, išskyrus tuos, kurie jau įtraukti į dabartinę PADKM taikymo sritį.

[44] Gretutinis produktas – bet kuris iš dviejų ar daugiau produktų, gautų per tą patį gamybos procesą.

Apibendrinant, vertinime nustatyti kai kurie pirmtakai, kuriuos būtų techniškai įmanoma įtraukti į PADKM taikymo sritį, o kiti pirmtakai gali kelti tam tikrų sunkumų dėl metodikos sudėtingumo.

5.3.2. Papildomos prekės

Šiuo vertinimu siekiama nustatyti galimas prekes ir sektorius, kurie dar nėra įtraukti į PADKM taikymo sritį, tačiau kuriems pagal ES ATLPS kyla anglies dioksido nutekėjimo rizika, visų pirma organines chemines medžiagas ir polimerus, ir teikti jiems pirmenybę.

Atlikdami analizę taikėme tą patį anglies dioksido nutekėjimo rodiklį kaip ir ES ATLPS 4 etape, kurio ribinė vertė buvo 0,8[45]. Kiti kriterijai buvo susiję su tuo, ar yra bent vienas ES ATLPS įrenginys, kurio NACE kodas yra toks pat kaip analizuojamo sektoriaus, ir ar per metus išmestas bent 25 kt CO_2e kiekis, apie kurį pranešta pagal ES ATLPS, susijęs su tuo sektoriumi. Kiti svarstymai buvo susiję su pradinės grandies prekių (pvz., aliuminio oksido), kurios šiuo metu nepatenka į taikymo sritį, įtraukimu, taip pat su tuo, ar analizuojami sektoriai turi tuos pačius pirmtakus ir panašumus gamybos procesuose kaip ir dabartiniai PADKM sektoriai, ar šių sektorių produktai iš karto yra galutinės grandies prekės.

Antrame etape nustatyti sektoriai buvo toliau vertinami remiantis papildomais kriterijais, įskaitant tai, kiek jų gamybos vykdoma įrenginiuose, kuriems taikoma ES ATLPS, kiek jie svarbūs ES gamybai ir importui iš trečiųjų šalių, ir jų prekybos intensyvumą.

Galiausiai vertinome, ar ankstesniuose dviejuose etapuose nustatytas prekes palikti dabartinio formato, ar sujungti į platesnes produktų kategorijas, atsižvelgiant į statistinių veiksnių derinį ir kitus svarbius aspektus[46].

Galiausiai dėl cheminių medžiagų sektoriaus sudėtingumo reikėjo taikyti sistemingą, į medžiagas orientuotą vertės grandinės metodą, kad būtų nustatytos pagrindinės medžiagos, kurias būtų galima įtraukti į PADKM, o ne remtis statistine analize, dėl kurios būtų nustatytos vertės grandinėse pasklidusios medžiagos, kurios nėra susijusios su procesais, dėl kurių išmetamas didelis ŠESD kiekis. Taikant šį metodą daugiausia dėmesio buvo skiriama toms cheminių medžiagų, kurios yra medžiagos, vertės grandinėms, o ne kelių cheminių medžiagų mišiniams ar formuluotėms. Vertinti atrinktos tos cheminės medžiagos ir atitinkami polimerai, kuriems taikomi ES ATLPS produktų lyginamieji standartai ir kurie ES gaminami dideliais kiekiais (viršija 1 megatoną per metus) arba dėl kurių išmetamas didelis ŠESD kiekis. Be to, taip pat buvo svarstoma įtraukti pirmtakus ir tolesnių grandžių medžiagas, susijusius su prekėmis, kurioms šiuo metu taikomas PADKM, siekiant užtikrinti, kad būtų atsižvelgtą į sudėtingas vertės grandines ir didelį išmetamą ŠESD kiekį.

Remdamiesi pirmiau nurodytų kriterijų taikymu, tolesniuose svarstymuose pirmenybę teikėme šiems sektoriams: **plaušienos ir popieriaus**, **stiklo, keramikos**, **ferolydinių**, **aliuminio** ir **kitų**

[45] Anglies dioksido nutekėjimo rodikliu atsižvelgiama į taršos ŠESD intensyvumą ir prekybos intensyvumą. Žr. sąrašą, pateiktą čia: EU ETS phase 4 Preliminary Carbon Leakage (List 6_cll-ei-ti_results_en.pdf).

[46] Tokie aspektai apima panašių prekių įtraukimą į tą pačią produktų kategoriją, kad būtų užkirstas kelias reikalavimų vengimui, tiesioginių tolesnių grandžių produktų įtraukimą į galutinį sąrašą ir nesukonkretintų produktų kodų, taip pat prekių, kurių importo apimtis yra palyginti maža arba kurioms būdingas mažas taršos ŠESD intensyvumas, neįtraukimą, kad būtų kuo labiau sumažinta administracinė našta.

spalvotųjų metalų. Jie apima preliminariai nustatytas prekes, taip pat panašias prekes, priklausančias tai pačiai grupei ar suderintos sistemos skyriui, arba konkrečius pirmtakus.

Į medžiagas orientuotas požiūris buvo taikomas preliminariai sudarant galutinį maždaug 120 medžiagų, įskaitant **neorganines chemines medžiagas**, **organines chemines medžiagas** ir **polimerus**, sąrašą. Analizė parodė, kad anglys, žalia nafta ir gamtinės dujos yra pagrindinės organinių cheminių medžiagų žaliavos, iš kurių gaunamos esminės sudedamosios dalys. Be to, buvo nustatyta, kad **naftos perdirbimo produktai** yra tiek atskiras sektorius, tiek pirmtakai, kad juos būtų galima naudoti vertinant organines chemines medžiagas ir polimerus. Todėl nustatyta, kad cheminėms medžiagoms kyla anglies dioksido nutekėjimo rizika.

Remiantis pirmiau išdėstytais kriterijais, **iš kasybos veiklos gautos prekės** ir **trąšos** (pvz., kalio chloridas) nebuvo atrinktos tolesniam svarstymui.

Techninių galimybių išplėsti taikymo sritį įtraukiant papildomas prekes vertinimas

Atitinkami papildomų prekių, kurioms bus taikomas PADKM, atrankos kriterijai yra šie: pirma, sektorių svarba išmetamo ŠESD kiekio atžvilgiu, t. y. ar sektorius vertinant bendrai yra vienas didžiausių šiltnamio efektą sukeliančių dujų skleidėjų; antra, ar sektorius susiduria su didele anglies dioksido nutekėjimo rizika, kaip apibrėžta Direktyvoje 2003/87/EB; trečia, poreikis subalansuoti plačią produktų aprėptį, atsižvelgiant į jų išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, kartu apribojant sudėtingumą ir administracinę naštą.

Techninės galimybės išplėsti taikymo sritį įtraukiant papildomas prekes buvo įvertintos patikrinant, ar prekės yra tinkamai identifikuojamos (pagal KN kodus ar kitas priemones, pavyzdžiui, cheminių medžiagų CAS numerius[47]) ir ar yra parengtos stebėsenos taisyklės, visų pirma susijusios su gamybos procesais ir būdais, kurie turi būti žinomi ir ne pernelyg sudėtingi.

Taikyti papildomi kriterijai, be kita ko, poreikis nustatyti taisykles, pagal kurias išmetamas ŠESD kiekis būtų priskiriamas procesams su gretutiniais produktais, galimybė nustatyti būdingojo išmetamo ŠESD kiekio numatytąsias vertes ir stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemos pajėgumas apimti ilgesnes vertės grandines. Be to, cheminių medžiagų ir polimerų atveju labai svarbu suprasti gamybos procesų stebėjimo ir tikrinimo iššūkius, kad būtų galima palyginti vertės grandines. Tai buvo įtraukta į sudėtingumo priemonę, pagal kurią atsižvelgiama į tokius veiksnius kaip gamybos būdų skaičius, pirmtakai, gretutinių produktų priskyrimas ir stebėsenos iššūkiai.

Iš **cheminių medžiagų** ir **polimerų** vertinimo matyti, kad dėl chemijos pramonės, kuriai būdinga daug subsektorių ir tarpusavyje susiję gamybos būdai ir procesai, sudėtingumo gali būti techniškai labai sudėtinga įtraukti šiuos produktus į PADKM. Ši išvada grindžiama išsamia vertės grandinės analize, apimančia pagrindines chemines medžiagas (pvz., alkenus, aromatinius junginius ir metanolį), kurioms būdingas išmetamas ŠESD kiekis yra didelis, taip pat sudėtingesnius produktus, pvz., polimerus, remiantis PADKM reglamentu. Dauguma cheminių medžiagų gali būti identifikuojamos pagal standartinius kodus (KN, CAS), tačiau dėl kai kurių iš jų reikia papildomų paaiškinimų. Galiausiai vertinimas rodo, kad reikia tikslesnių

[47] Cheminių medžiagų santrumpų tarnyba (CAS) pateikia unikalius sudėtingų cheminių medžiagų numerius.

apskaitos metodų, kad būtų galima atsižvelgti į sudėtingus gamybos būdus ir chemijos pramonės išmetamą ŠESD kiekį.

Cheminių medžiagų klasifikavimas vien pagal vertės grandinės sudėtingumą nesuteikia aiškaus pagrindo nuspręsti, ar jas įtraukti į PADKM taikymo sritį Atliekant vertinimą daugiausia dėmesio skirta mažesnio sudėtingumo cheminėms medžiagoms, kurioms taikomi ES ATLPS lyginamieji standartai arba kurių gamybos apimtis yra didelė, tačiau didelis produkto kiekis ne visada reiškia, kad įtraukti šį produktą į PADKM būtų techniškai įmanoma. Kai kurios paprastesnės prekės buvo įtrauktos tik dėl to, kad jos yra svarbesnių cheminių medžiagų pirmtakai; jei sudėtingesni produktai neįtraukiami, reikėtų pagalvoti, ar nereikėtų neįtraukti ir šių pirmtakų. Kitos prekės buvo vertinamos tik dėl to, kad jos susidaro kaip gretutiniai produktai, tarpiniai produktai arba šalutiniai produktai, nepaisant mažo kiekio ir ribotos galimybės jomis prekiauti. Jų neįtraukus būtų galima sumažinti nereikalingą sudėtingumą ir supaprastinti bendrą požiūrį. Apskritai, nepaisant iššūkių, kylančių dėl sudėtingų šių medžiagų tarpusavio sąsajų, vertinimas parodė, kad **tam tikras chemines medžiagas ir polimerus įtraukti į PADKM taikymo sritį būtų techniškai įmanoma**. Tačiau nustatyti aiškias konkrečių cheminių medžiagų ar polimerų įtraukimo arba neįtraukimo į PADKM taikymo sritį sąlygas yra sudėtinga. Laipsniškas **PADKM taikymo srities išplėtimas įtraukiant organines chemines medžiagas ir polimerus gali padėti spręsti sektoriaus sudėtingumo problemą**. **Pavyzdžiui, iš pradžių būtų galima apsvarstyti galimybę įtraukti pageidaujamus kandidatus, atitinkančius konkrečius kriterijus, pavyzdžiui, turi palyginti paprastas vertės grandines arba nustatytus ES ATLPS produktų lyginamuosius standartus, o vėliau palaipsniui išplėsti taikymo sritį, kad ji apimtų daugiau medžiagų**.

Galiausiai, norint chemines medžiagas ir polimerus įtraukti į PADKM taikymo sritį, reikėtų atsekti atitinkamas chemines medžiagas ir polimerus bei jiems būdingą išmetamą ŠESD kiekį sudėtingose vertės grandinėse ir gamybos būduose, apimančiuose tolesnių grandžių sektorius, įskaitant ploviklių, kosmetikos, vaistų (nuo galutinės grandies produktų iki organinių cheminių medžiagų), tekstilės, pakuotės ir kt. sektorius. Atsekti šias vertės grandines ypač sudėtinga dėl didelės susijusių tolesnių grandžių produktų įvairovės ir sudėtingumo – jie apima daug įvairių pramonės šakų ir paskirčių.

Kalbant apie **naftos perdirbimo produktus**, mūsų analizėje buvo nagrinėjamos dvi grupės: organiniai cheminiai pirmtakai (pvz., pirminis benzinas, pirolizės benzinas ir riformingo benzinas) ir komercinis kuras (nors pirminis benzinas gali patekti į abi kategorijas). Yra du galimi naftos perdirbimo produktų įtraukimo į PADKM metodai: 1) įtraukiant tik organinius cheminius pirmtakus, kurie būtų skirti ribotam skaičiui produktų, prisidedančių prie būdingojo išmetamo ŠESD kiekio. Tačiau taikant šį metodą nebūtų įtraukta didžioji naftos perdirbimo gamyklų išmetamo ŠESD kiekio dalis ir reikėtų sukurti naujas kategorijas, nes dabartiniai KN kodai apima daug įvairių medžiagų; arba 2) įtraukiant visus naftos perdirbimo produktus, kurie apimtų visą sektoriaus išmetamą ŠESD kiekį. Vis dėlto šis požiūris gali daryti poveikį jau apmokestinamam komerciniam kurui, o tai gali turėti ekonominių ir socialinių pasekmių. Iš preliminarių išvadų matyti, **kad būtų sudėtinga įtraukti tik organinių cheminių medžiagų pirmtakus, tačiau net jei stebėsena, ataskaitų teikimas ir tikrinimas viso naftos perdirbimo sektoriaus mastu būtų sudėtingas, neatrodo, kad šie iššūkiai būtų**

neįveikiami, nes panašūs stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo procesai jau taikomi pagal ES ATLPS.

Mūsų vertinimas taip pat rodo, kad techniškai įmanoma apsvarstyti galimybę į PADKM taikymo sritį įtraukti tam tikras į galutinį sąrašą įtrauktas prekes iš tokių sektorių kaip **plaušienos ir popieriaus**, **stiklo**, **keramikos** (įskaitant ugniai atsparias medžiagas) ir **ferolydinių** (pvz., ferosilicio ir ferosilikomangano) sektoriai. Be to, aliuminio oksidas ir jo tarpinis produktas aliuminio hidroksidas, kurie taip pat yra įtraukti kaip pirmtakai (žr. skyrių apie prekes pirmtakus), taip pat gali būti laikomi potencialiais kandidatais. Nėra techninių kliūčių įtraukti šias prekes arba jos yra panašios į prekes, įtrauktas į galutinį sąrašą, o tai užkirstų kelią vengimui ir užtikrintų vienodą požiūrį. Tačiau atrodo, kad šiuose sektoriuose tam tikros prekių grupės yra pernelyg nevienalytės, o jų gamybos procesas yra pernelyg sudėtingas, kad jas būtų galima įtraukti į PADKM taikymo sritį. Šis sudėtingumas yra pagrindinė priežastis, dėl kurios mūsų analizė neparodo, kad **spalvotųjų metalų sektorius** (apimantis švinį, cinką ir varį) šiuo metu galėtų būti įtrauktas į sąrašą.

Be to, vertinime nustatytos prekių, kurios paprastai gaminamos įrenginiuose, kuriems netaikoma ES ATLPS, ir kurios būtų klasifikuojamos kaip potencialių kandidačių įtraukti į PADKM taikymo sritį tolesnių grandžių prekės, grupės. Šios prekės gali būti laikomos potencialiomis kandidatėmis, jei tenkinamos dvi sąlygos: pirma, jų pirmtakai jau turi būti įtraukti į PADKM taikymo sritį ir, antra, specialiu vertinimu turi būti patvirtinta, kad dėl jų kyla anglies dioksido nutekėjimo rizika. Nors šiuo metu nesiūloma galimai įtraukti šias prekes, jos gali būti įtrauktos vėlesniame etape, kai bus oficialiai nustatytos tolesnių grandžių prekėms taikomos taisyklės.

Galiausiai tam tikrų sektorių, pavyzdžiui, plaušienos ir popieriaus, stiklo ir aliuminio sektorių, laužas (įskaitant popieriaus ir kartono laužą, stiklo duženas ir aliuminio atliekas ir laužą) gali būti laikomas potencialiu kandidatu. Tačiau juos įtraukiant reikėtų apsvarstyti platesnius klausimus, susijusius su laužo įtraukimu į PADKM taikymo sritį (žr. Pirmiau pateiktą skirsnį dėl PADKM vengimo).

Apibendrinant galima teigti, kad PADKM taikymo srities išplėtimas įtraukiant papildomas prekes turi ir didelių pranašumų, ir iššūkių. Viena vertus, jis gali padėti sumažinti anglies dioksido nutekėjimą, skatinti mažo anglies dioksido kiekio gamybą ir padidinti bendrą vertės grandinių, kurioms taikoma anglies dioksido kaina, aprėptį, taip prisidedant prie visapusiškesnio išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo. Įtraukus potencialias prekes kandidates, kurios labai prisideda prie išmetamo ŠESD kiekio, pavyzdžiui, chemines medžiagas, polimerus ir naftos perdirbimo produktus, galima gauti **rezultatų, kurių poveikis bus didelis**. Kita vertus, tokių produktų įtraukimas į PADKM taikymo sritį būtų techniškai sudėtingas dėl labai skirtingų produktų ir gamybos procesų šiuose sektoriuose ir galėtų padidinti administracinę naštą, visų pirma MVĮ, kurios gali neturėti išteklių ar ekspertinių žinių, kad galėtų laikytis naujų reikalavimų. Be to, būdingojo išmetamo ŠESD kiekio priskyrimas tam tikroms prekėms, pavyzdžiui, laužui ar tolesnių grandžių produktams, gali būti metodiškai sudėtingas ir dėl to gali reikėti parengti naujas metodikas ar taisykles. Galiausiai, siekiant užtikrinti, kad išplėtus PADKM taikymo sritį būtų veiksmingai sumažintas išmetamas teršalų kiekis ir kartu kuo labiau sumažintas neigiamas poveikis, labai svarbu

nuodugniai įvertinti šiuos privalumus ir trūkumus, todėl reikia laikytis subalansuoto požiūrio, pagal kurį nauda aplinkai būtų palyginta su galimomis išlaidomis ir iššūkiais, kad būtų pasiektas veiksmingas rezultatas.

5.3.3. Tolesnių grandžių prekės

Taikymo srities išplėtimo įtraukiant tolesnių grandžių prekes etapai

PADKM reglamento 30 straipsnio 3 dalyje reikalaujama, kad Komisija pateiktų ataskaitą apie galimą mechanizmo taikymo srities išplėtimą įtraukiant tolesnių grandžių prekes. Iki 2025 m. pabaigos Komisija pasiūlys išplėsti taikymo sritį, kad ji apimtų PADKM metalų sektorių, geležies ir plieno bei aliuminio sektorių, tolesnių grandžių produktus, kaip nurodyta 4.1 skyriuje. Cheminės medžiagos (trąšos ir vandenilis) ir cementas į šį pasiūlymą nebus įtraukti[48]. Šiame skyriuje paaiškinama, kodėl.

Tolesnių grandžių prekėse naudojamos PADKM reglamento I priede išvardytos prekės, t. y. pagrindinės PADKM prekės, kaip jų gamybos ištekliai. Pagrindinis PADKM taikymo srities išplėtimo įtraukiant šias prekes principas – apriboti pasienio koregavimo taikymą išmetamam ŠESD kiekiui, kuriam būtų taikoma ES ATLPS, jei prekės būtų gaminamos ES.

Jei Komisija siūlys išplėsti taikymo sritį į ją įtraukiant cheminių medžiagų ir cemento tolesnių grandžių prekes, ji taikys tuos pačius kriterijus, kurie išdėstyti 4.1 skyriuje dėl metalų tolesnių grandžių prekių, t. y. PADKM paskatintą spaudimą dėl sąnaudų, prekybos galimybes, išmetamo ŠESD kiekio aktualumą ir technines galimybes.

Cheminių medžiagų tolesnių grandžių prekės

Būtų per anksti į PADKM taikymo sritį įtraukti trąšų ir vandenilio, kaip pagrindinių prekių, tolesnių grandžių produktus iki galimo horizontaliojo mechanizmo taikymo srities išplėtimo įtraukiant organines chemines medžiagas ir polimerus, kaip aptarta skyriuje pirmiau, dėl dviejų pagrindinių priežasčių.

Pirma, jei nebūtų atliktas horizontalusis taikymo srities išplėtimas, į įtrauktinoms tolesnių grandžių prekėms būdingą išmetamą ŠESD kiekį būtų įtrauktas tik dabartinių PADKM produktų pirmtakams būdingas išmetamas ŠESD kiekis. Taip būtų neatsižvelgtą į didelę dalį viso šioms tolesnių grandžių prekėms būdingo išmetamo ŠESD kiekio, susijusio su jų pirmtakais – cheminėmis medžiagomis ir polimerais. Tokiomis aplinkybėmis nebūtų užtikrintas visiškas suderinamumas su ES ATLPS. Siekiant sumažinti šį ES ATLPS ir PADKM disbalansą, pirmiausia į PADKM taikymo sritį kaip pagrindines prekes reikėtų įtraukti kelias organines chemines medžiagas. Daug arba net didžioji dalis trąšoms ir vandeniliui būdingo išmetamo ŠESD kiekio išmetama dėl tų horizontaliųjų pirmtakų (organinių cheminių medžiagų ir polimerų). Todėl pageidautina, kad nustatyti chemijos sektoriaus tolesnių grandžių produktai būtų įtraukti tik tada, kai PADKM taikymo sritis bus išplėsta horizontaliai.

Antra, išmetamo ŠESD kiekio priskyrimo chemijos pramonei metodiką galima geriau parengti iki galimo vėlesnio horizontaliojo taikymo srities išplėtimo. Cheminių medžiagų gamybos metu išmetamo ŠESD kiekio stebėsenai gali prireikti didelių pastangų. Daug organinių

[48] Tolesnių grandžių elektros energijos produktai neįtraukiami, nes elektros energija naudojama beveik visų prekių gamybos procese, todėl neįmanoma nustatyti elektros energijos sąnaudų dalies ir būdingojo išmetamo ŠESD kiekio visose galimose importuojamose prekėse.

cheminių medžiagų gaminama labai integruotose gamyklose, kuriose gaminama daug produktų. Jei kiekvienai cheminei medžiagai būdingas išmetamas ŠESD kiekis turi būti stebimas taikant sistemos ribas kiekvienai cheminei medžiagai atskirai, o tai būtų pagal dabartinę PADKM metodiką taikytinas metodas, reikėtų ne tik stebėti daug kuro srautų, įskaitant įvairias išmetamąsias dujas ir šalutinių produktų srautus, susijusius su įvairiais procesais gamybos vietoje, bet ir daugybę šilumos srautų, įvedamų į procesą ir iš jo išeinančių. Cheminės medžiagos dažnai gaminamos keliais gamybos būdais, kurių kiekvienam reikėtų atskiros išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo metodikos. Metodikoje taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad cheminės medžiagos perdirbamos arba sunaudojamos gaminant tolesnių grandžių prekes. Todėl rengiant metodiką reikėtų naudoti stechiometrinius koeficientus, kad tolesnių grandžių prekei būtų priskirtas pagrindinės prekės kiekis, o ne pagrindinės prekės, kaip žaliavos, svoris, kaip tai galima padaryti geležies ir plieno, aliuminio ir cemento atveju.

Cemento tolesnių grandžių prekės

Tolesnių grandžių produktų, kuriuose kaip žaliava naudojamas cementas, skaičius yra palyginti nedidelis. Šie produktai apima, pavyzdžiui, surenkamuosius statybinius blokus, cemento plyteles ir plytas bei paruoštą užpilti betoną. ES cemento tolesnių grandžių produktų importo apimtis yra labai maža, o dėl šiems produktams būdingų elementų ribojamos transportavimo galimybes, pavyzdžiui, dėl didelio svorio ir vertės santykio. Be to, asbestcemenčiu ir paruoštu užpilti betonu nėra galimybės prekiauti, nes asbestcemenčiu draudžiama prekiauti kaip pavojinga medžiaga, o paruoštas užpilti betonas yra greitai gendantis produktas, paprastai gaminamas vietoje arba netoliese. Be to, cemento tolesnių grandžių produktams paprastai būdingas smarkus skiedimas kitomis medžiagomis – cementas vidutiniškai sudaro tik apie 20 proc. visos tolesnių grandžių prekių masės. Tai reiškia, kad anglies dioksido kaina, taikoma tolesnių grandžių prekių cemento komponentui, greičiausiai tik šiek tiek padidins bendrą savikainą. Apskritai pirmiau minėti veiksniai reiškia, kad su cemento tolesnių grandžių prekėmis susijusi anglies dioksido nutekėjimo rizika yra nedidelė. Todėl, kalbant apie 2025 m. pasiūlymą dėl PADKM taikymo srities išplėtimo įtraukiant tolesnių grandžių prekes, pirmenybė buvo teikiama tolesnių grandžių prekėms, kurioms būdinga didesnė anglies dioksido nutekėjimo rizika.

6. Išvados ir tolesni veiksmai

Komisija baigia **parengiamąjį darbą**, susijusį su finansiniu įsipareigojimu pagal PADKM, pradėsimą taikyti 2026 m. sausio 1 d. Be pasiūlymo dėl bendrojo rinkinio, ji įgyvendina papildomus **supaprastinimus ir lankstumo priemones**, kad įmonėms, ypač mažosioms ir vidutinėms įmonėms, būtų lengviau laikytis reikalavimų.

ES **strategija „Global Gateway“** dar labiau padidins besivystančių šalių ekonomikos priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą. Tokia parama duos trejopos naudos: padės kovoti su klimato kaita visame pasaulyje, rems vystymąsi šalyse partnerėse ir apčiuopiamai pademonstruos ES solidarumą. Pagal šią strategiją remiamos pastangos mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, taigi ji taip pat padės sumažinti iš šių šalių eksportuojamų prekių anglies dioksido kiekį ir taip padidinti pramonės konkurencingumą bei sumažinti poveikį PADKM.

Šiuo metu Komisija teikia **pasiūlymą, kuriuo siekiama didinti** PADKM veiksmingumą mažinant anglies dioksido nutekėjimo tolesnių grandžių rinkoje riziką, stiprinant mechanizmo vykdymo užtikrinimą, atgrasant nuo vengimo praktikos ir skatinant mažinti elektros tinklų priklausomybę nuo iškastinio kuro trečiosiose šalyse. 2026 m. pradžioje Komisija, remdamasi **lygiavertiškumo principu**, priims įgyvendinimo aktą, kuriuo bus nustatytos trečiosiose valstybėse faktiškai sumokėtos anglies dioksido kainos atskaitymo taisyklės. Tai dar labiau skatins šalis partneres taikyti anglies dioksido apmokestinimo priemones.

Antruoju etapu, 2027 m., Komisija įvertins, ar teikti pasiūlymą dar labiau išplėsti PADKM taikymo sritį įtraukiant papildomus ES ATLPS sektorius, kuriuose kyla anglies dioksido nutekėjimo rizika, daugiau tolesnių grandžių prekių arba papildomų PADKM sektorių netiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį.

Iki 2028 m. sausio 1 d. ir po to kas dvejus metus Komisija Europos Parlamentui ir Tarybai pateiks PADKM reglamento taikymo ir PADKM veikimo ataskaitą, kaip reikalaujama pagal PADKM reglamento 30 straipsnio 6 dalį.